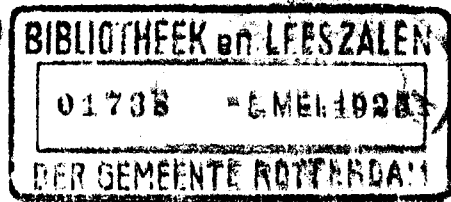

SP

20

Vg. 101

VERSLAG van het Zevende Congres der S. D. A. P. en van het Verkiezings-Congres.

Gehouden op 7 en 8 April 1901, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

Het congres.

De deftige zaal van het gebouw van Kunsten en Wetenschappen was, overeenkomstig haar karakter, sober en smaakvol met enkel groen, wat draperie en eenige vaandels versierd. Het ruime lokaal was schier te klein om het groot aantal afgevaardigden en belangstellenden te bevatten.

Openingsrede.

Om kwart voor tien sprak Polak het openingswoord. Waarde partijgenooten, afgevaardigden en belangstellenden, sprak hij. Namens het partijbestuur roep ik u een hartelijk welkom toe. Gij zult u gelukkig achten dat dit congres aan den vooravond der verkiezingen gehouden wordt te Utrecht, waar onze partij haar oorsprong vond, waar, dank zij de stichting dier partij, een arbeidersbeweging is ontstaan die voor het doen van ons land er zeker mag zijn en die vaak onze verwondering heeft opgewekt. Aan de afdeeling Utrecht was de organisatie van het congres uitstekend toevertrouwd; wij brengen haar daarvoor dank (*Applaus*).

Als wij het congres overzien, dan mogen wij constateeren dat voor hen die in de eerste geleiden staan, geen ons sinds het vorig jaar is ontvallen. Maar toch is er een heengegaan wiens open plaats nooit kan worden vervuld, de partijgenoot bij uitnemendheid, de soldaat der revolutie, de wakkere oude voorvechter, Wilhelm Liebknecht. Ik verzoek u, ter eere zijner nagedachtenis, van uw zetels op te rijzen. (*Het congres rijst omhoog*).

Wij kunnen alweer bogen op een vooruitgang in afdeelingen en in leden: 80 afdeelingen en 4000 leden. Die 4000 zullen wel niet allemaal studenten, dominees en advokaten zijn; er zal wel een enkele arbeider onder zijn. (*Applaus*). Wij constateeren ook dat wij met genoegten bijeen zijn met onze kameraden die vroeger den Socialistenbond vormden. (*Luid applaus*). Verblijdend is vooral, dat zij zich met volkomen loyaliteit bij ons hebben aangesloten. Het beste bewijs is, dat verscheidenen hier als afgevaardigden zijn. (*Applaus*).

De omvang der partij mag niet naar het ledental worden afgemeten. De Duitse partij met haar 2 miljoen menschen, heeft slechts tienduizenttallen leden. Zoo is het ook bij ons: achter die 4000 staan tienduizenden. Het bleek ook bij de herstemming in Amsterdam III. In heel Amsterdam hebben wij ruim 500 leden, in III misschien 100; en wij brachten ruim 1000 stemmen uit, bij herstemming

bijna 1600, die ons hun vertrouwen schonken. (*Applaus*). Het bleek ook te Utrecht, waar Oudegeest met het vertrouwen van honderden waardiglijk zijn raadszetel inneemt (*Applaus*).

Ook de verhouding tusschen de vakorganisatie en de S. D. A. P. is veel verbeterd. Er is niet meer die heftige strijd, er begint meer en meer toenadering te komen. Dat is vooral te danken aan het taktisch optreden onzer partijgenooten in de vakbeweging. Het blijkt uit het feit, dat de voornaamste vertrouwensposten in de vakbeweging door onze partijgenooten bezet zijn. Bij de gezaaide verdachtmaking spreekt dat boekdeelen.

De stuwkracht zal steeds verder voortgaan, het doel: de eenheid van politieke en industriële actie, zal binnen niet te langen tijd verwerkelijkt worden.

Met genoegten en waardeering constateeren wij, dat onze mannen zich in het Parlement hebben gewoerd als waardige sociaaldemocraten. (*Luid en langdurig applaus*.) Die kleine groep van mannen voert den strijd op een wijze die onze grootste hoogachting gaande maakt. Men spreekt van persoonsvereering, maar ik wil wel ronduit bekennen, dat ik groote vereering heb voor hun arbeid tegen die groote reaktionaire massa. En als er één is, die onze grootste achting verdiend, dan is hij het, die met groote kennis en geestdrift de belangen bepleit van onze bruine broeders uit het rijk van Insulinde. (*Donderend, lang aanhoudend applaus en gejuich*.) Deze spontane ovatie zal Van Ko' de overtuiging schenken dat, al hebben wij geen koloniaal program, de partij zijn a' goedkeurt.

Op internationaal gebied hebben wij het rijke Parijsche congres, dat de meest revolut daad deed van een der vorige congressen, het van '89, dat de Meibeweging instelde, missch gezonderd. In Londen zijn de congresses goed gezuiverd van de anarchisten. Te P onder ongunstige omstandigheden — het F krakeel en de slechte organisatie — het tionaal bureau te Brussel gesticht. Onze hebben er zich uitstekend gewoerd en h nationaal bureau is op ons voorstel gestic. internationaal karakter onzer partij is in dat belichaamd.

Zoo staan wij, internationaal en nationaal aaneengesloten, hier te lande voor den poli strijd. Wij weten niet welke verrassinge wachten, welke combinaties zullen worden ge tegen ons, of nu reeds het kleine groepje

den schrik in heeft gebracht, dat een groote anti-soc.-dem. combinatie wordt gevormd.

Maar dit weten wij zeker, dat *wij* de eenige overwinnaars zullen zijn. Wij mogen tien zetels of geen enkelen zetel halen, *wij* zullen de overwinnaars zijn. Misschien zal zich de ééne reactionaire massa van Amsterdam III nu over heel Nederland tegen ons vormen. Maar dat juist bevestigt, dat onze partij reeds zulk een macht uitoefent, dat zij met zekerheid naar de overwinning schrijdt. (*Applaus.*) Met zekerheid weten wij, dat duizenden meer op ons stemmen zullen dan in 1897.

Wij missen het eerste element om ons geheel te uiten, het algemeen kiesrecht. Maar hadden wij het, men zou zien, dat wij proportioneel zoo heel ver niet bij België of Denemarken zouden achterstaan.

Aan onze partij is het te danken, dat de kwestie der grondwetsherziening en van het algemeen kiesrecht op den voorgrond zijn getreden. Dat heeft alweer dat kleine groepje gedaan. Het heeft de Liberale Unie doen stranden op deze klip. Er is hier te lande bij het lauwe, saaie, krenterige Nederlandsche proletariaat niet het groote besef van de waarde van algemeen kiesrecht, als in België. Maar het is ons slechts een spoorslag tot sterker agitatie.

De middelen die de bourgeoisie er tegenover stelt, vallen met een kleine anecdote te illustreeren. In Engeland is het verhaaltje van een oude juffrouw die aan zee woonde. Toen de vloed opkwam, kwamen de eerste golfjes in haar nette kamertje en toen poogde de juffrouw met een dweil den Atlantischen Oceaan uit haar kamer te houden. (*Gelach.*) Zoo neemt nu bourgeoisie den dweil van politieke combinaties om den Atlantischen Oceaan van het proletariaat buiten haar kamertje te houden. (*Luid applaus.*) Doch het zal niet lukken. De proletarische oceaan zal ook hier in Juni sterker zijn dan de dweil der bourgeoisie. (*Luid applaus.*)

Spr. verklaarde hiermee het kongres voor geopend.

Benoemingen enz.

(1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 en 19)

Als congresbureau werd op voorstel van Amsterdam het partijbestuur benoemd.

Besloten werd tot half een te vergaderen, dan van half twee tot vijf uur en vervolgens van half acht tot half elf.

De voorzitter stelde voor, ten einde zoo dlijk de agenda af te werken, dat elke delega-
ter een punt slechts tweemaal het woord zou
gegeven; eenmaal een kwartier en nog
d vijf minuten. Aldus werd besloten.

commissie van arbitrage tot oplossing van
en werden gekozen: H. Spiekman, W. Hels-
en Langejan.

de de plaats waar het volgend kongres ge-
zal worden, werden genoemd: Groningen,
e, Zwolle, Breda, Arnhem, Utrecht en

t s m a van Arnhem zeide dat de afdeeling
ngtrok ten gunste van Zwolle.

Spiekman van Rotterdam meende dat Gro-
als congresplaats de meeste kans op
opkomst van afgevaardigden opleverde.

of van Enschede wees er op, dat Twente

gewoonlijk bij de aanwijzing van congresplaatsen werd vergeten. Hij riep de hulp van den afgev. van Enschede, van v. Kol in. (*Gelach.*)

De afgev. van Breda zeide, dat daar te weinig partijgenooten en misschien ook geen zaal waren.

De voorzitter achtte het beter het kongres te houden in een centrum van politiek leven, zooals Groningen. Het partijbestuur stelde Groningen voor.

De afgev. van Haarlem deelde mede dat die afdeeling in twee jaar met tweehonderd percent in ledental gestegen was. Hij stelde voor in de bloemenstad te vergaderen.

De discussie werd bij meerderheid van stemmen gesloten verklaard.

Toen een stemme met handopsteken volgens sommigen nog geen meerderheid voor Groningen opleverde, werd er schriftelijk gestemd. Daarbij kreeg Groningen 60 stemmen, Zwolle 19, Enschede 7, Haarlem 4, Breda 3 en Arnhem 1.

Schiedam meende, dat de stemming niet geheel in goede orde was geschied, wat de voorzitter beslist ontkende.

Aanwezige organisaties.

De voorzitter deelde mede, dat 58 afdeelingen vertegenwoordigd waren en wel: Den Helder, Groningen, Winschoten, Naarden-Bussum, Schiedam, Surhuistervveen, Utrecht (Arb. Kiesver.), Noord- en Zuidhorn, Soc. Dem. Onderw. Vereen. (Hoofdbestuur), S. D. O. V. (afd. Amst.), Leeuwarden, Tilburg, Middelburg, Lekkuin, Zwolle, Doetinchem, Meppel, Gouda, Amersfoort, Nijmegen, S. D. O. V. (afd. Rotterdam), Wageningen, Utrecht, Breda, Arnhem, Charlois, Zaandam, Haarlem, St. Anna Parochie, Delft, Nieuwenhoorn, Leiden, Den Haag, Scheemda-Midwolda (Volkskiesv.), Oude-Pekela (Volkskiesv.), Winkel, Zuidhorn (Volkskiesvereen.), Groningen (Arb. Kiesver.) Rotterdam, Franeker (Volkskiesv.), Dordrecht, Amsterdam V (Arb. Kiesver.), Almelo (Volkskiesv.), Dokkum (Kiesv. Volksbelang), 's Hertogenbosch, Arnhem (Arb. Kiesver.), Koog-Zaandijk, Hilversum, Beetgum (Kiesv.), Zeist, Enschede (Volkskiesv.), Maastricht, Amsterdam, Zutphen, Blijham, Hoogezaand-Sappemeer, Weesp, Oostburg.

In den loop van den morgen werd dit getal nog vermeerderd met de volgende afdeelingen: Enkhuizen (Volkskiesv.), Purmerend, Warga, Hengelo, Huizum (Kiesv.), Drachten (Kiesv.), Leeuwarden (Kiesv.) en Huizum (Kiesv.)

Als afdeeling die drie controleurs voor de partijkas heeft aan te wijzen, stelde Amsterdam voor Leeuwarden te benoemen. De partijsecretaris zeide dat er om de drie maanden gecontroleerd moet worden en men dus een afdeeling moest aanwijzen die dicht bij den partijsecretaris was.

Amsterdam werd bij handopsteken met groote meerderheid aangewezen.

Voor de afdeeling die het dagelijksch bestuur moest kiezen, werden Amsterdam en Utrecht genoemd. Utrecht nam het niet aan. De voorzitter verklaarde Amsterdam gekozen volgens de kieswet-Van Houten.

Voor de op den beschrijvingsbrief vermelde candidaten voor het partijbestuur had v. d. Bergh v. Eysinga meegedeeld wegens gezondheidsredenen niet in aanmerking te willen komen.

Modoo, Helsdingen en Langejan maakten het stembureau uit.

Uitgebracht waren 98 stemmen, waarvan op Troelstra 75, Schaper 66, Melchers 52, die dus gekozen waren.

cijfers wijzen de punten aan van den Beschrijvings-
achter dit Verslag staat afgedrukt.

Verder verkregen W. Helsdingen 40, Bergmeijer 28, Cornelia Huygens 27, Spiekman 27, Oudegeest 25, mej. S. Pries 13, Kenther 11, Gorter 8, Henriette Roland Holst 6, Hugenholtz 2 stemmen.

Bij de herstemming tusschen Helsdingen en Bergmeijer, werd Helsdingen gekozen met 60 stemmen tegen 40 op Bergmeijer.

De voorzitter sprak zijn leedwezen uit over de niet-herbenoeming van Cornelia Huygens.

Als vertegenwoordigers in het Internationaal bureau stelde het partijbestuur voor de benoeming van Van Kol en Troelstra te bekrachtigen. Leeuwarden stelde Van Kol en Schaper voor.

Amsterdam stelde voor de zaak aan het partijbestuur over te laten.

De voorzitter deelde mede dat het partijbestuur Van Kol en Troelstra heeft benoemd als de meest internationale figuren en als personen die het volle vertrouwen der partij bezitten.

Met overgrootte meerderheid keurde het kongres de benoeming van Van Kol en Troelstra goed.

Geen naamsverandering.

Inzake de vraag, op het fusiecongres met den Soc. Bond naar dit congres verdaagd, of de naam S. D. A. P. in S. D. P. moet veranderd worden, zeide de Voorzitter dat er geen reden is voor naamsverandering. De politieke omstandigheden maken geenerlei verandering noodig en de naam S. D. A. P. heeft de partij met roem en met eer gedragen.

Niemand stelde naamsverandering voor, de naam S. D. A. P. werd met luid applaus gehandhaafd. De voorzitter constateerde, dat ook geen der vroegere leden van den Soc. Bond naamsverandering wenschte.

Partijverslag.

(G)

Het verslag van den partijsecretaris ¹⁾ kwam in bespreking.

Mevrouw Melchers van Leeuwarden vroeg hoeveel de achterstallige schuld was en of niet direct na zending van contributiezegels afgerekend kon worden. Ook werd gevraagd welke subsidies aan afdeelingen verstrekt worden; zoo had Drachten f 50 gehad.

Geertsma van Arnhem vroeg of het niet mogelijk was na te gaan wie onder de leden dubbel of driedubbel gefeld waren, bijv. als lid van een afdeeling, als lid eener kiesvereniging en als lid der onderwijzersvereniging.

Fortuijn van Amsterdam meende dat dit niet uit te zoeken was. Hij verklaarde dat het partijverslag wat mager was. Met *Het Volk* was Amsterdam zeer ingenomen, maar alleen werd de rubriek „drankbestrijding” te droog geacht. Eindelijk had spr. in opdracht nogmaals volle instemming met het optreden der Kamerafgevaardigden uit te spreken, in het bijzonder met Van Kol's optreden voor Indië.

De verdere besprekingen over het partijorgaan en de financiën werden naar afzonderlijke discussies daarover verwezen.

De partijsecretaris deelde mede, dat subsidies aan afdeelingen alleen na nauwkeurige inlichtingen en zeer zuinig werden verleend. Aan Drachten was in '98 stenn verleend voor het uitstekende werk van kiezerskwieken. Wat het verslag betrof, verleden jaar gaf Amsterdam spr. een standje omdat het te groot was.

Dien raad der grootste afdeeling had spr. nu nauwkeurig in acht genomen (*Gelach*). Het volgend jaar zou spr. den middenweg bewandelen. Aan Arnhem's verzoek kon spr. niet voldoen. Hij kreeg zelfs met veel moeite van de afdeelingen de cijfers van het ledental. Overigens achtte spr. de zaak van niet veel belang. Voor zoover hij kon nagaan, was het aantal dubbel getelde personen niet groot; op meer dan 200 schatte spr. het niet.

Leeuwarden deelde mede, dat het zonder een cent subsidie tal van kiezers gekweekt had (*Bravo's*).

De voorzitter meende dat men den partijsecretaris nu kon dechargeeren. Hij constateerde dat v. Kuijkhof de meest geschikte ambtenaar gebleken was, die de partij hebben kan (*Applaus*).

Financieel verslag. ¹⁾

Dikker bracht het volgende rapport der financiële commissie uit:

De commissie voor het nazien der partijkas over 1900 heeft gemeend behalve de gewone verklaring over de juistheid der cijfers, eenige opmerkingen over Brochurenhandel en Partijkas te moeten maken.

Wat den Brochurenhandel betreft, zoo deelt de Commissie mede, dat het ondoenlijk was, de oninbare posten, loopende over eenige jaren van vóór 1900 te verifieeren.

Verder meent de Commissie, zonder te veel in details te treden, dat het partijbestuur bij den overgang van eenige partijgenooten, oorspronkelijk in functie bij de *S. D.* naar de bureaux van *Het Volk*, wat bijzonder mild is geweest in het geven van toeslagen op salarissen en vergoeden van kosten en stelt tevens hier op het Congres de vraag aan het P. B. in hoeverre de verschillende subsidies voor propaganda goed besteed schijnen te zijn.

Ten slotte deelt de Commissie mede dat de noodzakelijkheid van permanente controleurs, met betrekking tot het omvangrijke werk eener goede controle, ook nu weder gebleken is en gevoelt zij behoefte namens de Partij Van Kuijkhof dank te zeggen voor zijn correct beheer.

E. WEITINGA.
LOUIS DIKKER.
H. TOMBRINK.

De Levita van Amsterdam constateerde dat de contributiebetaling der partijgenooten nog altijd zeer onvoldoende was. De afdeeling kwam er tegen op dat de brochurehandel der partij tot een gewone boekhandel was geworden. Daarmee werden de boekhandelaars-partijgenooten zeer bemoeilijkt in hun bestaan, vooral waar onder de arbeiders toch reeds zoo weinig leestlust was. De partij moest zich dus tot den partij-brochurehandel beperken.

Van Kuykhof deelde mede, dat van de 80 afdeelingen 37 kiesverenigingen waren, die slechts 12 cent per lid en per jaar aan de partij afdragen. Hij zou het volgend jaar de ingekomen contributiedragers splitsen. Het bevreemdde spr. dat Amsterdam zijn opmerking over den boekhandel juist nu maakte, nu de winst veel kleiner leek dan het vorig jaar. Spr. achtte het hier niet mogelijk de zaak uit te maken. Het partijbestuur zou de vraag nauwkeurig onderzoeken, letten op persoonlijke belangen en het volgend jaar met voorstellen komen.

¹⁾ Zie Bijlage I.

¹⁾ Zie Bijlage II.

De voorzitter meende dat de verhuiskosten bij door het partijbestuur bevolen verhuizing van partijfunctionarissen door de partij moeten gedragen worden. Er was een laag bedrag verstrekt, zoodat zelfs verscheiden afdeelingen het te laag vonden.

Hermans van Amsterdam V noemde het partijboekhandelaarschap geen zuiver persoonlijk belang. In veel afdeelingen was de boekhandel het middenpunt der partij. In het belang der partij was het zeer noodig, die afdeelingsboekhandelaars niet tegen te werken.

Van Kuijkhof verzekerde dat een groot aantal partijgenooten voordeel trekken van de tegenwoordige wijze van exploitatie van den brochurenhandel. Hij trachtte zooveel mogelijk in het heele land brochurenhandelaars te vinden.

De Voorzitter verzekerde dat het partijbestuur zoo spoedig mogelijk reorganisatie zou overwegen tot wegneming van het nadeel voor de partijgenooten-boekhandelaars.

Ook over deze zaak werd decharge verleend.

Een pamflet.

Fortuijn vroeg of iemand zich verantwoordelijk verklaarde voor een biljet dat hij aan den voorzitter inleverde.

De Voorzitter deelde mede dat in het biljet eenige geniepige dingen stonden over de kwestie van het traktement van Troelstra en het salaris der kamerleden. Hij meende niet beter te kunnen doen dan dit ding weg te werpen. (*Spr. werpt de prop op den grond. Donderend applaus.*)

Reorganisatie.

(9, 10, 11, 21, 24, 25, 26)

De voorzitter deelde mede, dat over verschillende voorstellen over de inwendige organisatie der partij en van het Congres, het partijbestuur een algemeen voorstel had ontworpen. Bij de uitbreiding der partij was de organisatie niet voldoende gebleken. Daarenboven staan in de statuten allerlei huishoudelijke zaken, die moeite opleveren bij wijziging, daar dan de koninklijke goedkeuring weer moet gevraagd worden. Voorts is door den groei der partij het verband tusschen de statuten en de partij verbroken. De talrijke kiesverenigingen hebben minder plichten en evenveel rechten als de afdeelingen. Ook het congres kan beter ingericht worden. Zoo zijn er nog tal van dingen. Thans op dit congres kan dat niet zoo maar geschieden. Het partijbestuur vroeg dus machtiging voor de samenstelling van een huishoudelijk reglement en in verband daarmee algeheele wijziging der statuten. Opeersten en tweeden Kerstdag kan dan een speciaal beperkt congres gehouden worden om deze organisatie vast te stellen. Al de te dien opzichte ingediende punten zullen dan nu niet behandeld worden.

Spiekman van Rotterdam wilde om tijdverlies te voorkomen, hier een commissie benoemen, die een ontwerp zal indienen, dat in de afdeelingen behandeld zal worden zonder congres.

De Voorzitter zeide dat de permanente commissie van de partij het partijbestuur was. De zaak was voorts te belangrijk om zonder congres te behandelen. De noodige toelichting zou dan niet gegeven kunnen worden.

Van Kol betuigde zijn volle instemming en vroeg of de werkwijze der congressen tevens herzien kon worden; spr. wilde in het vervolg het congres in sectiën splitsen.

De Voorzitter deelde mede dat het partijbestuur zich voor mededeeling van denkbelden aanbevolen hield.

Verstegen van Den Helder wees op de noodzakelijkheid om Noord-Holland een tweeden vertegenwoordiger te geven met het oog op de moeilijke bewerking der eilanden. Deze zaak kon niet tot Kerstnis wachten.

De voorzitter zeide dat het stelsel van provinciale vertegenwoordigers onvoldoende gebleken was. Ook deze zaak zou afdoende geregeld worden.

Boot van Koog-Zaandijk vroeg dan wat beter medewerking van de afdeelingen voor den provincialen vertegenwoordiger. Spr. had over veel laksheid te klagen.

De voorzitter meende dat de instelling der prov.-vertegenwoordigers nog onvoldoende was ingeburgerd.

Helder zei nog nooit een schrijven van Boot ontvangen te hebben.

De voorzitter zeide dat Boot een der ijverigste prov. vertegenwoordigers was en dat men allereerst aan braakliggende deelen der provincie en niet aan actieve afdeelingen als Helder dacht.

Het partijbestuursvoorstel werd bij acclamatie goedgekeurd.

Op de ingediende voorstellen antwoordde de voorzitter namens het partijbestuur afwijzend over verhooging der partijcontributie. De betalenden zouden eenvoudig meer betalen en daardoor nog meer in het nadeel komen tegenover de niet-betalers. Echter werd het amendement-Groningen om tweemaal 's jaars een uur loon te heffen, aanbevolen. Het voorstel-Kampen om contributie naarmate van het inkomen te heffen, was ondoorvoerbaar. Zegeltjes van allerlei prijs kon men niet invoeren.

's-Gravenhage wees er op, dat het innen van het uur loon met zeer veel moeilijkheden gepaard ging. Een verhooging der contributie van 1 op 2 cent zou wel inburgeren.

Helsdingen van Arnhem verdedigde de contributieverhoging. Er was een te groote wanverhouding tusschen de bijdragen der goeuden en der massa. De massa der partijgenooten moest meer besef krijgen van zijn plicht om in de partijkosten bij te dragen. Spr. stelde de volgende motie:

„Het congres, huldigende het streven om het Partijbestuur in gunstiger financiële positie te brengen, belichaamd in het voorstel Den Haag, strekkende om de aan het P. B. verschuldigde contributie van 1 op 2 cent te brengen,

afkeurende den tegenwoordigen toestand, waarbij nog al te veel het P. B. afhankelijk is van de offervaardigheid van enkele partijgenooten,

rekening houdende met de onmogelijkheid waarin sommige afdeelingen verkeerden, om de voorgestelde contributieverhoging te betalen,

draagt het P. B. op al zulke maatregelen voor te stellen of uit te voeren, die strekken kunnen het door het voorstel Den Haag beoogde doel te helpen bevorderen,

legt den afdeelingen de verplichting op met alle kracht het P. B. te steunen bij deze pogingen, en om bij de leden het besef aan te kweeken, dat ieder hunner meer dan tot heden aan de Partijkas moet bijdragen.”

Horsman van Tilburg wees op het bezwaar, van contributieverhoging in de afdeelingen.

Maar twee maal een uur loon innen, zou zeer goed gaan.

Groningen zeide dat het uur loon juist zeer gemakkelijk was geïnd; zelfs was in Groningen wel het dubbele of driedubbele geïnd, door zeer weinigen was niets gestort. Het heffen van tweemaal een uur loon was een stap in de richting van contributie naar draagkracht.

Rang van Den Haag meende, dat een contributie heffing een vaste basis moest hebben. De heffing van een uur loon voldeed aan dien eisch niet. Bovendien gaf dat veel drukte. Men zou afdeelingen die de 2 cent niet betalen konden, kunnen vrijstellen. De motie-Arnhem was spr. te vaag.

De voorzitter geloofde niet dat het voorstel-Den Haag de zaak op gezonde basis stelde. De leden van kleine afdeelingen kwamen wel hun plichten na, maar de afdeelingen deden het niet aan de partij. Dat was geen wonder, want voor die afdeelingen was elke propaganda door verre reizen uiterst duur, zoodat ze niet alleen niet afdroegen, maar zelfs subsidie vroegen. Contributieverhoging zou juist de groote afdeelingen belasten die toch reeds alles uit eigen middelen betaalden en altijd trouw afdroegen. Spr. vroeg om de motie-Arnhem aan te nemen met de bedoeling dat bij de reorganisatie vooral met het contributie-vraagstuk rekening gehouden zou worden. De zaak kon wel tot na de verkiezingen uitgesteld worden, want dan kwam men toch al een hoop geld te kort.

Schats van Leeuwarden kon zich niet vereenigen met een zinsnede uit de motie-Arnhem, waarin het een nadeel geacht werd, dat de partij afhankelijk werd gesteld van de offervaardigheid van gegoede partijgenooten. Van arbeiderslooien van f350 ging ook wel soms f18.- aan contributie en abonnementsgelden af.

Helsdingen zeide dat de motie de offervaardigheid van gegoede partijgenooten niet afkeurde, maar wel dat de overige partijgenooten het daarop lieten aankomen. Waar zou het heen, als die enkele gegoeden eens niet meer in staat waren te geven. De onvermogenen konden, als het moest, ook wel wat afdragen; een paar cent meer ging wel. Als men van de regeering en van de patroons meer geld vroeg, moest men ook maar opschrijven: zooveel voor de partij.

Schats protesteerde tegen een uiting van Arnhem, maar was door de galming in de zaal niet te verstaan.

De motie van Arnhem werd met groote meerderheid aangenomen.

Er was nog een Haagsch voorstel om door den partijsecretaris geen contributiezegels meer te laten afgeven dan na toezending van het bedrag.

Van Kuijkhof zou het jammer vinden als het voorstel werd aangenomen. Het was voor de afdeelingen moeilijk altijd zooveel geld in voorraad te hebben. Wel drong spr. er op aan, om de afdracht der gelden beter te doen geschieden.

De zaak werd hiernede afgehandeld verklaard.

Partijbestuurder en Kamerlid.

(12, 13, 14)

Verschillende afdeelingen stelden voor, een beperkt aantal kamerleden slechts zitting te geven in het partijbestuur.

De voorzitter verklaarde namens het partijbestuur dat het geen nadeel, doch niets dan voordeel zag in het bestuurslidmaatschap van Kamerleden. Het partijbestuur moest niet de voor-

lichting derven van de personen die het best van het politieke leven op de hoogte zijn.

Den Haag wilde tegemoetkoming aan het soms gehoord bezwaar, dat de leiding der partij in handen van eenige heeren was. Hij wilde de arbeiders verplichten in het bestuur zitting te nemen en hoogstens twee kamerleden.

De voorzitter meende, dat ook deze zaak eigenlijk bij de reorganisatie thuis hoorde, maar bracht haar ter voorlichting nochtans nu in bespreking.

Spiekman van Rotterdam erkende gaarne dat de kamerleden het best met de politieke toestanden op de hoogte waren. Maar er ligt op den duur gevaar in, aan de kamerfractie, die toch uit den aard der zaak reeds veel invloed op de partij uitoefent, nog meer invloed te geven. Spr. was voor hoogstens drie partijbestuurders-kamerleden. Dan zouden ook gekozen kunnen worden zij die in de vakbeweging verkeerden.

Sleef kwam op tegen het argument, dat het partijbestuur vooral uit het arbeiderselement moest zijn samengesteld. Dat was onderwetsch. Wij zijn partijgenooten en stellen vertrouwen in iemand omdat hij partijgenoot is. Van den invloed der kamerfractie was spr. nog niets gebleken in het partijbestuur. Een diamantslijper en een letterzetter was in het partijbestuur werkelijk gelijk aan een Kamerlid. Niet het partijbestuur, maar het congres controleert de Kamergroep.

Van Kuijkhof gaf als zijn persoonlijke meening dit te kennen: Wij vertrouwen natuurlijk ieder partijgenoot evenveel. Maar wij zijn in een tijdperk van groei. Wij hopen op toename van het aantal kamerleden. Nu is het gevaar, dat men als Kamerlid meer kans heeft om tot partijbestuurder gekozen te worden, en dat aldus de overige partijgenooten uitgesloten worden. Spr. zag intusschen slechts twee wegen: of vrije toelating of geheele uitsluiting van kamerleden. Wat spr. wenschte was, aan de kamerleden als zoodanig zitting in het partijbestuur te geven.

Winschoten trok zijn desbetreffend voorstel in, omdat het congres reeds bij de verkiezing getoond had de kamerleden in het bestuur te willen hebben.

Geertsma zeide, dat ieder vrij was te kiezen wien hij wilde. Wenschte men geen of weinig Kamerleden in het bestuur, dan moest men dat bij de verkiezing doen blijken. Maar men moest volgende congressen niet binden.

Schiedam achtte het niet onmogelijk, dat er eens verschil van meening was tusschen Kamerleden en partij. Daarom moest men voorkomen, dat het partijbestuur wel eens voor de meerderheid uit Kamerleden kon bestaan.

De Levita van Amsterdam achtte het congres volkomen bevoegd om te besluiten en niet alles naar Kerstmis te verschuiven. Spr. sloot zich geheel bij Sleef's woorden aan: de partij zij geheel vrij in haar keuze.

Het congres besloot bij meerderheid geheel vrije keuze van bestuur te laten.

Daarna ving de pauze aan.

MIDDAGZITTING.

Polak heropent de vergadering. Hij deelt mede, dat mej. Vos verzoekt, na afloop der zitting te collecteeren voor de naaistersstaking te Amsterdam (*Applaus*). Het Partijbestuur heeft daartegen geen bezwaar, maar wil tevens laten collecteeren

voor de slachtoffers van de firma Van Heek in Twenthe, die de beste propagandisten van de arbeidersbeweging ontslaat. De opbrengst zal dus worden verdeeld.

Er is een groot ingekomen van twee buiten gevecht gestelden in de Tyroler Alpen (*Luid applaus*). De afd. Kampen, de Arb. Kiesv. Amsterdam II, de kiesv. Oostermeer en de zangvereniging Aurora Leeuwarden geven kennis, zich niet te kunnen doen vertegenwoordigen.

Congreskosten.

(15)

(Pondspondsgewijze omslaan van de congreskosten over de afdelingen naar het aantal leden.) Verwezen naar het congres ter herziening der statuten.

Coöperatiefonds.

(16)

De voorzitter zegt, dat de stichting van zulk een fonds door de Partij, met het oog op de financiën op het oogenblik niet geraden is. Personen die zich met de coöperatie veel bemoeien, schijnen echter in die richting te willen werken, en Haarlem zal zich misschien tevreden verklaren, als die personen daarbij de sanctie van het congres krijgen.

Groningen vraagt, of zulk een fonds noodig is. Haarlem antwoordt, dat de S. D. A. P. de oprichting van coöperaties niet buiten haar bemoeiing moet laten; geeft zij de leiding bij de stichting van coöperaties, dan moet zij een fonds hebben ook. Leeuwarden vreest, dat dit fonds dan weer aan andere noodzakelijke dingen zou worden onttrokken. Beter ware het, als de coöperaties zich federeerden en gezamenlijk een fonds voor de stichting van nieuwe coöperaties vormden.

Troelstra zegt, dat dit ook de meening is van het Partijbestuur: coöperaties die reeds bestaan en in onze richting werken, zouden in de commissie sterk worden vertegenwoordigd. Daarnaast moeten zitting nemen de personen die studie hebben gemerkt in dezen tak van bedrijf. Door deze handelwijze ontnemt men aan onze tegenstanders elken grond om ons te verwijten, dat wij diefstal plegen aan hen die geld voor coöperaties gaven, niet met de bedoeling om de arbeidersbeweging te steunen.

De voorzitter wijst op „De Dageraad” te Amsterdam als voorbeeld van een goede coöperatie; in haar statuten noemt zij nevens de vakbeweging de S. D. A. P., die uit de winsten wordt gesteund. Het Partijbestuur stelt niet voor, een commissie te benoemen, maar reeds van te voren, als zich zulk een commissie vormt, ze te steunen en te sanctioneren.

Haarlem trekt zijn voorstel in, het voorstel Partijbestuur wordt aangenomen.

Belasting van Kamerleden.

(17, 18)

De voorzitter moet hierover een ernstig woord spreken.

Stemmen: Wordt het ondersteund?

De voorzitter: Ik wil er toch over spreken. Dergelijke voorstellen zijn ongepast, komen voort uit een verkeerd begrip van de positie onzer Kamerleden en beteekenen een door niets gemotiveerd ingrijpen in hun partikuliere aangelegenheden. (*Luid applaus*). Men doet de Kamerleden geen plezier of voordeel, met hen te kiezen (*gelach*).

Men helpt hen niet als nette jonge mensen aan een voordeelige betrekking (*gelach*) de geheele partij kiest hen, en draagt hen den zwaarsten en ellendigsten strijd op die er te voeren. is. Bovendien: van niet-Kamerleden denkt niemand eraan, hen te vragen, hoe zij aan hun inkomen komen. Spr. zou wenschen, dat een motie werd voorgesteld, waardoor de orde van den dag wordt besloten, en het P. B. wordt opgedragen, zulke voorstellen niet meer op de agenda te brengen. (*Applaus*).

Enschede doet zulk een voorstel.

Leeuwarden heeft in opdracht, het voorstel van de afd. te verdedigen, schoon spr. zich er over schaamt. Spr. meent den plicht tot verdedigen te hebben.

De Voorzitter ontkent het recht daartoe niet, maar heeft deze motie uitgelokt uit verontwaardiging. Voorstellen als van Leeuwarden worden door onze bitterste vijanden gebruikt om onze mannen die den hardsten strijd moeten voeren te treffen. En deze stok wordt hun door partijgenooten in handen gegeven. (*Applaus*).

Arb. Kiesv. Leeuwarden (Zandstra) zegt, dat het voorstel reeds vóór wij Kamerleden hadden op de agenda is gebracht. Het is er echter steeds afgevoerd op minne wijze, en daarom wordt het er telkens op teruggebracht, opdat het er eenmaal op waardige wijze wordt afgevoerd. (*Gelach en tegenspraak*.) De A. K. wil niet afgescheept worden met een tot Sint Juttemis. Spr. meent overigens, dat het mogelijk is, een progressieve inkomstenbelasting van alle partijgenooten te heffen.

De Voorzitter hoopt, dat de wijze waarop het voorstel-Leeuwarden thans wordt afgevoerd, door Leeuwarden als waardig zal worden beschouwd.

Rotterdam (Spiekman) meent, dat het congres niet mag besluiten dat een voorstel niet op de agenda voor een volgend congres kan worden gebracht.

De Voorzitter geeft dit toe.

Den Haag (Rang) wenschte, dat een voorstel niet zoo striemend werd afgemaakt, voor het door den afgevaardigde is toegelicht.

Kiesv. Enschede acht het voorstel-Leeuwarden een kaakslag, aan de Kamerleden toegebracht, daar zij zich op alle wijzen beschikbaar stellen om de partij groot te maken.

De Voorzitter verwijst Den Haag naar de toelichting bij vroegere gelegenheden. Bovendien kunnen mensen, die jarenlang zijn beklad, hun olympische kalmte wel eens een oogenblik verliezen, als uit de partij zelf voorstellen komen als dit.

Meppel wijst erop, dat zijn voorstel is ingetrokken.

Met 1 stem tegen wordt overgegaan tot de orde van den dag.

Verkiezing van afdelingssecretarissen.

(20)

De voorzitter zegt, dat Groningen terecht, ten behoeve van het Jaarboekje, de verkiezing van afdelingssecretarissen in het najaar verlangt. Arnhem acht het eer na dan voordeelig. Besloten wordt, zooveel mogelijk in den geest van Groningen te handelen.

Spreekbeurten van Kamerleden.

(22)

Meppel vraagt het recht voor iedere afdeling eens per jaar een spreekbeurt van een kamerlid te hebben. Schaper meent, dat men aan de

kamerleden moet overlaten, hoe zij hun tijd, wat betreft hun spreekbeurten, wenschen te besteden. Men zal jaarlijks op het congres klachten krijgen over ontduiking van het besluit. Naarden-Bussum stelt de orde van den dag voor. Schiedam wil het P. B. niet binden, maar acht toch noodig, dat hier de wenschelijkheid wordt uitgesproken, dat de propaganda goed wordt verdeeld. Groote afdelingen krijgen sprekers te over, kleine staan in het verdomboekje en worden, als zij nog eens een spreker krijgen, voor allerlei voorwaarden gesteld.

Fortuijn: Wij ook!

Meppel hervat: als wij vier Kamerleden krijgen, zou ieder 25 spreekbeurten moeten vervullen; dat is niet te veel.

Loopnuit zegt: altijd worden dezelfde enkele personen gevraagd, terwijl een aantal tweede-soort-propagandisten geregeld worden voorbijgegaan. Spr. raadt de afdelingen aan, het eens met dezen te probeeren. (Applaus.)

Schiedam heeft al een paar malen gevraagd om een propagandist, liefst Gorter of Hugenholtz, (geroep: oh!) om te debatteeren. Als er een bekende propagandist komt, kan men rekenen op volle zalen, komt er een onbekende, dan blijven de menschen weg.

Van Kuijkhof: Als men om Gorter of Hugenholtz vraagt, ben ik huiverig een spreker zogenoemd van den tweeden of derden rang te zenden. Het voorstel-Meppel wordt met alg. stemmen, op die van Meppel na, verworpen.

Goedkoop Congressverslagen.

(25)

De Voorzitter zegt, dat het dure congressverslag verleden jaar al zoo goedkoop mogelijk was verkrijgbaar gesteld. Ditmaal zal het echter tegen zeer lagen prijs worden verkocht.

Subsidie aan „Arm Friesland”.

(27, 32)

De Voorzitter meent, dat de bedoeling van Leeuwarden wel zal zijn, een som beschikbaar te stellen voor de propaganda in het Noorden. Is dit zoo, laat men dan aldus, in minder beperkten zin dan Leeuwarden voorstelt, besluiten. Zoo geschiedt.

Aanstelling propagandisten.

(31, 33, 34)

De Voorzitter zegt, dat de talrijke voorstellen van afdelingen, om een propagandist in hun plaats te hebben, door het P. B. naar de mogelijkheid moeten worden beoordeeld. Arnhem heeft een uitstekend voorbeeld gegeven, door zelf te zorgen, dat drie jaar lang uit Arnhem en omstreken zooveel wordt bijeengebracht, dat met een toeslag uit de partijkas, Helsingingen als propagandist kon worden aangesteld.

Laten andere afdelingen dit voorbeeld volgen!

Bergmeijer zegt namens Tilburg, dat het daar niet er om te doen is om een propagandist in een huurhuisje te zetten, maar om een lokaal. Er is een stuk grond, dat vóór Oktober moet worden bebouwd, anders onteigent de gemeente het weer. De grond is onbelast. Lang is er naar geld gezocht. Eindelijk zou met een financieele instelling een hypotheek worden afgesloten, maar de wijkwaterkwaast was bezig geweest, en het kontrakt sprong af. Wij moeten binnen vier weken hebben een eerste hypotheek, en wees maar niet benauwd: de centen zijn goed! (Gelach). Een lokaal te Tilburg

zal de dolende vakvereenigingen onder dak brengen en een einde maken aan het gloeiend drankmisbruik. (Applaus). In geldzaken handhaaft spr. het woord van den antirevolutionair: als je aan geldzaken bezig bent, sta je tegenover elkaar als twee schurken. (Gelach). De eerste hypotheek zal worden gesloten op 60 pCt. van de waarde. Dus ge weet het nu: die centen hebben, kunnen zich aanmelden! (Applaus). Nu reeds gaan de partijgenooten van Tilburg naar Breda, Den Bosch. Te Tilburg, een stad van 36000 arbeiders, zijn bijna alle arbeiders industrie-arbeiders. Er is f 3500 noodig, f 1000 is toegezegd, wie neemt een aandeel van f 100? (Gelach).

De Voorzitter stemt met Bergmeijer's wensch in.

Agitatie voor Kindervoeding.

(28)

De Voorzitter betoogt namens het P.B., dat met het voorstel der S. D. O. V. niet het doel zal worden bereikt. Een gelijktijdige beweging gericht tot de plaatselijke overheid, maakt niet dien indruk als een gelijktijdige beweging gericht tot de landsregeering.

Spr. stelt voor, dat het P.B. verzamele en rangschikke het materiaal in verschillende gemeenten, en dan wordt overgelaten aan de plaatselijke organisaties, om de agitatie aan te vatten op het gunstigste oogenblik.

Agitatie Tuchtuisontwerp.

(29)

Voorstel-Winschoten bij acclamatie aangenomen.

Brochures en Liederendbundel.

(30)

Het drukken van muziek-partituren en -partijen zegt de Voorzitter, ligt buiten de mogelijkheid voor het P.B. Reeds geruimen tijd wordt gewerkt aan de uitgave van een liederendbundel met muziek; weldra zal die verschijnen.

Wat nieuwe brochures en herdruk betreft, thans is in de eerste plaats de aandacht gevestigd op het verschaffen van materiaal voor de verkiezingen. Brochures waarnaar voortdurend navraag is, zullen worden herdrukt.

Volkskiesv. Enschede wenscht herdruk van Annetie van Vliegen, en uitgave in brochurevorm van de artikelen van Van Til. Voor het platteland zijn die stukken van groote waarde. (Applaus.)

Delft wilde hetzelfde, maar dan moet de winst aan Van Til worden uitgekeerd. Rotterdam vraagt, of niet in een brochure kan worden beschreven, welke groote voordeelen de liberale partij na '48 aan het land heeft gebracht. De voorzitter zegt, het P. B. wil Van Til's stukken uitgeven en hem salaris betalen. Van Annetie is nog een groote voorraad aanwezig. De aanstaande brochures zullen het gedrag der verschillende partijen behandelen.

De Stem des Volks is met Rotterdam in besprek om een liederendbundel met muziek uit te geven: De Nieuwe Tijd zal een verkiezingsnummer uitgeven.

Leiden vraagt, waarom geen één- en tweecents brochures zijn uitgegeven. Besluiten daartoe werden door de congressen van Leeuwarden en Rotterdam genomen. Er zijn bekwame schrijvers genoeg, en onderwerpen in binnen- en buitenland geven aanleiding genoeg om te schrijven.

Van Kuijkhof hoopt, dat het P. B. ieder jaar zal worden verblijd met de noodige goede manuscripten.

Verkiezingen.

(35)

Loopuit leidt dit onderwerp in. Het P. B. wil deze verkiezingen allereerst dienstbaar maken aan de propaganda voor onze beginselen. Dat staat bij iedere verkiezing voorop. Het P. B. zou hierover niet spreken, als het voorstel niet was ontworpen onder eigenaardige omstandigheden. Aan ons is te danken, dat bij de a.s. verkiezingen grondwetsherziening tot algem. kiesrecht op den voorgrond staat. Toen het voorstel werd ontworpen, was er nog eenige hoop, dat groepen onder de bourgeoisie de noodzakelijkheid van grondwetsherziening, algemeen kiesrecht, zouden erkennen, dat zij zoo snugger zouden zijn, haar klassebelangen op den achtergrond te stellen, en de democratie met ons te dienen, dat zij zouden begrijpen, dat het zaak is om zich met ons schrap te stellen tegenover al wat reaktionair is. Dit is niet gebeurd. De wig van het alg. kiesrecht is gedreven in de liberale partij. Wij deden dit niet omdat wij er zooveel plezier in hadden: de omstandigheden drongen er toe. Het kiesrechtvraagstuk is niet meer te vermijden, geen zwendelleuze als protektie kan het meer verbergen.

Wij weten niet welke kombinaties en machinaties tegen ons zullen worden gesmeed, maar wij zien nu reeds alle partijen zich opdringen tegen ons. Er komt een socialistenhetze, die in Juni haar hoogtepunt zal bereiken. Jaagt men ons op, dan verdubbelt dat onzen strijd lust. Staan allen tegenover ons met gebalde vuisten, dan trekken wij onze jas uit. Kuijper heeft, onder applaus van Lohman en Verkouteren, zijn zwenking genomen. Dat heeft hij tegenover Patrimonium te verantwoorden. De liberalen schijnen alle idealen te hebben verloren: zij zullen in ons katjes hebben gevonden, die niet zonder handschoenen worden aangepakt.

Een groep personen van de Liberale Unie hebben zich gevormd tot vrijzinnige democraten. Onder applaus heeft prof. Treub verklaard, dat overal bij eerste stemming door hen een eigen kandidaat zal worden gesteld; bij herstemming zullen zij den voorstander der grondwetsherziening stemmen. Als bij hen de democratie ging boven klassebelang, dan zouden zij bij eerste stemming met ons gemeene zaak hebben gemaakt. Het is niet onze schuld, dat deze menschen zich niet willen afgeven met rooden, vreezende, dat rood altijd afgeeft.

Ook wij komen dus met een eigen kandidaat. Overal getoond, dat de democratie alleen veilig is bij de sociaaldemokratie! Het P. B. vraagt echter bij wijze van votum van vrouwen machtiging, in zeer bijzondere gevallen van dezen regel af te wijken. Er is geen sprake van hooge politiek, van handel drijven; maar waar een overtuigd voorstander van grondwetsherziening kans zou hebben, en zonder onzen steun zou vallen, laat daar aan de lokale kiesverenigingen vrijheid, in overleg met het P. B., van den regel af te wijken. Elke stem voor grondwetsherziening kan in de Kamer noodig zijn.

Amsterdam, S. D. A. P. is het eens met het voorstel, maar vraagt, na de toelichting, wat wordt bedoeld met de laatste alinea. Spr. meent, dat zij moet slaan op de herstemming uitsluitend. Wil

het P. B., dat van het stellen van een eigen kandidaat kan worden afgezien, ten einde een voorstander van grondwetsherziening te doen kiezen?

Troelstra: zoo is het!

Amsterdam. De afdeeling denkt er niet aan, het P. B. te wantrouwen, maar acht het noodig, de taktiek volledig nu vast te stellen, vooral, nu blijkt, dat het P. B. geen bepaald geval op het oog heeft.

Amsterdam V (Hermans) heeft dadelijk gesnapt, wat de bedoeling was, en heeft in opdracht, te stemmen tegen de laatste alinea. Geeft men tot afwijking gelegenheid, dan maakt men het moeilijk voor anderen, die daar niet van gediend zijn. Voor Amsterdam V zit Ketelaar. Onze kandidaat zal er niet doorkomen.

Troelstra: Dat moet gij nooit zeggen! Amsterdam V: Moeten wij nu den radikaal steunen? Over vier jaar zal hetzelfde gelden, en zoo raken wij ten slotte aan hem getrouwd! (*applaus*).

Loopuit heeft in zijn slot afgebroken wat hij in zijn begin zei. Het is toch niet alleen om de kamerzetels te doen. Spr. heeft heel veel kans om in Den Briel er door te komen, (*luid applaus en gelach. Troelstra drukt hem de hand*) maar gesteld nu eens, dat dit tot ons aller verbazing mislukt (*gelach*) dan is er toch prachtig propaganda gemaakt. Wij zijn daar in distrikten gekomen, waar de soc. dem. even vreemd was als de Colorado-kever; maar zij is als Van Houten's cacao, zij viel mee in het gebruik. Er zal nu te Oudenhoorn een afdeeling worden gesticht. Wij vragen dus niet naar kans of niet, wij stellen een kandidaat.

Ook Troelstra is door het slot van Loopuit's toelichting niet bevredigd, gevolg waarschijnlijk van Loopuit's afwezigheid in een enkele P. B.-vergadering. De bedoeling met de laatste alinea is: het is altijd ontaktisch, de schepen achter ons te verbranden. Wij moeten overal komen met een eigen kandidaat, maar de mogelijkheid bestaat, dat afd. en aangesloten vereenigingen op eigen houtje met anderen willen samenwerken. Is dat het geval, dan zijn zij door deze motie gehouden, eerst met het P. B. te overleggen: dan kan dit hen terughouden van de dwalingen huns weegs. (*Applaus*). De geschiedenis van '97 stemt tot voorzichtigheid. Hier zullen wij klassebewust stemmen, maar er zijn zwakke broeders, en er bestaat nog hier en daar misschien de kleinburgerlijke gedachte: wij laten ons de wet niet stellen door een kongresbesluit.

Dus niet: een machtiging voor het P. B. om te handelen tegen den geest der resolutie, maar: een poging om afwijkingen te voorkomen.

Geertsma wil hier motiveeren, waarom de S. D. O. V. met Kerstmis besloten heeft, de kandidatuur-Ketelaar te ondersteunen. De omstandigheden in Amsterdam V zijn geheel anders dan elders. Ketelaar is gesteld door een vakbond, en hij vertegenwoordigt een van de grootste belangen: het onderwijs. Deze twee redenen motiveeren afwijking. Wij wenschen een welwillende verhouding tusschen vakbeweging en S. D. A. P., welnu, dan moeten wij den kandidaat van den Bond v. N. O. steunen. Is over 4 jaar de Bond sociaaldemokratisch, dan zal hij geen radikaal, maar een partijgenoot stellen.

Men verwijt overal aan de onderwijzers, dat zij steeds het onderwijs verdedigen. De partij die het best de onderwijsbelangen verdedigt, is in het algemeen de sociaaldemokratische. Maar vele

technische kwesties eischen, een vakman in de Kamer te brengen.

Troelstra: Breng Gerhard er heen.

Geertsma: Laat Troelstra dat doen; dat kan van ons niet uitgaan.

Door het niet-stellen van een soc. dem. te Amsterdam zoude wij geen propaganda voor ons beginsel kunnen maken? Amsterdam V is ingesloten door andere districten, waar men voor het beginsel propageert.

Totnogtoe heeft Ketelaar ons niet tegengewerkt, maar veeleer geholpen. Al die argumenten samen genomen, meent spr. dat in dit speciaal geval in Amsterdam V geen kandidaat behoeft gesteld.

Dordrecht (Bergmeijer) is bijna het slachtoffer geworden van een geval als Looptuit zich bijna niet kan denken. Het stellen van spr. tegenover een oud-liberaal zou het stellen van een vrijzinnig demokraat tengevolge hebben, en daarvan zou weer het gevolg zijn, dat twee klerikalen in herstemming kwamen.

Spr. heeft verleden jaar van de vrijzinnig demokraten geen enkele stem hooren opgaan toen er werd geschoten op de Dordtsche stakers. Treub heeft Maarten den Hartog de das omgedaan.

Wij hebben niet de minste bewijzen dat de vrijzinnigen meer zijn te vertrouwen dan de anderen. Spr. zegt, weg met de laatste alinea: zij geeft aanleiding tot konkel en knoeien. (Applaus).

Het P. B. trekt onder toejuiching de laatste alinea in.

Rotterdam neemt ze over. Zij wordt echter niet voldoende ondersteund.

Groningen verdedigt thans haar amendement: dat bij eerste stemming in geen geval van den regel kan worden afgeweken.

De Voorzitter wijst erop, dat de resolutie geen afwijking meer toelaat. Met overgrote meerderheid wordt de resolutie aangenomen.

Troelstra zegt nu, dat waarschijnlijk het P. B. er niet aan zou hebben gedacht, de geschrapte alinea voortstellen, als het niet was geweest onder den indruk van het optreden der S. D. O. V. Geertsma wilde thans aan de S. D. A. P. een vakverenigingskandidaat opdringen.

Dit is in strijd met alle goede politiek, zeker met de klassepolitiek. De strijd bij de stembus mag niet allereerst en uitsluitend worden bekeken van een eenzijdig standpunt. Spr. heeft waardeering voor Ketelaar, maar spr. heeft vaak gedacht: wat zit hij in een lastige positie. Hij moet zorgen dat hij bij den minister in zijn kamer kan komen, dat zijn verhouding tot den minister zoo is, dat hij kans heeft als hij iets vraagt, iets los te krijgen. Door zijn opkomen voor bepaalde ambtenaarsbelangen is hij voor den grooten strijd verloren. Met alle waardeering voor den partijgenoot van wien wij weten dat hij met alle macht werkt voor onze goede zaak, wenscht spr. dat deze nog eens over de kwestie nadenkt. Willen de onderwijzers een onderwijsman in de Kamer brengen, laten zij een sociaaldem. onderwijzer stellen, en zoolang zij dit niet kunnen doen, later zij liever dan een onderwijzer stellen een soc.-demokraat. (Applaus).

De voorzitter deelt mede, dat reeds geruimen tijd geleden aan de S. D. O. V. is meegedeeld, dat het P. B. nooit kan sanctioneeren het stellen van een vakverenigingskandidaat.

Geschillen over kandidaturen.

(33)

De Voorzitter zegt, dat het P. B. nooit een

beslissing kan nemen. Overleg geschiedt steeds zooveel mogelijk. Zwolle beklaagt zich over gemis aan overleg. De Voorzitter verklaart dit uit de moeilijkheid met het aantal kandidaturen, dat iedere partijgenoot op zich kon nemen.

Kandidaturen voor gemeenteraden.

(37)

De Voorzitter konstateert, dat te Rotterdam reeds is besloten dat de organisaties voor gemeenteraadskandidaturen vrij zijn.

Leeuwarden komt er tegen op, dat Huizum bij zijn voorstel de toelichting gaf, dat zij nog niet met eigen kandidaten kon optreden, terwijl zij dit reeds heeft gedaan.

Formulieren voor kiezersteelt.

(38)

De Voorzitter ondersteunt het voorstel Drachten, om zulke formulieren beschikbaar te stellen. Op raad van Amsterdam wordt besloten, ze uit te geven niet in December, want dan heeft de minister ze wellicht nog niet vastgesteld, maar te juistere tijd.

Thans stelt het P. B. voor aan de orde te stellen het

Partijorgaan.

(50, 51, 52, 53, 54)

Aldus besloten.

De Voorzitter deelt mede, dat het partijorgaan, wat betreft zijn invloed en zijn verspreiding, de gekoesterde verwachting in niet geringe mate heeft overtroffen. Geraamd was dat het aantal abonné's na één jaar zou zijn 5000. Het is aanzienlijk grooter, en is tegenover het aantal abonné's van de Sociaal Demokraat schitterend te noemen.

De uitgave van een dagblad vordert in de eerste jaren van zijn bestaan ontzaglijk veel geld. Was de partij groot genoeg, dan kon het blad alleen door de leden-lezers bestaan. Dit is niet het geval. Wij moesten dus ons blad doen worden behalve een partijorgaan, een zoo goed mogelijk dagblad, met nieuws uit binnen- en buitenland. Het moest gekolporteed; dat alles kostte geld. Het P. B. heeft een onderhandsche leening gesloten met een aantal partijgenooten; maar er moeten maatregelen worden genomen, opdat de nog geruimen tijd te verwachten tekorten zullen worden gedekt. De commissie van beheer zal trachten zooveel mogelijk te bezuinigen zonder dat de waarde van het blad afneemt, maar aan den anderen kant is noodig de offerende medewerking van de overgrote meerderheid der partijgenooten.

Van stonde af aan moet gepoogd om de tekorten blijvend te dekken. Duizenden kunnen maar enkelen en maar enkele malen geven, maar velen zijn er die iets, de een meer, de ander minder te missen hebben. Verleden jaar was het congres vol geestdrift voor het blad; nu vragen wij om een daad. Zal het bestaan van het blad worden verzekerd, dan moet een fonds worden opgericht, opdat het gedurende drie of vier jaar wordt instandgehouden en verbeterd. Wie 50 ct. kan missen moet ze geven, wie 50 gld. kan missen, moet ze geven. Laten de afgevaardigden hiervoor ijverig werken, onvermoeid. Dan kan het blad worden behouden. Het gaat om ons beste strijd-, propaganda-, agitatiemiddel, bijna om het leven der partij. Handelt hiernaar, brengt deze woorden over, opdat binnen enkele weken kan worden gezegd: de

toekomst van ons blad is voorgoed verzekerd. (*Applaus.*)

Amsterdam zegt, dat de melkkoeien blijkbaar droog zijn. Nu is de tijd voor de massa der partijgenooten daar. De stichting van een fonds zal echter niet alles uit hen halen, wat uit hen is te halen. Spr. geeft in overweging het uitgeven van aandeltjes van f 2.50, f 5, f 10, te innen in termijnen, door de afd.-penningmeesters.

De Voorzitter geeft den raad, niet te veel in kleinigheden af te dalen, weldra zal het P. B. in overleg met de commissie van beheer met voorstellen komen: als nu maar reeds de afgevaardigden aan hun afdelingen mededeelen, dat er ernstig moet worden gewerkt.

Benoeming redakteur en kritiek op de redaktie.

Utrecht vraagt, waarom indertijd niet uitvoeriger verslag is gegeven van het debat Gorter-v. d. Laar, terwijl over het debat Gorter-Trenb meer dan eens kolommen werden gepubliceerd. Amsterdam wordt bij Utrecht voorgehouden. Utrecht had indertijd plan, een eigen orgaan te stichten, zij heeft dat gelaten terwille van *Het Volk*, maar wenschte dan ook geen achterstelling. Te Schiedam is nu toch een blad gekomen. Wist het P. B. daarvan?

De Voorzitter deelt mede, dat het blad van Schiedam een partikuliere onderneming is.

Leenwarden (mevr. Melchers) achtte een gedichtje, over de Amsterdamsche verkiezing gepubliceerd, stootend voor niet-partijgenooten, en had bezwaar tegen persoonlijkheden als over Passtoors en De Waal Malefijt, waarvoor dan neutrale verslagen in de plaats konden komen. Verder stelt spr. een motie voor: het congres der S. D. A. P. draagt de redaktie van *Het Volk* op, een regeling van de opname der ingezonden stukken te treffen, die ieder bevredigt. (*Gelach.*)

Amsterdam (Fortuijn) deelt mede, dat ook in de afdeeling aanmerking is gemaakt op het Kamerverslag, maar de afd. was van meening, dat het niet behoeft te voldoen aan de eischen, aan de *Handelingen* te stellen, doch dat het geeft, wat de partijgenooten noodig hebben. (*Applaus.*)

Verder worden er allerlei aanmerkingen gemaakt waartegen in het algemeen is te zeggen, dat zoo wij de centen van het *Handelsblad* hadden, zij niet zouden voorkomen. Amsterdam stelt voor, instemming te betuigen met de redaktie en den redakteur opnieuw te benoemen. (*Applaus.*)

Alleen heeft Amsterdam bezwaar tegen de rubriek Drankbestrijding. Er staan alle dagen dingen in, waarvan men zegt: dat zal ik maar overslaan. Spr. dringt aan op een sterker wijzen op het verband tusschen drankbestrijding en arbeidersbeweging.

Rotterdam (Spiekman) is overtuigd, dat het blad als geheel niet beter kon worden ingedeeld. Wat echter het Kamerverslag betreft, niemand zal het overzicht willen missen. Dit moet aan De Roode blijven opgedragen. Maar toch is een verwijzing naar de *Handelingen* niet voldoende. Door de velerlei eischen, gesteld aan het verslag, komt de verslaggever echter tot tegenstrijdigheden. Noodig is, dat de argumenten van de tegenstanders minstens zoo worden gegeven, dat zij even duidelijk zijn als die van onze partijgenooten.

Spr. wenscht het bijvoegsel anders te zien ingericht. Daar zou ruimte kunnen worden gemaakt voor dingen, die nu met schade uit het hoofdblad

worden weggelaten. Sport en al die rommel kon vervallen.

Een stukje van P. Helsdingen werd geweigerd. Het werd geplaatst in de *Stukadoer*, en werd toen door de redaktie overgenomen.

De voorzitter spoort tot beknoptheid aan.

S. D. O. V. Rotterdam (Van Calmthout) wilde een geval beschrijven, collega Jan Gerhard overkomen. Genoemde kollega was een lastige schutter, maar hij was nu toch onbillijk behandeld. Een zeer klein stukje van hem was niet opgenomen, en de redaktie weigerde het, omdat het onbeschoft was. (*Luid applaus.*) Spr. begreep niet hoe het congres applaudiseerde. (*Herhaald applaus.*) Spr. vraagt verlof, dit stukje te mogen voorlezen, en dan te vragen, of hier van toepassing is het woord onbeschoft.

De Voorzitter verwijst spr. naar de commissie van arbitrage. Dit verlangen zou ons brengen op een hellend vlak. De commissie van arbitrage zal Gerhard niet in het ongelijk stellen als hij gelijk heeft.

J. W. Gerhard wil iets zeggen, maar de Voorzitter weigert hem dit, wijl hij geen afgevaardigde is.

Rotterdam S. D. O. V. vraagt, het stuk in handen te mogen stellen van de arbitragecommissie.

De Voorzitter zegt, dat dit het werk van den inzender is. Hij weet den weg. (*Applaus.*)

J. W. Gerhard tracht nogmaals te vergeefs het woord te voeren.

Leiden (Pannekoek) vraagt, vreemde woorden zooveel mogelijk te vermijden, of ze te verklaren in een afzonderlijke lijst. Ook is in het algemeen de stijl moeilijk: het peil van kennis der arbeiders is laag, daarmede moet rekening worden gehouden.

Den Haag heeft den indruk, dat de gemaakte aanmerkingen worden te berde gebracht om den goeden indruk van de bespreking te doen verloren gaan. (*Teekenen van onkenning.*) Den Haag had wel kleine aanmerkingen, maar ook die waren in den laatsten tijd verminderd. Spr. wenscht, dat het Zaterdagavondnummer speciaal met het oog op de colportage wordt ingericht.

Dordrecht heeft nog nooit iets gemerkt van de arbitragecommissie. Spr. waarschuwt om niet den ouden weg te gaan. Aan de vrijheid is nog niemand doodgegaan. Onderdrukt men het woord, dan versterkt men de oppositie. (*Applaus. Geroep: Juist!*) Welken indruk maakt het naar buiten, als geweigerde stukken in brochurevorm verschijnen? Spr. teekent ten eerste protest aan tegen de vrijheidlievende sociaaldemokraten die iemand met applaus den mond snoeren. (*Applaus.*)

De Voorzitter protesteert tegen het gebruik van deze uitdrukking. Er is geen sprake van den mond snoeren. (*Protest.*) De arbitragecommissie bestaat uit A. H. Gerhard, Van Zutphen en Goedhart, wie haar voorbijgaat en bij het congres komt, wordt als buiten de orde teruggewezen. (*Applaus.*)

Een verkeerde indruk naar buiten moet worden vermeden, maar de liefde kan niet van een kant komen.

De discussies worden tot den avond geschorst.

AVONDZITTING.

Vóór de opening worden de Socialistenmarsch en het Vrijheidshied gezongen.

Troelstra begint de partijgenooten dank te betuigen voor den steun, totnogtoe aan het blad

verleend, en de sprekers voor de kameraadschappelijke wijze waarop zij de kwesties hebben behandeld.

Wat het verkiezingsgedichtje betreft, dit is, als met de Pennetjes Inkt enz., een kwestie van smaak. De een schrijft: ga zoo voort, de ander: houd er toch mee op. De verkeerde opvatting van sommigen is, dat zij de geheele krant naar hun smaak verlangen. Als zij maar een kolom naar hun smaak vinden, moeten zij reeds tevreden zijn. De vader van het gedichtje is Heinrich Heine, daar kunnen we dus nog wel mee voor den dag komen.

Het kamerverslag wordt met plezier gelezen. Het is dat waard. Het leeft. Dit is nog wat anders dan een literarische of een journalistieke truc. Een gewoon verslag zou door minstens 98 van de 100 lezers zoo worden gelezen: wat heeft Troelstra, wat Van Kol, wat Schaper gezegd, wat die andere kerels hebben gezegd, kan mij niet schelen. De Nederlandsche arbeiders hebben nog zeer weinig politiek geleefd, als de redacteur, wat in de Kamer gebeurt, voor hen laat leven, doet hij een opvoedend werk. Hij is persoonlijk. Dat is niet te ontkennen, maar de personen die op deze wijze worden aangekleed of uitgekled, vinden het volstrekt niet erg. Veegens zoud het verslag aan zijn vrouw die op reis was. Er wordt hier gezegd: dat heeft Passtoors niet gezegd; dit is nog zoo zeker niet: als hij er prijs op stelt, in zijn eigen blad Hoog Edel Gestreng te heeten, moet hij het aangenaam vinden, dat ook in een ander blad te lezen. Als hoofdredacteur stelt spr. er prijs op, ieder in het blad te laten schrijven op zijn manier. Naast het overzicht nog een objectief verslag op te nemen, zou te veel zijn geveerd van de plaatsruimte.

Een inzender van Leenwarden heeft geen brief gekregen. Als hij bedenkt, welken indruk reeds de argelooze voorstellen over de belasting der Kamerleden naar buiten hebben gemaakt, dan weet hij dat zijn stuk zoo'n minnen indruk zou hebben gemaakt, dat plaatsing onmogelijk was.

De ingezonden stukken. Spr. heeft een elfjarige loopbaan als redacteur achter den rug, en had niet verwacht, dat achter weigering zouden worden gezocht kleinzielige redenen. Het congres heeft daartegen loyaal gedemonstreerd, maar spr. is teleurgesteld in enkele partijgenooten van wier ontwikkeling hij iets beters had verwacht.

Wij moeten nog wel wat manieren, kiesheid, takt leeren gebruiken. Van alle kanten loert men crop, of men geen middel kan vinden om ons met steenen te gooien. En niet meer is men verheugd, dan wanneer men iets kan vinden tegen *de partij*, wanneer men van de arbeiders in het algemeen kwaad kan zeggen. Spr. heeft gepoogd, te zorgen, dat het blad zoo min mogelijk de partij schaadt. Er zijn echter partijgenooten, die te pas of te onpas aankomen met allerlei dingen die minder goed behandeld zijn in de krant: dan stelt spreker het partijbelang boven personen.

Zoo is het konflikt met Gerhard ontstaan. De arbitrage-commissie heeft feitelijk J. W. Gerhard gelijk gegeven, maar het P. B. heeft haar rapport teruggezonden, omdat zij de partijen niet had gehoord.

Die kwestie heeft een drukte veroorzaakt, dat het struisvogelpolitiek zou zijn, ze te verzwijgen. Er werd geklaagd over persoonsvergoding op het vorig congres. Spr. trachtte zich zooveel mogelijk buiten de kwestie te houden, maar ziende hoe buiten de partij die zaak werd behandeld

achtte hij het verkeerd, dat in de partij ook nog eens werd uitgeplozen of er persoonsvereering bestaat, ja of neen. Spr. deelde het résumé mede; dat lokte al dadelijk twee protesten uit; het euvel zou, in plaats van voorkomen, door het aldus gewekt debat eerder zijn aangewakkerd.

Men kan zeggen: ik had het anders gedaan; maar de vraag is, of de hoofdredakteur in het algemeen in staat is, het partijbelang te behartigen.

Het euvel is niet gekeerd. De manier waarop Gerhard optrad, lokte verdere discussie uit. Spr. meende, dus een andere gedragslijn te moeten volgen. Hij nam het stuk van J. W. W. op, en heeft er berouw van. Laat men bedenken, wat de burgerpers erover schreef, hoe het ten plattenlande wordt gebruikt om het mooie van onzen strijd te bederven. Spr. vraagt wat vertrouwen voor de personen, die den moeilijken strijd hebben te voeren. Laat men niet van alles kabalen en kabaaltjes maken!

Een lid van de S. D. O. V. heeft hier een nieuwe kwestie-Gerhard ter sprake gebracht. Gerhard heeft in een brochure de lichamelijke straf verdedigd. Dat die brochure is ontvangen, is medegedeeld. Spr. weet wel dat hij zijn tijd niet bijhoudt, hij heeft ze nog niet gelezen. J. W. Gerhard zegt nu: gij hebt mij verdacht gemaakt, laten verdacht maken, nu schrijf ik een brochure en gij bespreekt ze niet: dat is een gewilde oneerlijkheid. Nu mag men beambte zijn van de partij, maar als men overtuigd is, in eerlijkheid te hebben gehandeld, loopt de gal wel eens over, en zegt men: blijf ons met je onbeschoftheden van het lijf. Het is niet in het belang van de partij, dat men dadelijk elkanders goede trouw verdenkt; dat heeft de oude partij bedorven, het zal de nieuwe partij niet bederven! (*Applaus*.)

Verder dankt spr. voor de opmerkingen; wat in de kritiek over de drankbestrijding waars is.....

Fortuin: neen, neen!

Troelstra: is er niets waars in? Wien de schoen past, die zal hem aantrekken. Wat de kwestie van de vreemde woorden betreft, daarop zal zooveel mogelijk worden gelet; het maken van een lijst in ieder blad, is bij een dagblad onmogelijk.

Met het Zondagsblad zijn wij nog lang niet, waar wij moeten zijn. Het is echter nog niet zoo zeker, dat wij op den duur ons Zondags- en ons gewoon bijvoegsel kunnen behouden. De redaktie is met het Zondagsbijvoegsel ook niet tevreden.

Ten slotte een persoonlijke mededeeling. Spr. heeft het P. B. in overweging moeten geven, de betrekking van hoofdredakteur af te schaffen. De redakteurs kunnen wegens hun bekwaamheid en hun goeden ouderlingen geest het evenals de *Vorwärts* wel zonder hoofdredakteur stellen. Spr. gevoelt wel eens wat wroeging, dat hij niet in alle opzichten hoofdredakteur is. Er is echter noodig, dat de politieke leiding is in één hand, en spr. heeft dus het P. B. in overweging gegeven, de verantwoordelijkheid voor de tactische en politieke leiding van het blad aan hem op te dragen. Wanneer men het mikpunt wordt van allerlei kabaaltjes, is men blij, als men zich daaraan kan onttrekken.

Spr. zal daarbij de aangename gedachte hebben, dat hij geen hoofdredakteurstakement meer geniet, en dat wat hij minder verdient, wellicht kan worden verdeeld onder de minder betaalde redakteurs. (*Applaus*.)

A n k e r s m i t beantwoordt Utrecht ter zake van

de debatkweslie. Oorspronkelijk was afgesproken, dat theoretische kwesties niet in den breedte in de krant zouden worden behandeld. Daartegen zijn klachten gekomen: de burgerlijke bladen namen meer uitgebreide verslagen op; toen zijn wij van taktiek veranderd.

Daarbij komt, dat wij niet zeker waren, dat de Utrechtsche speciale correspondent van een moeilijk theoretisch debaieen juist verslag zou kunnen geven. Het gebeurt meer, dat overigens uitnemende correspondenten verslagen geven waaraan te veel ontbreekt, om ze in hun geheel te kunnen opnemen.

Spr. zette een stukje van P. Helsdingen zeer verkort in het hoofdblad. Het kwam later compleet in de *Stukadoor*. De redakteur van het bijblad vond het, en plaatste het om de aardige inkleeding.

Het spijt spr. zelf dikwijls, dat hij aardige dingen moet bekorten; maar hij wil graag wat den vorigen dag is gebeurd, den dag zelf opnemen. Daartoe moet hij als er toevloed van kopij is, vaak sterk bekorten. Wil men dat voorkomen, dan moet men zijn best doen, te zorgen, dat de krant tweemaal zoo groot kan worden.

De voorzitter hoopt, dat de partijgenooten zich voldoende achten ingelicht omtrent de geheimen van schaar en gompot.

Meppel vraagt, waarom de redaktie heeft geweigerd een schrijven van L. A. uit Meppel omtrent punt 5 van den beschrijvingsbrief.

De Voorzitter antwoordt, dat Meppel wilde toelichten waarom het Zondagsnummer meer propagandistisch moest worden ingericht. Daarover kan toch moeilijk verder worden gedebatteerd.

Amsterdam (Fortuin) protesteert met zijn strijd van 25 jaar achter den rug tegen het ophalen van dergelijke futiliteiten tegenover de groote dingen die zijn gedaan. (Luid applaus).

De Voorzitter brengt aan de redaktie den dank van de partij voor wat zij heeft verricht. (Applaus).

Het voorstel-Sneek (abonnement op drie bladen per week) wordt niet verdedigd. Sneek is niet aanwezig. Wat het voorstel-Nieuwenhoorn betreft (iedere drie maanden inhoudsopgave van *Het Volk*) geeft Amsterdam onder hilariteit aan Nieuwenhoorn in overweging, dat haar secretaris deze inhoudsopgave zal maken.

Thans stelt het P. B. voor de betrekking van hoofdredakteur op te heffen; Troelstra aan te stellen als politiek redakteur en Ankersmit aan te stellen als technisch redakteur, mede verantwoordelijk aan het congres. Aldus wordt besloten.

Orde van debat.

De voorzitter stelde voor, inplaats van de voor de avondvergadering aangekondigde kwestie der vakbeweging eerst nog met het oog op den tijd, twee andere zaken te behandelen, nl. de koloniale kwestie en het militarisme.

Calmphout van de S. D. O. V. Rotterdam stelde voor de onderwijspunten ook nog af te doen.

De Voorzitter nam dit voorstel over.

Koloniaal program.

(47)

Kampen had de volgende motie ingediend:

„Het Congres betuigt zijn groote waardeering voor het ontwerp-program voor de Ned. Kol. politiek van H. van Kol — zoo wat betreft het ontwerp op zich zelf, als de toelichting, waarmee het is verschenen in *De Nieuwe Tijd* van 1 April j.l., en in brochurevorm.

Het is echter van meening, dat den Afd., aangesloten Ver. en leden der S. D. A. P. de tijd heeft ontbroken, het ontwerp met toelichting voldeende te bestudeeren, om meer dan geest en strekking er van te kunnen beoordeelen,

en wenscht daarom niet nu uitspraak te doen over den inhoud, maar de bestudeering van ontwerp en toelichting allen afleefingen, aangesloten ver. en leden krachtig aan te bevelen.

Breda had de volgende motie ingediend:

„Het congres der S. D. A. P.,

gehoord de toelichting op het ontwerp-program voor de koloniale politiek, uitvoeriger opgenomen in de „Nieuwe Tijd“ van April j.l.,

overwegende, dat het de taak en de plicht is der Nederlandsche arbeiders om ook het kapitalisme en het militarisme te bestrijden in die verre gewesten, waar Nederland als koloniale mogendheid het lot van miljoenen inboorlingen in handen heeft,

betuigt zijn volledige instemming met den geest en de strekking van dit program en met de beginselen waarvan het uitgaat,

besluit tot het benoemen van een commissie, die een nadere studie zal maken van de onderdeelen van dit ontwerp-program, en die daarover rapport zal uitbrengen op het eerstvolgend congres, en gaat over tot de orde van den dag.”

Van Kol lichtte de motie toe. Hij was met eenigen angst naar het congres gegaan voor de behandeling der koloniale kwestie op dit congres. In de Kamer had hij zooveel koelheid, gering-schatting en minachting gezien, als hij zijn aanklachten inbracht. Zelfs de minister lachte als spr. van de gruwelijkste wreedheden verhaalde. (Luid applaus).

Spr. aarzelde ook voor dit kongres. Maar hij betreunde die aarzeling. Op dit kongres had hij met dankbaarheid gezien, dat er voor den kreet om recht en menscheijkheid, voor Indië geuit, weerklank is in de proletariërsklasse. — Droevig en treurig is het lot van de Indische bevolking. De nieuwe taak die ons hier wacht, is een ontzaglijk zware taak. Spr. zou het ingediend program hier niet toelichten, nu dat uitvoerig schriftelijk gedaan was. De grondslag was: de behartiging der belangen van het verdrukte en verwaarloosde Indische proletariaat, tegenover de macht van het kapitalisme. Spr. achtte het minder democratisch in zulk een gewichtige zaak, na te weinig studie, reeds nu het program aan het congres voor te leggen.

Een uitvoerige studie van het program moet dus door een commissie van vijf personen gemaakt worden, om dan een herzien program aan een volgend congres voor te leggen. Dan zou voor het eerst op het congres van een politieke partij in Nederland een vaan zijn geplant voor de Indische bevolking. De kreet zou weerklank vinden over de zeeën onder de miljoenen inboorlingen onzer koloniën (*Dazierend, langdurig applaus*).

Toen niemand zich tegen het voorstel verzette, verzocht de voorzitter, na meegedeeld te hebben dat het voorstel aldus gewijzigd werd, dat het nieuwe program niet op het, maar op een volgend congres behandeld wordt, machtiging aan het partijbestuur om de commissie in overleg met Van Kol te benoemen (*applaus*). Dan, zei spr., is hier dus mee begonnen de bewuste, georganiseerde strijd van het Nederlandsch proletariaat voor het proletariaat van Insulinde.

Militairisme.

(42, 43)

Henriette Roland Holst verdedigde het voorstel-Hilversum (antimilitaristische organisatie der jeugd). Van wat in het partijorgaan tegen haar voorstel geschreven werd, merkte spr. op dat de zaak ten onrechte als een persoonlijke liefhebberij van spr. zelve werd voorgesteld. Zij wees er op, dat het Internationaal congres te Parijs een resolutie in denzelfden zin genomen had. Hoe kwam het, dat men voor het eerst uit de algemeene moties was overgegaan tot een besluit tot organisatie der jeugd tegen het militairisme. Dat komt doordat de toestand verandert. In de verschillende landen zien de partijen dat de legers zich volstrekt niet vervormen naar den kant van het volksleger. Integendeel, het militairisme vergt steeds grootter offers van de arbeidende klasse. Dat wij zoo bijzonder gunstige economische jaren hebben doorgemaakt, zonder dat eenige economische maatregel van belang genomen is, komt, doordat het militairisme alles opeet. Daarenboven is de officierskaste ultrareactionair. De militaristische en imperialistische geest neemt hand over hand toe.

En in ons eigen land? Het is van nature militaristisch en toch gaan de verschillende partijen, antirevolutionairen, liberalen en ook democraten, den militaristischen kant op. Vroeger meende men dat als men van het leger maar een volksleger maakte, het zijn karakter van klasseonderdrukking zou verliezen. Wij zijn tot de conclusie gekomen dat wij ons daarin hebben vergist. De burgerlijke partijen zijn lang niet meer zoo bang voor volksweerberaarheid. Dat komt doordat de geschiedenis geleerd heeft, dat men ook het volksleger als klasse-instrument kan aanwenden, als men de volksopwinding maar in de hand werkt. Het eene land oefent daarbij steeds zijn terugslag op het andere land. De Transvaaloorlog wekt ook weer het gevoel: kom maar op als je durft. Dat gevoel wordt door de idee van volksweerberaarheid aangewakkerd.

De vereenigingen voor volksweerberaarheid zijn lang geen sociaaldemokratische vereenigingen. In Weesp schoot men zelf op een pop die een sociaaldemokraat voorstelde. De schoone schijn van democratie, die inderdaad antisocialistisch en gewelddadig is, moeten wij verstoren.

Als wij voor een volksleger ijveren, dan bedoelen wij dat de arbeiders niet werkloos moeten zijn bij groote bewegingen. Hoe zou het met de bootwerkersstaking zijn als ieder man zijn geweer in huis had; dan zou men het wel laten daar zooveel troepen heen te zenden. Maar de sociaaldemocratie is hier nog niet genoeg verbreid en ook een volksleger zou door ophitsing verkeerdt aangewend kunnen worden.

Tegenover het verkapte militairisme moeten wij onze eigen aktie stellen. Een sterke antimilitaristische kern moet gevormd worden. Nu zegt men, gesteld dat het mogelijk was om in de militie en bij de lotelingen een sterken soc. dem. geest te brengen, dat dan toch nog het koloniale leger overbleef. Men zegt ook: zoolang de maatschappij niet verandert, zal de militaristische geest niet veranderen. Maar spr. noemde dat niet historisch materialisme, maar fatalisme. Troelstra spreekt op het platte land vaak tegen het militairisme, omdat hij wel weet hoe ze daar tegen zijn. (Troelstra:

allemaal?) Er zijn er bij het beroepsleger ook veel die wel inzien wat een akelige boel het is.

Nu is men bang, dat, als men de jongeren er mee belast, deze aan de zaak voor het socialisme meer kwaad dan goed zullen doen. De ongunstige ervaring die men er mee opdeed, heeft men ook met de heele oude beweging opgedaan. Maar we hebben nu de S. D. A. P. en laten we het daarmee probeeren (Applaus.)

Fortuijn verklaarde zich namens Amsterdam tegen het voorstel. Op dit terrein groeien niets dan doornen. Er zal wel hier of daar een groene illusie zijn, maar overigens is het een bos brandnetels. Men stelt zich voor een volksweerberaarheid onder sociale vlag. Als men de jeugd organiseert, moet men er toch een corps van maken. Antimilitaristische propaganda alleen bedoelt men niet. Men zal de oude protest-grinassen krijgen en er zullen lui in de gevangenis komen. Beweert men van neen, men bewijze het tegendeel. Ernstige jongelui zullen dan ten slotte komen moeten tot Tolstojaansche dienstweigering. Spr. waarschuwde er tegen om de jongelui zonder eenig goed gevolg het hoofd op hol te brengen.

Bovendien, tientallen van jaren zal het geweld nog een krachtige factor zijn. We zijn niet tegen geweld in dienst van het recht. Als men den weg van Hilversum opgaat, die volgens de toelichting tegen alle geweld is, komt men tot Tolstoj.

Of zal het niets anders worden dan cursusvergaderingen tegen het militairisme? Dan is een afzonderlijke aktie niet noodig.

Bergmeijer van Dordrecht herinnerde er aan dat hij vroeger vaak voor lotelingen optrad. Dan wist hij nooit wat hij zeggen zou. Aanbevelen wat hij zelf niet doen kon, was inkonkwent. Het gevolg van wat wij aanraden, komt op de hoofden van de onverstandigen neer. (Appl.) Toen in Dordrecht het gerucht liep, dat het garnizoen tegen de machinisten en stokers zou optrekken, bracht men de miliciens onder beroeps-kader en omgekeerd. Het heele volksleger zou wel eens op ons eigen hoofd kunnen terecht komen. Een sociaaldemokraat was voor spr. een vaderlandslooze; die kon geen militairist zijn.

Spiekman van Rotterdam beweerde dat de jongeliedenbeweging, waaraan hij zoo ijverig had deelgenomen, als grootsten vijand Fortuijn had, die hen altijd belachelijk maakt. Maar spr. zou het van groot nut achten om tegenover de volksweerberaarheid antimilitaristische jongelingsverenigingen te zetten. Men tracht nu de jongelieden in die volksweerberaarheid te halen om ze het idee van het vaderland, wat per slot voor ons een fictie is, ten minste in dien vorm, in te prenten. De oude colleges van Luitjes hebben we niet weer noodig.

Maar we moeten den kanker van het militairisme bestrijden onder de jeugd en we konden zoo tal van jongelieden in onze rijen voeren. (Applaus.)

Schaper deelde mede dat het partijbestuur voor een gewijzigd voorstel was. De kwestie der vaderlandsloosheid viel maar niet zoo eensklaps af te doen. Waar we in de Kamer het militairisme bestrijden, moeten we van onderop ook werken.

De propaganda in de kazerne schatte spr. niet hoog, omdat de diensttijd daartoe te kort was. Den Helder wil in de marine werken, en dat is best; daar heeft men langer tijd. De ervaring is niet mooi met de antimilitaristische jongelingsverenigingen; ook spr. had geen lauweren geoogst. Maar

we moeten deze propaganda niet aan de anarchisten overlaten, we moeten de jongelui naar ons trekken. Men kan nog zoo mooi er tegen theoretiseeren, maar in België is toch maar gebleken, dat het leger ondermijnd is en voor de bourgeoisie niet meer betrouwbaar. Maar we moeten nu niet weer van boven-af commissies benoemen, het congres moet eenvoudig de afdelingen aanraden om de zaak ter hand te nemen. Het partijbestuur kan er ook op 't oogenblik nog niet op ingaan, eens per maand een bijblad van *Het Volk* er aan te besteden.

Den Bosch was in den jongeliedenbond te Amsterdam geweest, maar had ervaren dat er nog niet veel te doen was, omdat de ouderen nog te laf en te saai zijn.

Henriette Holst beantwoordde de debaters. De hoop was de jongelingen over de brug van het anti-militairisme te trekken naar de sociaaldemocratie, opdat ze niet in de Tolstoiaansche sloot terecht komen. Met de organisatie moest de opvoeding door cursussen samen gaan, dat moest zich niet tot enkele idealen beperken, maar zich tot bepaalde zaken, de slechte rechtspositie van den militair enz. uitstrekken. Spr. vroeg de sanktie van het congres voor een algemeene commissie en trok het overig deel van het voorstel in.

Het voorstel werd aldus gewijzigd met groote meerderheid aangenomen.

Wat Helder aan een commissie wil opdragen, zal deze commissie ook doen.

Vakbeweging en politieke partij.

(39, 40, 41)

De voorzitter stelde nu de kwestie der vakbeweging aan de orde. Hij wees op de uitvoerige voorafgaande discussies in en buiten het blad. Hij achtte dus korthed thans mogelijk.

Gorter lichtte nog kort de motie-Naarden-Bussum toe. Uit de besprekingen, sedert Troelstra de zaak had aangevat, viel tegenover *Het Volksdagblad* en andere bladen uitdrukkelijk te constateeren, dat men volkomen eensgezind was hieromtrent: dat er samenwerking tusschen vakbeweging en politieke partij moest zijn. Men ging slechts uiteen in onderdeelen, over kwesties van praktijk. Spr. had ook zijn meeningverschil met Troelstra niet geopperd, toen Troelstra aan het vechten was met het Arbeidssecretariaat.

Een resolutie bestaat altijd maar uit woorden, maar wij sociaaldemokraten zijn voorloopig in vele opzichten nog alleen op propaganda met woorden aangewezen. Er is echter nog geen eenstemmigheid onder de partijgenooten en dat komt niet doordat de zaak zoo ingewikkeld is, maar doordat de ellendige toestanden de hoofden troebel hebben gemaakt. Blijkt er groot verschil van opinie ook op het congres, dan zou spr. de motie intrekken.

De voordeelen der motie van Naarden-Bussum zijn, dat er duidelijk instaat precies wat we willen. Het is heel makkelijk te zeggen; we willen samenwerking. Maar de kwestie is juist: wat willen we met de neutraliteit. Nu wil de motie niet iets voor morgen voorschrijven, maar ze wil alleen zeggen, hoe wij bedoelen dat het na korter of langer tijd moet zijn. Dat maakt de motie helder tegenover partijgenooten zoowel als tegenstanders. Voor de propaganda is dat van groote waarde en dat is de eenige bedoeling.

Men kon zijn toegedaan de theorie van het niets-doen, die Amsterdam en van der Goes verdedigen. Maar de moeilijkheid is, dat wij telkens

weer voor de moeilijke vraag komen te staan. Troelstra was daardoor ook genoodzaakt in het blad stelling te nemen. De propagandisten kunnen niet buiten een vast aangegeven gedraglijn, die een vast idee, een ideaal desnoods aangeeft.

Dat er eenheid komen moet, daarover kon geen kwestie bestaan. De vakbeweging heeft de S. D. A. P. absoluut noodig als het groote middel om de onderkruiperij te verminderen en de onverschilligen en kerkelijken tot den klassenstrijd te brengen. De S. D. A. P. heeft de vakbeweging ook noodig. De resolutie van het partijbestuur brengt wel een stap verder, maar geeft toch nog niet volkomen klaarheid. (*Applaus.*)

Het partijbestuur had de volgende motie ingediend:

„Het Congres,

„verwijzende naar de resolutie van 1898, waarin als plicht der Partij wordt verklaard, de zelfstandige vakbeweging te ondersteunen,

„overwegende, dat de politieke arbeiderspartij, de zelfstandige vakbeweging en de arbeiderscoöperatie alle onderdeelen zijn van de organisatie der arbeiders in den klassenstrijd,

„dat de bloei van elk dezer deelen den anderen ten goede komt en dat, waar elk zelfstandig werkt op zijn eigen terrein, er algemeene arbeidersbelangen zijn, die door hun gemeenschappelijk optreden het best worden behartigd,

„verzet zich tegen alle pogingen, om het eene deel der arbeidersbeweging tegen het andere uit te spelen,

„wekt de Nederlandsche arbeiders op, zich bij al deze drie vormen van organisatie aan te sluiten,

„en verklaart zich voor samenwerking tusschen de drie deelen der arbeidersbeweging, om te komen tot een duurzaam verbond met behoud van elks zelfstandigheid op eigen gebied, met dien verstande, dat de tijd en de wijze om dat tot stand te brengen, aan de leden der vakverenigingen wordt overgelaten en dat de vakbeweging voor ieder arbeider moet toegankelijk blijven.”

Sleef sprak namens het partijbestuur. Wij moeten stelling nemen, dat is noodzakelijk. Staun wij als vakmensen of als politieke organisatie, als sociaaldemokraten voor de kwestie? Het laatste is het geval. Als vakverenigingsmensen kunnen wij allerlei bezwaren opperen, maar als sociaaldemokraten kunnen wij met een beginsel-nitspraak volstaan.

Nu wees spr. er op, dat de motie van Gorter en die van het partijbestuur principieel niet verschillen; de een gaat alleen wat verder. Gorter zegt dat de motie van het partijbestuur de neutraliteit ter zijde laat. Maar dat is niet juist, de tweede alinea spreekt zich er over uit. De tegenwoordige neutraliteit der vakbeweging is eenvoudig antisociaaldemocratisch; dat wijzen wij af. De zelfstandige vakbeweging, zeggen wij, moet met de politieke organisatie van den arbeid samen optrekken. De sociaaldemokraten hebben in de vakbeweging nooit iets anders gepropageerd. De arbeiders eischen zijn door de sociaaldemocratie in de algemeene arbeidersbeweging altijd het best behartigd. Wij verzetten ons tegen pogingen om met de vakbeweging de politieke beweging te bestrijden. De resolutie is niet naar plaatselijke toestanden te beoordeelen, maar in algemeenen zin. Als congres moeten wij ons uitspreken, opdat de partijgenooten in de vakorganisaties een leidraad hebben.

Fortuijn verklaarde namens Amsterdam dat er geen reden thans was voor nieuwe moties. Dat was alleen noodig als er nieuwe omstandigheden waren. De hoofdkwestie is: zal er federatief verband zijn of niet? Dat mogen we nu nog niet uitmaken, daar is de tijd nog niet rijp voor. De in de laatste dagen en hier op het congres voorgestelde moties kunnen we niet zoo maar één-twee-drie behandelen...

Hartorff: Wat ben jij dan een onnoozele hals!

Fortuijn: We hebben er een heel jaar over gepraat en we komen toch niet verder tot het federatief verbond. De motie Gorter is ook niet duidelijk...

Gorter: De toelichting!

Fortuijn: We hebben met de toelichting niets te maken. Ons standpunt is op het oogenblik door de motie-Vliegen van voor 3 jaar volkomen duidelijk. We erkennen allemaal de noodzakelijkheid van een verbond. De motie van het partijbestuur zegt allemaal dingen waarmee we het heelemaal eens zijn, maar praktisch staat er niets in. Spr. stelde de volgende motie:

„Het congres, de noodzakelijkheid van een federatief verband erkennende, meenende, dat de tijd daarvoor evenwel nog niet gekomen is, gaat over tot de orde van den dag.”

Troelstra achtte het debat niet ernstig genoeg. Fortuijn zei eerst: we kunnen over de motie partijbestuur niet beslissen, en dan: de motie is klaar als water. Spr. kwam er tegen op dat men een motie die op langdurige studie en ervaring berustte, belachelijk trachtte te maken. Een uitspraak is noodig voor partijgenooten, maar ook omdat het de taak der sociaaldemokratie is om bewustheid te brengen. De partij kon, na alles wat er gebeurd is, zijn meening niet voor zich houden. De motie-Fortuijn wil geen stap verzetten voor iets wat we allen wenschen. Westra zei terecht dat men zich tegenover leugens en verdachtmakingen op een partijuitspraak moet kunnen beroepen. (Applaus).

We moeten in een motie gaan zoover als er helderheid onder ons is. Gorter wil verder gaan wat een utopie is; over den vorm van een verbond zijn we nog niet helder en dat is ook een zaak van de praktijk, die tusschen vakvereeningen en partij uitgemaakt moet worden. Nu reeds uit te maken, hoeveel percent de coöperatie aan ieder geven moet, is reïne utopie en knutselwerk. Als de motie was het duidelijk en tastbaar beeld voor de eerstvolgende toekomst, dan kon men de zaak verder aan de partijgenooten overlaten. De soc. dem. arbeidersp. zou zich zelve een kaakslag geven als ze met de motie-Fortuijn uiteen ging en de positie onzer partijgenooten in de vakbeweging zou een onmogelijke worden.

Men zou zeggen: wat zijt gij een partij, gij zegt: zoo moet het zijn, en dan gaat gij kalm op een stoel zitten. De zaak is geen theoretische zaak, maar een partijzaak. Zij is in de partij geworpen, om den treurigen toestand der vakbeweging, haar nederlagen, het diskrediet van het N. A. S. en de reorganisatie van dat lichaam. Zeker, deze resolutie geeft geen uitgewerkte verklaring over de neutraliteit. Maar dat is een zoo teere kwestie, dat ze bijna in woorden niet is uit te drukken. De neutraliteit der vakbeweging kan tegelijk bestaan met het verband met de politieke partij, dat voelen wij allen, maar zoodra wij dat in woorden willen uitdrukken, loopen wij gevaar om de tegenstanders

wapens in handen te geven. Spr. achtte het beter, nu niet over deze resolutie te theoretiseeren, maar de daden te doen om te komen tot het verbond. Het verbond moet kunnen bestaan, omdat de drie deelen der arbeidersbeweging allen uit het kapitalisme zijn voortgekomen. (Applaus).

Bim mel van Middelburg stelde voor de laatste alinea van de motie voor het partijbesluit anders te lezen en wel zoo dat er werd besloten de vakbonden tot een samenspreking uit te noodigen.

Het komt er op aan, zeide spr., de arbeiders uit de vakbeweging te polsen over wat zij willen.

Deze motie werd niet ondersteund.

Van der Goes zeide dat op hem de motie-Gorter den indruk maakte van een jongman die uit vrijen gaat en dan begint met het huwelijkskontraat uit den zak te halen. (Applaus)

Wat ons scheidt van een deel der vakbeweging is een rest van het anarchisme. Dat moet bestreden, ook door de praktijk. We zijn in geen grootter moeilijkheid bij de propaganda, als men ons vraagt, hoe moet het verbond zijn, dan wanneer men ons vraagt: hoe zal de toekomstmaatschappij zijn. Als de vakvereeningen tot de politieke aktie komen, erkennen ze geen andere dan de onze. Er is geen vrees voor zijpaden; het is alleen de vraag: zullen ze in beweging komen. Maar dat deel wordt niet bewogen door ze te zeggen: erken ons als uw politieken vertegenwoordiger, omdat ze nog gansch niet van politiek willen weten. Spr. raadde de motie van het partijbestuur aan.

Bergmeijer van Dordrecht sprak uit de praktijk der vakbeweging. Het was hem gebleken dat we een onverwachten bondgenoot hebben gekregen in... onze ministers. De ongevallenwet heeft best gewerkt. Voor die ijzeren logica boog zelfs het hardste gemoed. Nu geeft minister Cort ons in de muilkorfwet een uitstekenden stok. (Applaus). De arbeiders begrijpen steeds meer dat er maar één partij is die de rechten der arbeiders goed verdedigt. Maar de motie-Naarden-Bussum is ontijdig; dat is decreteren. De macht der omstandigheden moet ons in het gelijk stellen en dat zal ze. Ook voor de bijvoeging van Middelburg achtte spr. den tijd nog niet gekomen. Met wat het partijbestuur voorstelde, ging spr. mee. Die motie geeft de leiddraad... voor de lui natuurlijk die lezen willen.

Hartorff van Naarden-Bussum zeide: onze motie wil niet komen bedelen om liefde. Maar we wijzen de arbeiders op hun plicht tegenover hun klasse; als het congres geen uitspraak doet, ontzeilen we toch de klip niet. We hebben een omlijnd plan te geven en wel degelijk te zeggen, wat we voor hebben met dat verbond. De anarchisten komen altijd met de neutraliteit voor den dag en als je dan zegt: een anarchist kan niet neutraal zijn, dan zeggen ze: ja, maar we staan op het standpunt van den klassenstrijd. De neutraliteit is niets dan een schild waarachter zich het anarchisme verbergt. Vroeger bestond wel degelijk de samenwerking tusschen vakbeweging, coöperatie en politieke partij. We kunnen dus best precies aangeven wat we willen.

Mendels, als redakteur van het partijorgaan het woord krijgende, hoewel de voorzitter meende dat dit niet kon worden toegestaan, wilde meedeelen dat hij als propagandist ook voor de vakbeweging herhaaldelijk op die neutraliteitskwestie het hoofd gestooten had. Morgen moest spr. voor de naaisters spreken en hij hoopte nu gelukkig

met een heldere uitspraak van het congres te komen. Er moest eenheid in de propaganda komen. De motie-Amsterdam was struivogelpolitiek.

De motie-Amsterdam werd met groote meerderheid verworpen.

Bij hoofdelijke stemming werd de motie-Naarden-Bussum verworpen met 84 tegen 13 stemmen. Voor waren Surhuisterveen, Tilburg, Middelburg, Amersfoort, Arnhem, St. Anna en Amsterdam.

De motie van het partijbestuur werd met bijna algemeene stemmen aangenomen.

Van Gernerden wenschte geconstateerd te

zien, dat Rotterdam tegen alle moties gestemd had.

Het was elf uur en dus te laat voor verdere discussies.

De voorzitter deelde mede, dat over de kwestie „vrije school” een discussie in het partijorgaan geopend zou worden. Spr. wees er op, dat de agenda nu in één dag bijna geheel was afgehandeld. Spr. deelde tot slot mee, dat de collectie f 46.43 had opgebracht. (*Applaus.*)

Het congres ging onder den socialistenmarsch uiteen.

VERKIEZINGS-CONGRES.

Te kwartier voor tien opent Polak het congres. Namens het P. B. roept hij den vertegenwoordigers van de vereenigingen die aan den oproep hebben gehoor gegeven, en den afgevaardigden der afdelingen een hartelijk welkom toe. Het is het P. B. eene groote voldoening, dat 33 vereenigingen van verschillende aard zich tot deelname hebben aangemeld. Dit is een zeer aanmerkelijke vooruitgang bij het vorig verkiezingscongres. Meer en meer vakvereenigingen zien in, dat zij, zoo niet moeten meestrijden, wegens den aard van hun vereeniging, toch daadwerkelijken steun moeten geven aan den politieke strijd. Bovendien zijn in de meeste vereenigingen aanzienlijke minderheden, die weldra meerderheden zullen zijn: een volgend verkiezingscongres zal de deelname nog veel grooter zijn.

Van de samenwerking tusschen de vakbeweging en de politieke organisatie worden zonderlinge dingen verteld: dat wij de vakvereenigingen tot kiesvereenigingen zouden willen omzetten, dat het ons om hun geld te doen is. Dit congres zegt echter, wat die samenwerking beteekent: de vakvereenigingen komen hier om met ons de politieke eischen der arbeiders op te stellen, dan gaan wij die namens het georganiseerde proletariaat verderdigen. Hopen wij, dat weldra, ook tengevolge van het gisteren genomen besluit, de samenwerking duurzamer zij, dan zij thans is.

Spr. dringt aan op zakelijke discussie.

Voorgesteld wordt door het P. B., dat elke organisatie één stem zal hebben. De Amsterdamsche Bestuurdersbond komt hier tegen op, omdat hij een aantal organisaties vertegenwoordigt. De voorzitter antwoordt, dat er ook hoofdbesturen zijn, die een groot aantal organisaties vertegenwoordigen; geheel billijk is de regeling niet, maar dat is, bij deze tijdelijke bijeenkomst, niet te verhelpen.

Rotterdam, V. K. König vraagt, dat er niet zal worden geapplaudiseerd. (*Luid applaus.*)

Tot Kongresbureau wordt op voorstel van de Brillantsnijders- en -snijdersvereniging (Hamel) benoemd het Partijbestuur der S. D. A. P.

Van Kijkhof deelt mede, dat zijn vertegenwoordigd behalve de vereenigingen der S. D. A. P., nog: de arbeiders- of volkskiesvereenigingen Amsterdam III, Wormerveer, Amsterdam IV, Zaandam, Hilversum, Dordrecht, Amsterdam I, Gouda, Haarlem, Amsterdam VI en VII, Rotterdam, Hoorn; voorts de Brillantsnijdersvereniging, Ziekenfonds V. I. O. S. Winschoten, Ned. Onderwijzers Genootschap afd. Schiedam, Hoofdbestuur Bakkersgezellenbond, Utrechtsche Metaalbewerkersbond, Werkliedenveren. W. s. n. V. te Geervliet, 's-Gravenhaagsche Bakkersgezellen-

vereniging B. z. o. D., Werkliedenvereniging De Honigbij te Franeker, Meubelmakersvereniging Arnhem, Bond van Ned. Onderw. afd. Schiedam, Behangersbond afd. Utrecht, Hoofdbestuur der Ned. Ver. van Spoor- en Trauwegpersoneel, Amst. Bestuurdersbond, Utr. Schildersgezellenvereniging D. E. S., Hoofdbestuur Stukadoorsbond, Vereen. v. alg. kiesrecht Delft, Kiesrechtcomitee Utrecht, Bond der kleeding-industrie afd. Utrecht, Gemeentewerkliedenveren. Leeuwarden, Timmerliedenvereniging Amersfoort, Bakkersgezellenbond afd. Utrecht, Utr. Sigarensorteerdereeniging, Typografenbond afd. Utrecht en Rotterdam, Landarbeidersbond afd. Winkel, Kiesrechtcomitee Helder, Spoorwegvereniging afd. Utrecht.

Met de afdelingen van onze partij mee zijn dus 106 vereenigingen vertegenwoordigd. De afdeling Leeuwarden van den Prov. Frieschen Timmerliedenbond betuigt zijn sympathie.

Ook is nog een bewijs van sympathie ontvangen van de Kath. Dem. Partij; echter te laat om er op het Congres melding van te maken.

Algemeene beraadslagingen.

Troelstra zegt: de S. D. A. P. wilde niet haar program opdringen aan de deelnemende arbeidersorganisaties. Dat is juist het tegendeel van wat de katholieke kamerleden doen: zij geven het program van boven af. De betekenis van het program is dat het moet dienen voor de eerstvolgende vier jaar. Sommige zaken worden te algemeen behandeld, omdat het P. B. meent, dat daaromtrent nog geen overtuiging onder de arbeiders bestaat. Wij hebben te strijden tegen onze tegenstanders, maar wij hebben ook onze beginselen om te zetten in daden van praktische politiek, en daarin moeten wij ervaring opdoen.

De arbeidersbeweging streeft naar een ver verwijderd doel, en wordt gedreven door groote revolutionaire beginselen. Nu moeten wij de groote kunst leeren, om dien langen weg te vullen met daden, die meer en meer en zuiverder en zuiverder de uitdrukking van onze beginselen zijn. Onze eischen moeten tevens uitvoerbaar zijn. Tijdelijk, kort is de periode, waarvoor wij vaststellen het verkiezingsprogram. Het socialisme zal in vervulling komen, als wij allen liggen in het graf. Dit hebben wij te bedenken. Wij kunnen geen klasse, die behoort tot de uitgebuiten, naar huis zenden met een wissel op de toekomst. Op straffe van een dood ding te zijn, moeten wij de kunst verstaan, onze beginselen in direkte zaken te formuleeren.

Het eerste en voornaamste en meest praktische van het program, zijn de punten die bedoelen de versterking van de democratie. Ten eerste het

algemeen kiesrecht. Dan democratie op het gebied van de rechtspleging. De treurige Hogerhuiszaak heeft ons geleerd, dat het meer dan tijd wordt, dat het lijdende volk zijn invloed doe gelden op de samenstelling en werking der rechtspraak. (*Applaus.*)

Dan de handhaving van het vereenigingsrecht, geschoonden door de patroons. Dit is een zeer aktueel punt. Verder de vrijheid van spreken. Minister Cort van der Linden heeft door zijn ongehoord tuchthuisontwerp zichzelf politiek dood verklaard. Als reeds een vooruitstrevend liberale regeering zulk een ontwerp brengt, wat zullen wij dan van de klerikalen te wachten hebben!

Bescherming van den arbeid, van den pachter, bevordering van den overgang naar de socialistische exploitatie der bedrijven, komen verder op het program voor, en staatspensioneerding.

De katholieken, en waarschijnlijk ook de anti-revolutionairen, trachten de arbeiderspensioneerding te gebruiken als een lokaas voor het protektionisme. Wij wenschen de arbeiderspensioneerding niet voor de kapitalisten, maar voor de arbeiders. (*Applaus.*)

Onze eischen op onderwijsgebied zijn van het Onderwijscongres overgenomen. Wat de belastingen betreft, meer en meer moet hierop de aandacht worden gevestigd, omdat de Nederlandsche kapitalist grootendeels is rentenier, en hij alleen door de belastingen kan worden getroffen.

De kosten der arbeidswetgeving kunnen worden afgewenteld op de werkgevers, en de kapitalisten in Nederland zijn niet de industrieelen, maar de geld-kapitalisten.

Dat het anti-militarisme populair is in Nederland, is een eer voor ons. Hoe wij ook over de verdediging van Nederland denken, vóór de bestrijding van den buitenlandschen vijand moet de binnenlandsche vijand, de armoede worden bestreden. (*Luid applaus.*)

De koloniale paragraaf is beheerscht door het beginsel, dat Insulinde niet is een uitbuitings-object, maar dat onze heilige plicht is, de bewoners der kolonie op te voeden tot zelfbestuur, opdat gezegd kan worden: de kolonies zijn geëanneeerd om de brandkasten te vullen, de arbeiders hebben ze politiek, moreel, economisch vrij gemaakt. (*Applaus.*)

Met dit program, min of meer gewijzigd, zal de Nederlandsche arbeidende klasse de verkiezingen ingaan, want hoe men op ons smaalt, wij wenschen de katholieke of liberale arbeiders of gewezen arbeiders niet te begroeten als vertegenwoordigers hunner klasse, zij zijn de vertegenwoordigers der bourgeoisie, die hen gebruikt als lokvogels. (*Applaus.*)

Hebben zij hun klassebewustzijn verloren, onder de bourgeois zijn er, die onder den drang der internationale sociaaldemokratie ook hun klassegevoel hebben verloren. (*Applaus.*)

Toont besloot spr., de zelfkennis, die ons maakt tot een levende kracht.

Amsterdam V (Hermans) vraagt, waarom in het program niet het minste wordt gezegd omtrent de woningtoestanden.

De Voorzitter antwoordt, dat hieromtrent nog pas een redelijke regeling is getroffen. In de tegenwoordige omstandigheden zou het niet praktisch zijn, nieuwe eischen omtrent het woningvraagstuk te stellen aan den staat.

Rotterdam (V. H. König) heeft een program-punt ingezonden omtrent de kamers van arbeid.

Dat is niet opgenomen. Spr. betreurt dit. Dat in die Kamers voor een groot deel reaktionaire elementen zijn gekozen, ligt voor een groot deel aan onze onthouding. De wet is slecht, en agitatie voor een nieuwe wet zou vruchtbaar zijn.

De voorzitter antwoordt, dat van Rotterdam niets is ingekomen. Overigens is in Arbeidswetgeving ook Kamers van Arbeid begrepen.

Amsterdam III (De Miranda) heeft het te druk gehad met den verkiezingsstrijd om nieuwe voorstellen in te dienen. Spr. vraagt dan vrijheid, om een voorstel te doen tot afschaffing van de Eerste Kamer.

De voorzitter antwoordt, dat dit punt door een vergissing is achterwege gebleven.

De algemeene beschouwingen worden gesloten.

Grondwetsherziening.

A. 1)

Ingevoegd wordt dit punt: afschaffing van de Eerste Kamer.

Haarlem (Modoo) wil algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen doen voorafgaan aan evenredige vertegenwoordiging. De voorzitter raadt af, te veel in bijzonderheden af te dalen. [Van der Goes noemt dit punt het belangrijkste van het program. Grondwetsherziening is zeer moeilijk. In de eerstvolgende weken zal men dat van alle kanten hooren bevestigen. Bladen van allerlei richting zijn groote voorstanders van die herziening, maar zij is zoo uiterst bezwaarlijk. Dit is een zeer grof voorwendsel, niet gebruikt om de moeilijkheid uit den weg te ruimen, maar om haar te vergrooten.]

Zij geven geen middelen aan om er overheen te komen. Het concept-program voor de grondwetsherziening is een stuk wit papier, waarop gij kunt schrijven wat gij wilt. Als gij volgt het voorbeeld van de regeerende klasse van voor 50 jaar, kunt gij worden wat zij toen werd: de regeerende partij. Nu zou men zich bijna niet kunnen denken, dat zij met revolutionaire middelen aristokratie, militarisme en bureaucratie heeft gedwongen, het hoofd in den schoot te leggen. Willem II werd door al zijn reactionaire medestanders in den steek gelaten. Den drang, door haar geoeft, moeten wij herhalen. 8 Maart 1848 werd een ontwerp ingediend, waarin de rechtstreeksche verkiezingen nog niet waren opgenomen, en 17 Maart was de commissie benoemd, die de algeheele overwinning aan de burgerij verzeerde, haar aan de regeering hielp.

Eenige weken later sprak de vertegenwoordiger der antirevolutionaire partij het historische woord: gij hebt altijd ertegen gesproken: gij zijt geëindigd, ervoor te stemmen: gij hebt het liberalisme aanvaard uit vrees voor het socialisme. Laat ons kunnen zeggen, dat de bourgeoisie de zuivere democratie heeft aanvaard uit vrees voor het socialisme. (*Applaus.*)

Amsterdam I (Frowein) acht de formuleering wat slap: de eisch bevat te veel en te weinig. Spr. ziet een gevaar in de vastkoppeling van mannenkiesrecht, vrouwenkiesrecht en evenredige vertegenwoordiging. Dat zal verbroekeling geven. Eerst alle kracht aangewend op het enkelvoudig alg. kiesrecht voor mannen. Het mannenkiesrecht is een kwestie van klassenstrijd, het vrouwenkiesrecht is een sexueele vraag (*vroolijkheid*).

Het gelach toont aan, dat gij mij begrijpt! Wij

*) De letters verwijzen naar de punten van den Beschr.-Brief

zijn allen voorstanders van evenredige vertegenwoordiging, vooral nu wij door kleine distrikten den buurtgeest zien aangewakkerd.

Voor alle drie eischen is grondwetsherziening noodig. Op de gemakkelijkste wijze echter wordt grondwetsherziening verkregen, door alleen mannenkiesrecht te eischen, de mogelijkheid van vrouwenkiesrecht en evenredige vertegenwoordiging komen dan vanzelf. Spr. gaat met Haarlem mee, maar wil ook mannen- en vrouwenkiesrecht nog splitsen.

De A. B. B. (Mej. R. Vos) heeft met groote belangstelling, maar ook verontwaardiging Frowein aangehoord. Spr. is verontwaardigd, omdat hij de vrouw schijnt te beschouwen als een aanhangsel van den man. (*Applaus.*) Betaalt een vrouw geen belasting? Heeft een vrouw geen gedachte? Heeft een vrouw geen gevoel? (*Luid gelach.*) De strijd die de arbeiders op dit oogenblik voeren, zal nooit worden gewonnen, als de vrouw er niet aan deelneemt. (*Applaus.*) Spr. erkent den voorrang van het mannenkiesrecht op gronden van praktische noodzakelijkheid.

Troelstra: Vergadering, het wordt interessant (*Gelach.*) Zoo interessant, dat het gevaarlijk begint te worden. (*Gelach.*) Wij moeten om den tijd denken. Laten Frowein en Haarlem bedenken, dat het op de formuleering minder aankomt. Bij de stichting van het Landelijk Kierechtkomité is het vrouwenkiesrecht aan het mannenkiesrecht verbonden; dat besluit moet loyaal uitgevoerd; de vraag of dat taktisch is, is van dit tijdstip af niet meer aan de orde. (*Applaus.*)

Grondwetsherziening om te komen tot alg. kiesrecht is aldus geformuleerd, omdat een grondwetsherziening ook mogelijk is, die niet in de grondwet het alg. kiesrecht geeft, maar die de beletselen ervoor wegneemt. Zulk een herziening is de meest waarschijnlijke.

Amsterdam stelt voor, de discussie te sluiten. Frowein krijgt onder protest van Amsterdam het woord. Hij konstateert, dat allen het eens zijn (*Vrolijkheid.*) Hij legt zich bij het betoog van Troelstra neer. (*Applaus.*)

Het amendement—Haarlem, splitsing van alg. kiesrecht en evenredige vertegenwoordiging, wordt verworpen. Het voorstel van den den beschrijvingsbrief wordt met alg. st. aangenomen, mede: afschaffing van de Eerste Kamer.

De voorzitter waarschuwt, dat als wij zoo voortgaan, wij de heele week hier zullen blijven zitten.

Arbeiderspensionering

B.

voor mannen en vrouwen op kosten van den staat.

Hilversum (mevr. Roland Holst) wijst erop, dat bij de regeeringen de neiging bestaat, den leeftijdsgrens omhoog te schroeven; daarom stelt zij er prijs op, den leeftijd op 60 jaar te bepalen; de meeste arbeiders zijn dan op.

Ned. Ver. van Spoor- en Tramwegpersoneel (Dijkstra) verdedigt het amendement, om behalve ouderdoms- ook invaliditeitspensioen op te nemen. De ongevallenwet voorziet nog in het geheel niet in de gevolgen van invaliditeit.

Amsterdam (De Levita) ontraadt de amendementen. Vooralsnog is het te doen om het gewichtige beginsel, dat het pensioen door den Staat moet worden betaald. Onze tegenstanders trachten

de aandacht daarvan af te leiden door ons aan te vallen op ondergeschikte punten, en slagen daarin somtijds. Populair is in Nederland de leus: verzorging van den arbeider op zijn ouden dag door den Staat. Omtrent de invaliditeitsverzorging zijn de meeningen veel minder sterk gevestigd.

Dordrecht S. D. A. P. (Bergmeijer) acht de invaliditeitsverzekering grooter trekpleister dan ouderdomsverzekering, want maar weinig arbeiders worden ouder dan 65 jaar. Waar is de grens tusschen invaliditeit en ziekte?

Troelstra: Daar hebt gij juist de moeilijkheid. De Levita: Wij hebben geen trekpleisters noodig!

De Voorzitter wijst er op, dat het vaststellen van te veel bijzonderheden in den eisch, de aandacht van de hoofzaak afleidt.

Melchers protesteert tegen het woord trekpleister. Onze tegenstanders zullen ons dat woord voor de voeten werpen. Onze eischen zijn een direct uitvloeisel van de economische nooden. De amendementen worden verworpen, het voorstel P. B. wordt aangenomen,

Herziening der Ongevallenwet.

C.

Den Haag S. D. A. P. bepleit de wenschelijkheid, dat, zoolang de wet niet wordt uitgebreid tot zeelieden en zeevisschers, bij de aanmonstering het afstand doen van de gunstige bepalingen van art. 423 van het wetboek van Koophandel wordt verboden. Spr. trekt het amendement daartoe in, maar draagt de verdediging aan de Kamerleden op.

Amsterdam V (Hermans) vraagt uitbreiding tot kleinezelfstandigelandbouwers. Schaper herinnert aan de stemming der soc.-dem. Kamerleden voor het amendement-Van Deinsse, dat kleine bazen onder de wet wilde brengen.

Brillants n. (Hamel) wijst op het ongezone, dat bij de diamantindustrie de slijpersbazen de premie moeten betalen.

Het voorstel-P. B. wordt aangenomen.

Staatsexploitatie en staatsexploitatie.

De Ned. Vereen. van Spoor- en Tramwegpersoneel (Dijkstra) trekt zijn voorstel betreffende krediet- en voorschotbanken in. Het P. B. stelt met het oog op de ingekomen amendementen, de volgende paragraaf voor:

Staatsexploitatie van spoor- en interkommunale tramwegen, mijnen en groeven. Vervanging van de Nederlandsche Bank door een staatsbank.

De telefoon is, naar het P. B. meent, een gemeentezaak, de interkommunale telefoon wordt reeds door het rijk geëxploiteerd.

Aldus aangenomen.

Eischen van vakverenigingen.

D.

Amsterdam I (Frowein) wil aan: uitvoering van rijkswerken in eigen beheer, maximum arbeidstijd en minimum loon in bestekken van rijkswerken, enz., toevoegen: onder controle der vakverenigingen. Het amendement wordt aangenomen.

Arbeidsduur.

E.

S. D. A. P. Tilburg wil bij nachtarbeid in plaats van een behoorlijk ploegenstelsel lezen: drieploegenstelsel. De Voorzitter meent, dat waar bijv. 16 uur wordt gewerkt, een 3 ploegenstelsel

niet noodig is; soms zouden daarentegen 4 ploegen niet te weinig zijn.

A. B. B. (mej. R. Vos) wil geen 10 uren arbeidsdag als overgang naar den 8 uren, zij wil den 8 uren dag direkt eischen; er wordt toch altijd van de arbeiders eischen nog afgepingeld. Daar is het noodzakelijk, dat de huisindustrie wordt afgeschaft. Op het oogenblik is er een naaisterstaking, die misschien mislukt door de huisindustrie.

Spr. stelt twee amendementen voor: een rustwet, die leidt naar den achturedag, en ploegenstelsel bij nachtarbeid met afschaffing van huisindustrie.

De Voorzitter zegt, dat dit amendement veel zwakker is dan het voorstel P. B. Een verkorting van den arbeidsdag met een kwartier „leidt” ook reeds naar den Surendag. Bovendien: wij moeten stelling nemen tegenover de aanhangige rustwet. Als die in behandeling komt, moeten onze mannen met de eischen ten opzichte van die wet van de georganiseerde arbeiders komen.

Wat mej. Vos eischt voor het ploegenstelsel, is ook zwakker dan wat het P. B. vraagt: zij koppelt het vast alleen aan nachtarbeid.

Afschaffing van huisindustrie beteekent niets minder dan een economische revolutie. Voorschands is het reeds voldoende, dat de noodzakelijkheid van ingrijpen wordt erkend.

Haarlem (Hugenholtz) vraagt waarom de dienstboden worden uitgesloten.

Den Haag (Rang) wijst erop, dat de rustwet voornamelijk een bakkerswet is. Een bakkersgrief is de nachtarbeid, de andere het in den kost werken. Aan het laatste verandert de rustwet niet. Spr. stelt voor, in de rustwet op te nemen het afschaffen van het kostgeld.

De voorzitter zegt: voor slagtersknechten, apothekersbedienden, schoonmaaksters, geldt hetzelfde. De soc. dem. kunnen van den wenk gebruik maken, maar het onderwerp hoort meer dan hier bij het trucksysteem, al deze menschen toch krijgen hun loon uitbetaald in waren.

A. B. B. (Pothuis) is het met den voorzitter geheel eens wat het amendement-Vos betreft: de A. B. B. neemt dat amendement niet over.

Het maakt dus geen punt van beraadslaging meer uit.

A. K. Rotterdam (König) komt terug op de Kamers van Arbeid. Beter ware het dat er in het geheel geen wet was. Hij stelt voor, tusschen al. 1 en 2 te lezen: Wijziging van de wet op de Kamers van Arbeid, met bindende kracht voor haar besluiten en adviezen.

S. D. A. P. Rotterdam (Van Gernerden) stelt voor: wijziging, zonder meer.

Troelstra antwoordt Rang, dat de 3 soc. dem. kamerleden van oordeel zijn, dat het verbod van werken in de kost niet in de rustwet zal worden toegelaten. Men overschatte de politieke aktie niet. Het werken in den kost zal voornamelijk door de vakbeweging moeten worden bestreden. Maar één bepaling zou dat onmogelijk kunnen maken: een strafbepaling, wanneer de loondienaar bij den werkgever in huis woont. Dat is praktisch zeer bezwaarlijk. Intusschen zullen de soc. dem. Kamerleden ernstig hun aandacht aan de zaak wijden.

Tilburg trekt zijn amendement in.

Het amendement-S. D. A. P. Rotterdam wordt aangenomen.

Het amendement-Haarlem: uitbreiding van de arbeidswetgeving tot de dienstboden, wordt eveneens aangenomen.

Agrarisch vraagstuk.

I.

Na de pauze werd besloten met het oog op den beperkten tijd allereerst de agrarische paragraaf aan de orde te stellen, waarover het meest diskussie te wachten was.

Troelstra zeide op onderdeelen te moeten wijzen, omdat ter elfder ure een diskussie in de pers was ontstaan. Het concept van het partijbestuur was met eenige verkorting en vereenvoudiging hetzelfde als van het vorig program. Het standpunt dat ter direkte verbetering van den toestand van landarbeiders en pachters, het pachtkontraakt moest worden herzien, het gemeentegrondbezit moest worden uitgebreid en zoo moest worden gebruikt dat aan landarbeiders daarbij een zelfstandig bestaan werd mogelijk gemaakt, — dit alles was onveranderd overgenomen. Redenen tot wijziging waren er niet en de resoluten waren zeer bemoeidigend. Wat in geen enkel ander land dan Denemarken gelukt was, op het platteland een klassebeweging van door het kapitaal uitgebuiten te wekken, was in ons land gelukt. De meerderheid der socialistische arbeiders is afgevaardigd door de landbevolking.

Nu zegt men: die pachter, wiens toestand gij wilt verbeteren, is tevens ondernemer, uitbouter, kapitalist. Zij, die aldus redeneeren, gebruiken hun onderscheidingsvermogen niet voldoende. Of de pachter al of niet werkgever is, hij blijft in alle geval pachter. Wanneer wij hem als pachter steunen, kunnen wij hem als werkgever bestrijden. Dat wordt over het hoofd gezien door hen die de pachters heelemaal niet willen helpen of alleen die pachters, die geen loonarbeiders in dienst hebben.

Wij zijn niet alleen gerechtigd, maar zelfs verplicht den pachter te helpen. Wij zouden er niet toe gerechtigd zijn, als de aan den pachtersstand gebrachte verbeteringen ten koste van de arbeidersklasse gingen. Maar spr. moest nog het eerste argument hooren om te bewijzen, dat de in de paragraaf voorgestane verbetering op kosten van den arbeider in plaats van op kosten van den grondkapitalist zou geschieden.

Een jaar of twaalf geleden verscheen het rapport der landbouwstaatskommissie. Men leest daarin welke de winsten der pachters waren: er wordt f2000 pacht betaald, en f580, f700 en f800 verdiend door den pachter.

De pachter bij ons is tevens hoofd van het bedrijf, oefent funkties uit die in het grootbedrijf aan betaalde beambten zijn opgedragen. Hij ploert even goed mede als de arbeiders. Op de groote massa der bedrijven is de pachter wel degelijk arbeider en het kan wel degelijk in verschillend opzicht een vermoede loonsverhouding worden genoemd.

Het tweede belangrijke punt is het gebruik van den gemeentegrond. Als de gemeente eenmaal grond heeft, moet zij dien ook exploiteeren. De grief is nu dat wij aan landbewerker op den gemeentegrond een zelfstandig bestaan willen verschaffen. Men zegt: het kleinbedrijf, dat gedoemd is onder te gaan, bevorderen wij daarmee. Men moet alleen aan coöperaties den grond in gebruik geven.

In '96 had spr. op het kongres in Utrecht een resolutie voorgesteld, waarin die coöperaties werden voorgestaan, terwijl tot zoolang dat ons niet mogelijk was, het pachtkontraakt verbeterd en de grond

in pacht moest worden gegeven. Het is niet toevallig dat spr. thans een andere paragraaf voorstaat. Omtrent den toestand van het kleinbedrijf enz. zijn wij het wel allen met elkaar eens. Dat is elementair. Over de uitwerking dier elementaire beschouwingen zijn wij het oneens.

Wij hebben de paragraaf veranderd, omdat die coöperatieve bebouwing onzes inziens maar zoo gemakkelijk niet gaat. Spr. was met die vorige paragraaf den boer opgegaan en tegen dat op den voorgrond stellen der coöperatieve bebouwing zagen de menschen op als iets zoo onwezenlijks, iets zoo in de lucht hangends, dat ze het niet begrepen.

Wij zijn altijd geneigd onze principes op den voorgrond te stellen. Maar wij moeten niet doen alsof onze beginselen reeds uitgevoerd zijn, wij moeten zorgen dat het praktijk wordt, dat het een stuk van het leven wordt.

Als wij eens nagaan wat door onze mannen over coöperatie gezegd wordt, dan zien wij dat wij op industriegebied de productieve coöperatie als een soort noodhulp beschouwen. Maar wij oordeelen er eerder ongunstig dan gunstig over. Gaat het dan aan, als wij er op uit zijn den grond in gemeentebezit te brengen, om te zeggen: die grond mag alleen in productieve coöperatie worden bebouwd.

Spr. wilde niet zeggen, dat hij tegen productieve coöperatie was. Hij geloofde aan prod. coöp. op het gebied van den landbouw. Maar wat hij den partijgenooten ernstig op het hart wilde drukken is: wij stellen hier eischen aan staat en gemeente, en dat gaan wij onherroepelijk vastknoopen aan productieve coöperatie. Het staat juist zoo voortreffelijk in ons gemeenteprogram: gemeentegrond voor landgebruikers tot zelfstandig bestaan en *in verband daarmee* coöperatie.

Waar komt die coöperatie op neer? Dat verscheidene gezinnen dag aan dag hun heele leven samen moeten werken op den grond. Zijn wij met de menschen al zoover dat wij dat maar kunnen decreteren. De coöperatie zal zich moeten inleven in het volk. Deze paragraaf bedoelt nu juist de kiemen te zaaien van de coöperatie, er de voorwaarden voor te scheppen. Meer kunnen wij niet doen. Wij brengen den grond in gemeentebezit, wij stellen daarop de menschen aan het werk en wel aldus dat er zoo spoedig mogelijk coöperatie kan komen.

Hoe dat moet gebeuren, dat is een kwestie van groot beleid, die wij aan de toekomst moeten overlaten.

Nu zegt men: gij gaat juist het tegendeel doen van de voorwaarden tot de coöperatie scheppen. Gij gaat juist de menschen zoo individualistisch maken, dat zij van coöperatie niets meer willen weten.

Dat is echter volkomen onjuist. De coöperatie zal men nooit aan de menschen kunnen opdringen; hun eigen belang moet hen ertoe brengen. De gemeente zal ook veel grond, dicht bij elkaar gelegen, moeten hebben, om aan coöperatie te kunnen doen. De gemeente zal zaad, mest, machines beschikbaar kunnen stellen, maar alleen als de noodige technische krachten aanwezig zijn om zulk een groot coöperatief bedrijf te voeren. Als men zegt: de gemeente moet dadelijk als zij grond koopt, dien coöperatief bebouwen, dan maakt men het de gemeente geheel onmogelijk.

De geopperde bezwaren hebben om die redenen niet genoeg indruk gemaakt op het partijbestuur, om het program te wijzigen.

Ook Kautsky heeft kritiek op ons program uitgeoefend. Ongelukkig is Kautsky niet volledig ingelicht. Het is nu voorgesteld alsof tegenover den grooten theoreticus Kautsky de kleine Troelstra zou staan. Dat is onjuist. Aan Kautsky's theorie werd door spr. niet getornd, maar hij had willen aantoonen dat Kautsky's bezwaren niet op ons program sloegen. Wij hebben allen het grootste respect voor dien voortreffelijken partijgenoot. Maar dat mag ons niet verleiden aan de voeten van den profeet te gaan neerzitten. Waar Kautsky zich niet over de pachtparagraaf uitlaat, wil men nu met een brief van Kautsky aankomen. Spr. protesteerde daartegen. Men schijnt ook Vandervelde's oordeel gevraagd te hebben. Spr. waarschuwde ertegen om zoo met autoriteiten te schermen. Spr. was in staat om den meest reaktionairen maatregel, nl. de bescherming van den grondeigendom van kleine boeren, met uitspraken van de meest doctrinaire sociaaldemokraten, Guesde en Lafargue, te verdedigen. (*Applaus*).

Wij zijn hier niet om elkaar lesjes in de theorie te geven, maar om na te gaan hoe de theorie in de praktijk moet worden overgevoerd. Spr. wenschte de partij geluk met de mannen en vrouwen die zoo geestdriftig en met zoo groote kennis werkten in onze beginselen. Maar laten zij toch ook tactisch zijn. Nu deed het spr. leed dat er theoretische batterijen tegen ons worden opgesteld op het oogenblik dat wij zelf onze batterijen op den vijand richten. Dat is spelen met vuur.

Er zit zeer veel aan de ze zaak vast. De Deutsche partij is zelfs niet tot een konklusie gekomen. Tegenover hun radeloosheid staat de frissche daad van ons program, waaronder boeren en arbeiders zich scharen.

Spr. gaf in overweging na afloop van dit kongres eenige jaren te gaan studeeren over deze zaak. Dan zullen wij inzien, dat het het beste is, om in de door ons gewenschte richting voort te marcheeren (*applaus*).

Debat.

Fortuijn van Amsterdam sprak met Troelstra den wensch uit, dat men nu in het debat niet met dokumenten zou gaan werken. Hij sprak zich uit voor het voorstel-Groningen, dat in deze nog onopgeloste vraag met een meer algemeene formule wil volstaan. Men moet bij de pachters niet de denkwijze wekken, dat zij in een kapitalistische maatschappij bruikbaar zouden zijn.

Tot de proletariërs rekende spr. de pachters niet; daartoe rekende hij alleen hen die afhankelijk zijn, niet hen die een zelfstandig bestaan hebben. Als wij bij de uitgebuiten, de pachters, de hoop wekken dat zij uitbuiters kunnen worden, vervalt het voordeel dat zij zich onder de roode vlag geschaard hebben. Pachter en arbeiders staan als vijanden tegenover elkaar en kunnen niet tot vrienden gemaakt worden. Het voorstel-Groningen houdt het vaandel onbesmet. Men moet ons niet kunnen verwijten: gij zijt op boerenvangst uit. (*Geioep. Juist! Applaus*).

Tak van Amsterdam III wilde zich tot een korte verklaring beperken. De strijd is wel wat laat aangevangen. Op die manier kan de volledige herziening van de plattelandstaktiek niet plaats hebben. Spr. wees erop, dat ook Bussum's voorstel van proletarische pachters spreekt en de natuur is sterker dan de leer (*Applaus*). Er is meer bespreking met de belanghebbenden, meer studie noodig; de algemeene stellingen zullen aan de praktijk

getoetst moeten worden, aan het burgerlijk recht en het erfrecht, aan de ontwikkeling van het grondbezit, aan de statistiek, aan de mogelijkheid van landbouwcoöperatie, die nog nergens op resultaten kan wijzen.

Er is op het platteland geen klassetegenstelling tusschen boerenarbeiders en kleine pachters. Leidt men uit formules het tegendeel af, spr. sprak uit eigen waarneming. Het klein landbouwbedrijf dat zijn eigen voedsel voortbrengt, kan nog zeer lang standhouden.

De taktiek uit de Friesche vakbeweging van 12 of 14 jaren voorgekomen, mag niet zoo roekeloos omvergeworpen worden. Bereidt andere inzichten bij de belanghebbenden van het land voor, en komt dan terug. Maar voor onze aansluiting bij de landarbeidersbeweging uit het Noorden zou aanneming van het voorstel-Naarden-Bussum een ramp zijn. (*Applaus.*)

Pannekoek van Leiden wees er op, hoe in zijn buurt onder de kleine boeren en landarbeiders een ware landhonger is. Bij uitgifte van gemeentegrond zou er een groote naijver en concurrentie onder de pas tot solidariteit gebrachte arbeiders komen. Wat wij willen, is trouwens met de productieve coöperatie, die het kapitaal wil vervangen. De coöperatieve broodbakkerij is immers ook prod. coöp. (*Stemmen: Neen neen!*)

Dat wij goede resultaten hebben gekregen met het program, mag niet wegen als het program verkeerd is. De vraag is of het program op den duur een gunstigen invloed op de plattelandstanden zal hebben. Allereerst moeten wij op het platteland ontwikkeling, kennis omtrent de oorzaken van den toestand brengen.

Een incident.

Wibaut van Middelburg wenschte in een motie van orde aan Naarden-Bussum en Groningen in overweging te geven om hun voorstellen in te trekken. Theoretisch stond spr. geheel aan de zijde van Naarden-Bussum, maar de voorbereiding is niet voldoende geweest.

Tevens echter wilde spr. een krachtig protest doen hooren tegen de wijze waarop Troelstra de motie had bestreden. (*Daverend, langdurig applaus.*) Spr. wilde Troelstra de gelegenheid geven, die hij zeker zou aanvaarden, om in te trekken de bewering, dat de voortreffelijke Gorter vuur op ons zou richten, terwijl wij in het vuur zijn. Derhalve moest Troelstra zijn meening verduidelijken. (*Stemmen: Ah zoo!*)

Gorter's kritiek was nog niet vroeg genoeg gekomen, maar ons agrarisch program is er verre van af boven kritiek te staan. Troelstra heeft al van te voren gepoogd af te maken wat Gorter zeggen zou en dat zijn manieren die onder goede partijgenooten niet passen. (*Luid applaus.*)

Troelstra kreeg het woord voor een persoonlijk feit. Spr. had eerst niet geweten wat de reden van Wibaut's protest was. Van kwade trouw of persoonlijke bedoeling was eenvoudig geen sprake. Wat had Wibaut's zenuwgestel zoo in de war gebracht? (*Applaus en ontkening.*) Spr. moest verklaren onmogelijk te begrijpen, hoe zijn bewering de woede van wie ook kon opwekken. Meende men dat spr. opzet bij Gorter onderstelde? (*Luid applaus.*) Dergelijke kinderachtig vermoeden wierp hij verre van zich. (*Applaus.*) Spr. wilde het congres op de brieven van Kautsky voorbereiden, omdat hij het congres niet wilde laten overrompelen. (*Luid applaus.*)

Gorter's antwoord.

Gorter van Naarden-Bussum had den indruk gekregen, dat terwijl spr. het debat geheel zakelijk wilde voeren, hij, Troelstra kennende, bang moest zijn dat deze dingen, buiten de zaak liggende, zou aanhalen, de hoofden en de harten aan den gang zou maken, dat zij niet meer helder oordeelen konden. Er kwam oproer in de vergadering over dingen die met de zaak niets te maken hebben; toen dacht spr.: de zaak is verloren, in zoo'n stemming kan het congres niet over zulke ernstige dingen spreken.

Nu was spr. bereid te doen wat Wibaut raadde, nl. het voorstel in te trekken, mits hij nog wat over de zaak in het midden mocht brengen. Natuurlijk zou spr. geen rancune tegen Troelstra hebben, omdat deze evenals spr. alleen de zaak op het oog had. (*Luid applaus.*)

De zaak van het agrarisch program is eenvoudig, maar hier te lande moeilijker door de Friesche toestanden. De pachter die arbeiders gebruikt, is zoo goed als een patroon, alleen geeft hij een deel der winst aan den grondbezitter. Zeker, pachter en arbeider staan samen tegenover den grondeigenaar, maar op het heele gebied der kostbare arbeidswetgeving niet. Wij zijn alleen een partij van proletariërs, wij zijn geen partij van menschen die uitbuiten.

Hoe de ontwikkeling van het landbouwbedrijf is, weten wij niet, maar wel dat het zeker geen kleinbedrijf zal worden. Men wil den pachter alleen pacht doen betalen van de netto-opbrengst. Dat wil zeggen, dat wij het den kleinen pachter zoo makkelijk maken om te leven, dat hij in stand blijft.

Zeker, de gemeentegrond moet gebruikt worden. Wij zeggen: door coöperaties. Als die coöperatie nog zoo in de verte ligt, dan moet de gemeente zoo weinig mogelijk grond koopen. Maar is er dan geen derde uitweg? Zeker, dat wijst Naarden-Bussum ook aan: de gemeente exploiteere zijn grond zelf, make zetboeren in dienst der gemeente.

Men moest nu niet zeggen: dan is het socialisme op het platteland onmogelijk. Er is nog heel wat meer. Troelstra, Van Kol en Schaper hebben wel gezorgd dat wij sterk staan en dat anti-revolutionairen en liberalen niets meer zijn naast ons. De sociaaldemocratie gaat niet dood als we deze twee punten laten vallen, zij zal er juist bij winnen.

Er is een rist plaatsen van autoriteiten aan te halen, die geheel in den geest van Naarden-Bussum zijn. Engels heeft gezegd dat we niets willen doen om den boer zijn eigendom in stand te houden. (*Stemmen: Ja juist, eigendom!*) In Duitschland is men wel degelijk tot helderheid gekomen; men verwierp daar de voorstellen omdat ze het eigendoms-fanatisme der boeren aanwakkerden. (*Troelstra: Eigendom alweer!*) Men zou nog tal van plaatsen kunnen aanhalen, die ook tegen het kleinbedrijf zijn. Of een stukje grond nu gepacht is of onder sterke hypotheek staat, dat komt op hetzelfde neer.

Het kleine bedrijf uitbreiden moet men niet en ook niet het voor langen tijd in stand houden. Het voorstel-partijbestuur doet dat en daarom gingen wij er tegen in. Maar spr. gaf toe, dat men nu niet tot zuiverheid kon komen en trok het voorstel in. (*Applaus.*)

De Voorzitter ging mede met wat Tak gezegd had. Als een vakvereniging met groote resultaten

jaren lang een taktiek gevolgd had en men raadde haar op theoretische gronden aan die te veranderen, vlak voor een staking, dan zou die vakvereniging daar hartelijk voor bedanken, en na den slag de zaak gaan bestudeeren. Dit wilde spr. in het onderhavig geval ook aanraden. (*Applaus*).

Een motie.

Van Amsterdam III was de volgende motie ingekomen:

„Het verkiezingscongres, gehouden 8 April 1901 te Utrecht,

overwegende, dat de beide ter zijne beoordeeling voorgelegde punten aangaande „de regeling van het pachtkontraakt” en gemeentelijk grondgebruik, het congres zouden brengen in het diepst der agrarische kwestie,

van oordeel, dat voor een uitspraak in deze een voorafgaande ernstige studie van het *landbouw-vraagstuk* gewenscht en noodzakelijk is,

noodigt het bestuur der S. D. A. P. uit, een commissie te benoemen, die de agrarische kwestie in haar geheelen omvang zal onderzoeken, speciaal met het oog op de Ned. landbouwtoestanden;

besluit, inmiddels voor de a. s. verkiezingen de door het P. B. voorgestelde paragraaf ongewijzigd te aanvaarden.”

Henriette Holst van Hilversum moest nog even spreken tegen wat Tak gezegd had. Hij had het voorgesteld alsof het kweken van kleine, zichzelf bedruipende pachters, niets kwaads was. Wij vervolgen de kolonies te Blaricum en Bussum met spot. Het is hier in Nederland toch al zoo moeilijk de voordeelen van het grootbedrijf te laten zien. En nu zouden wij een zoo veranderde productiewijze, die buiten de maatschappelijke productie, buiten de wereldmarkt staat, gaan bevorderen? Zeker, er zijn op het platteland nog veel arbeiders die meenen dat hun ziel en hun zaligheid van het hebben van een klein stukje land afhangt. Maar dat mogen wij niet aankweken, want dan zouden wij een klasse vermeerderen van menschen die geen sociaaldemokraten kunnen zijn.

Wij moeten juist in de menschen de hoop wekken, dat alleen de sociaaldemokratie hun een gelukkig leven zal brengen. In den kleinen pachter zetelt naast de ziel van den proletarier ook nog een stuk ziel van den kleinen boer. Dat moeten wij er juist uit hebben en niet aanmoedigen. Spr. hoopte dat, al was nu het voorstel N. B. ingetrokken, onze propagandisten niet in de landbevolking de hoop zouden wekken om kleine boer te worden. Zoo zouden wij onze eigen toekomstige vijanden kweken. (*Applaus*).

Melchers verkeerde in het moeilijk geval niet te weten wat er nu gebeuren moest. Wij konden de verkizingen ook niet ingaan onder den schijn alsof wij een verkeerd punt op ons program hebben. Zeker is de sociaaldemokratie in beginsel tegen het pachtstelsel. Maar in de eerste 30 of 40 jaren zal dat nog niet verdwenen zijn. Wij willen nu van dat pachtstelsel een zoo goed mogelijk gebruik maken, zoolang de grond nog niet is genationaliseerd. Ook uit theoretisch oogpunt is het partijbestuursvoorstel volstrekt niet bedenkelijk. (*Applaus*).

Frowein van Amsterdam I zou het verkeerd achten als wij uit vermoeidheid de zaak maar lieten loopen. Theoretisch stond spr. geheel naast Troelstra. De propagandavraag moest hierin niet gemengd worden. Aan het gezond verstand moest

de zaak getoetst worden. Troelstra meent dat pachtverlaging aan de arbeiders ten goede komt, Gorter niet. Spr. was het met Troelstra eens. De grond is in beperkten voorraad voorhanden. Wij kunnen niet anders doen dan zorgen dat het deel der opbrengst dat de grondbezitter krijgt, zoo klein mogelijk is. De staat moet den pachter in de mogelijkheid stellen om het den arbeider goed te maken.

Daarom spreekt het spr. dat uit het program geschrapt was de bepaling, dat de pachter een zeker aantal arbeiders het heele jaar in dienst moet houden, zelfs met een minimumloon. Ook in zake minimumloon in bestekken heeft men den steun der werkgevers.

Van Kol wilde uitdrukking geven aan het krenkend gevoel dat hem bezielde. Er was een pijnlijk oogenblik dat een trap op het hart gaf. In Troelstra's houding stond spr. geheel aan zijn zijde. Wibaut had zich meer door hartstocht dan door gezond verstand laten meeslepen. Gorter was bezadigd, maar beriep zich teveel op buitenland. Wij moeten met de Nederlandsche omstandigheden rekening houden.

Maar het onaangename oogenblik is toch het gevolg van Gorter's optreden, die op het laatste oogenblik van het congres een twistappel opwierp. Met zijn autoriteiten ziet hij met geringschating op ons kleinen neer. (*Van der Goes vraagt het woord.*) Wij hebben ook eigen studie en ervaring en vragen daar eerbied voor. Ons agrarisch program heeft de vuurproef doorstaan en als kamerfractie verklaren wij geen duimbreed daarvan te zullen afwijken. (*Luid applaus.*) Aan deze zelfde paragraaf hebben wij onze zege te danken.

Fortuin spreekt van boerenvangers, noemt ons kwakzalvers en bedriegers, wij die ons ondanks het Kamerlidmaatschap aanvaard hebben. In dezelfde omstandigheden als Troelstra zou spr. eveneens gesproken hebben. De liefde tot de partij hadde hem wellicht zelfs scherper woorden ingegeven. Wij zijn menschen, kunnen verontwaardigd zijn en willen dat dan in ronde woorden uiten.

Met een vriendenraad aan Gorter en anderen wilde spr. eindigen.

De nieuwelingen, uit de bezittende klasse tot ons gekomen, ondergaan een revolutie in hun gemoed. Zij meenen dan ook alles te weten. Het is zoo verlokkelijk in de studeerzel theorieën op te bouwen, maar zoo moeilijk ze in de praktijk te brengen.

Laat ons toch, nu de geheele reaktionaire massa tegenover ons komt te staan, zoeken vooral wat ons verenigt. Aan Gorter gaf spr. den raad: studeer! Maar help thans handhaven wat wij tot heden hebben verdedigd. Geef geen gelegenheid in deze dagen ons te verzwakken.

Troelstra zou op de zaak niet ingaan, nu het voorstel Naarden-Bussum was ingetrokken. Zeker, het congres is nu te veel in opschudding, maar niet door Troelstra's, maar door Wibaut's woorden is de opschudding gekomen. Maar al ware dat incident niet voorgevallen, dan ware toch de zaak niet rijp. Ook Gorter, spr. zelf en Henriette Holst waren niet voldoende nog op de hoogte. Het pachtkontraakt is van socialistische zijde nog niet behoorlijk behandeld, ook niet in Kautsky's boek, dat er bijna geheel over zwijgt. Laten we erkennen, dat we geen van allen nog geheel klaar zijn. Laten we niet nu elkaar de schuld geven en zoo teer van gemoed zijn, dat kunnen we in den strijd niet gebruiken.

Henriette Holst heeft gezegd dat het partijbe-

stuur de kleine pachters in stand wil houden. Maar het voorstel van Naarden-Bussum wil dat in nog veel sterker mate. Het wil n.l. alleen de allerkleinste, de proletarische pachters helpen. Die tegenstrijdigheid komt doordat men zich in deze zaak nog niet voldoende heeft ingewerkt.

Nu moeten we toch een besluit nemen. Hadden we nog nooit een program gehad, dan zouden we vier jaar kunnen wachten. Maar nu kunnen we niet anders doen dan het tegenwoordig program handhaven.

Toch moest nog eens gezegd worden, dat het niet taktisch was deze zaak zoo vlak voor de verkiezingen aan de orde te brengen. Spr. was een groote voorstander van zelfkritiek op de beginselen in het program, maar voor alles moest men den juisten tijd kiezen.

Spr. verklaarde nog eens beslist, dat de kamer-groep zou blijven strijden voor dit program. Zij heeft de vaste overtuiging dat de discussie ten gevolge zal hebben, dat het tegenwoordig program vaster zal komen te staan. Wijziging van kleinigheden tot wegneming van misverstand was mogelijk, zeer zeker. Maar dat onze partij niet onverschillig zou staan tegenover de uitbuiting van den pachter door den grootkapitalist en niet zou wachten tot de coöperatie mogelijk was, daarop vertrouwde spr. volkomen (*Applaus*).

Verweij van Winkel had het partijbestuursvoorstel willen verdedigen, maar zag daarvan uit tijdsgebrek af. Maar namens de afdelingen Winkel der S. D. A. P. en van den Landarbeidersbond dankte hij de Kamerfractie voor haar verklaring, dat zij geen voetbreed van de tegenwoordige landbouwparagraaf zou wijken.

Replieken.

Hartorff van Naarden-Bussum verklaarde, dat het feit, dat het congres nu niet meer kalm kon beslissen, aan Troelstra's inleiding te wijten was. Troelstra was hier gekomen met het opzet om den mannen van de theorie een knauw te geven. (*Protesten*.)

Tot Gorter werd gezegd dat hij als man van de studeerkamer maar thuis moest blijven. (*Ontkenningen*). Tot Hugenholtz die interrompeerde, zei spr. dat het hem ook onaangenaam zou zijn als men tot hem zeide dat hij maar op den preekstoel had moeten blijven. (*Protesten*). Spr. las een verklaring van Naarden-Bussum voor van den volgende inhoud:

„De afd. Naarden-Bussum, overwegende, dat de gevolgen der inleiding van dien aard zijn, dat zij niet toelaten, om op dit verkiezingscongres over de agrarische kwestie te spreken,

besluit,

het voorstel in te trekken en weder in te dienen op het eerstvolgend congres der S. D. A. P.”

De voorzitter zeide Hartorff's woorden niet zonder meer te kunnen laten passeeren. Op burgerlijke politieke congressen, die maar op berekening uitwaren, kon men kalm zijn. Maar onder strijdende arbeiders, die heel hun leven aan den strijd geven, was het niet te verwonderen en ook volstrekt niet kwaad, als de vlammen er eens uitvlogen. (*Luid applaus*.) Daarmede verdedigde spr. niet alle sterke woorden. Maar die waren wel eens een gevolg van de wijze van debatteeren. In den slag mochten de vlammen er uitslaan, maar in den krijgsraad moeten de hoofden koel zijn.

Alle beeldspraak van batterijen en kanonnen moest maar achterwege blijven. Als men bij zake-

lijke dingen zakelijk is, zou men minder tijd vermorsen.

Wibaut wenschte ertegen op te komen dat wij hier van een treurig tooneel getuige waren geweest. De mooie indruk onzer congressen was altijd geweest, dat wij zoo oprecht en warm tegenover elkaar waren. Dat had spr. ook willen doen. Het was veel beter om uit te spreken wat ons hinderde, dan eenige wrok te laten zitten. Waar Troelstra zijn bedoeling had verklaard, was natuurlijk ook spr.'s verwijt vervallen. (*Wibaut geeft Troelstra een hand. Donderend applaus*).

Fortuijn wenschte er tegen op te komen dat men hem naar de studeerel verwees, omdat men het niet met hem eens was. Dat was geen wijze van debatteeren. Spr. nam dat Van Kol niet kwalijk; het was geen kwade kerel. (*Gelach*.) Van Kol zegt: je hebt minder begrip dan ik. Spr. was wel brutaal uitgevallen, maar zoo'n brutaliteit zou hij niet aandurven. (*Gelach*.) Groningen had van het woord afgezien, omdat spr. het zoo uitstekend gezegd had. Spr. had niet willen zeggen, dat Van Kol een boerenvanger was. Wij willen alleen de boeren vangen in het groote net van het socialisme, maar niet voor deze programpunten.

Van der Goes sprak als redakteur van de *Nieuwe Tijd* die buitenlanders had uitgenoodigd tot voorlichting. Hij noodigde Troelstra uit, het woord overrompeling daarvoor in te trekken.

Troelstra zeide het woord gebruikt te hebben voor Gorter's voornemen om een brief van Kautsky voor te lezen. Daarmee had spr. geen geheime toelag, geen hinderlaag bedoeld.

De motie van Amsterdam III werd aangenomen met eenige weinige stemmen tegen.

Er zijn nu nog een aantal voorstellen onbehandeld gebleven. Het minst wenschelijk, zegt de Voorzitter, is, het P. B. op te dragen, het verkiezingsprogram vast te stellen, met in achtneming van de ingediende amendementen. Men kan echter ook trachten de agenda af te handelen. Tot het laatste wordt besloten.

Rechtspleging.

F.

Het P. B. voegt naar aanleiding van Tilburg's amendement in: Invoering van administratieve rechtspraak.

Amsterdam IV (L. Cohen) vraagt naar de bedoeling van vermeerdering van den volksinvloed op de samenstelling der rechtelijke macht.

De Voorzitter zegt dat het geven van een meer preciese formule met opzet is vermeden.

Amsterdam S. D. A. P. zegt, dat er al administratieve rechtspraak is.

Dit zal in onderzoek worden genomen.

Het gewijzigd voorstel-P. B. wordt aangenomen.

Handhaving van vrijheid

G.

van denken, spreken, drukpers, vereeniging en vergadering. „Denken” wordt geschrapt.

Tilburg wil met het oog op kommiezen e. d. „beweging” invoegen. De voorzitter beoogt, dat dit te algemeen is. Het voorstel P. B. wordt aangenomen.

Militairisme.

H.

In verband met het amendement-Schiedam voegt het P. B. in: „Schadeloosstelling aan hen, wier kostwinner den militieplicht vervult.”

De voorzitter betoogt tegenover de overige amendementen, dat het militarisme beteekent kazernemilitarisme, niet volksleger.

Arnhem stelt voor, ook schadeloosstelling te verleenen aan schutterplichtigen. Aangenomen.

De overige amendementen worden ingetrokken. Het gewijzigd voorstel P. B. wordt aangenomen.

Onderwijs.

J.

De Voorzitter zegt, dat de eerste twee alinea's het eigenlijk beginsel vertegenwoordigen. Het vervolg bevat de eischen van het Onderwijskongres. Dit zal in het program worden duidelijk gemaakt. Verder wordt eraan toegevoegd:

„Onderwijs aan kinderen, wier ouders geen vaste woonplaats hebben.”

Het P. B. neemt over het amendement-Arnhem: „Wettelijke invloed van den klasseonderwijzer op de regeling der schoolzaken.”

Haarlem (Hugenholtz) stelt naast kindervervoeding en -kleeding: verpleging. Dit wordt overgenomen.

Amsterdam V (Hermans) zegt, dat het zevende leerjaar een groot tekort brengt in het huisgezin. Spr. vraagt, of vergoeding aan de ouders door den staat niet moet worden opgenomen.

De 6-weekse vrijstelling van de leerplichtwet levert eenzelfde bezwaar. Men staat voor het dilemma: den leerplicht doorvoeren en een groot tekort, of: geen tekort, maar den leerplicht niet doorvoeren.

De Voorzitter verwijst den spreker naar het Onderwijskongres en de behandeling in de Kamer van de leerplichtwet. Onze partijgenooten hebben de arbeiderseischen bij die wet uitnemend verdedigd.

Alle amendementen, behalve van Krol (verschaffing van goed drinkwater) worden overgenomen; het voorstel P. B. wordt goedgekeurd.

Meer belastingvrijheid voor de gemeenten.

K.

De Voorzitter zegt omtrent de amendementen betreffende de gemeentelijke accijnzen, dat deze uitzondering zijn. Tilburg wil, dat zij verboden blijven. Er bestaat echter geen agitatie om ze te herstellen.

Utrecht wil afschaffing van Gedep. Staten. Dit is te ingrijpend, om nu te worden opgenomen.

Utrecht wijst op de reaktionaire strekking van de besluiten van Gedep. Staten bij de vernietiging van gemeenteraadsbesluiten. De Voorzitter betoogt, dat het eenvoudig dekreet: afschaffing van Gedep. Staten, een toestand van anarchie zou te voorschijn roepen. Voorstel P. B. aangenomen.

Rijksbelastingen.

L.

Schaper kritiseert de herziening der ongebouwde eigendommen van '97. Het amendement Groningen, vervallen van: invoering van staatserfrecht in de zijlinie, wordt verworpen. Het

voorstel P. B. wordt aangenomen, met de toevoeging: billijke verdeling der grondlasten.

Positie van vrouw en natuurlijk kind.

M.

Het P. B. neemt over het amend. Arnhem: wettelijke regeling van weezenverpleging in gestichten. Het voegt in: herziening der wettelijke bepalingen omtrent echtscheiding. Het gewijzigd voorstel wordt aangenomen.

Drankbestrijding.

N.

Leeuwarden (mevr. Melchers) meent, dat Fortuijn steeds de drankbestrijding bespot. Spr. hoopt, dat het onderwerp ernstig zal worden bestudeerd.

Koloniaal program.

O.

Van Kol zegt, dat na den moreelen steun van gisteren hij met nieuwen moed zal voortgaan te strijden tegen de kapitalistische uitbuiting van Indië. Hij zal blijven protesteeren tegen den Atjeh-oorlog, die door de Ned. bourgeoisie wordt verdedigd, terwijl zij algemeen afkeurt den oorlog in Afrika dien Engeland op dezelfde gronden voert.

In plaats van: opheffing van subsidie aan Suriname stelt hij voor: uitbreiding van het kiesrecht in Suriname, en vermeerdering van den invloed van de Koloniale Staten.

De ingediende amendementen van Den Haag besprekende, zegt hij, dat wel degelijk een algeheel einde moet komen aan de gedwongen koffiekultuur, dien roof op den inlander. Ook het tweede amendement achtte spr. volkomen overbodig.

De paragraaf wordt, gelijk zij door Van Kol is gewijzigd, aangenomen.

De agenda is hiermede afgehandeld.

Brillantsnijdersveren. (Hamel) dankt den voorzitter voor zijn uitstekende leiding. (*Langdurige en geestdriftige toejuichingen.*)

S. D. A. P. Gouda (Mallon) komt er tegen op, dat de laatste punten zoo haastig zijn afgehandeld.

De Voorzitter zegt: wij zijn nu aan het eind van onzen arbeid gekomen. Wij hebben ons program vastgesteld. Onze eischen zijn vele en zeer verstrekkend. Morgen aan den dag zal ons utopisme worden verweten. Wij zullen dan wijzen op tal van wereldschokkende gebeurtenissen, die zeer plotseling zijn tot stand gekomen.

Wij weten niet, welke kombinaties en machinaties zullen komen. Misschien komt inplaats van het liever turksch dan paapsch, nu het liever paapsch dan socialistisch, misschien zal aller hand tegen ons zijn, dan zal ook onze hand zijn tegen allen.

De arbeiders zijn het sociaal geknutsel ben.

Binnen enkele weken trekken wij ten strijde op; dan moet het zijn: leve het algem. kiesrecht, leve de staatspensionering, tegen het militarisme.

Spr. sluit het congres.

De vergadering gaat uiteen onder het zingen van het Vrijheidshied.

VERSLAG van den Partijsecretaris

over het jaar 1900—1901.

Organisatie.

Het afgeloopen tijdvak geeft wederom als het voorgaande in vele opzichten reden tot tevredenheid. Dat de invloed onzer partij ten opzichte der andere politieke partijen van niet geringe beteekenis is, bewijzen de voortdurende aanvallen zoowel in woord als geschrift, zoowel in als buiten de Kamer tot onze partij gericht.

Dat het socialisme, dat de sociaaldemocratie in het afgeloopen jaar door onze tegenstanders meermalen ten doode is gedoemd, meermalen is uitgekraamd als een dwaasheid, zijn wij als van ouds gewoon.

Het socialisme leeft en groeit tegen de verdrukking in, ondanks de tegenwerking van bourgeoisie zoowel als van een gedeelte der arbeidende klasse helaas ondervonden. Gestadig gaan wij vooruit: het aantal afdelingen en aangesloten vereenigingen steeg van 67 op 80, het aantal leden van 3200 tot 4000.

Een gunstig verschijnsel is het, dat de afdelingen in de grootere plaatsen krachtig in ledental toenemen. Een tweetal kleinere afdelingen scheidde scheidde zich af en één hield op te bestaan.

Volgens congresbesluit moesten voor iedere provincie vertegenwoordigers worden benoemd. Tengevolge van verschillende omstandigheden konden dezen hun werkzaamheden eerst in het laatst van 1900 aanvaarden.

Door het Partijbestuur werd getracht de verschillende werkzaamheden en de verhouding der provinciale vertegenwoordigers ten opzichte der afdelingen te omschrijven. In hoeverre het daarin geslaagd is, zal de toekomst moeten leeren; de tijd is nog te kort om daarover reeds nu een vaste meening uit te spreken.

Wel kan gezegd worden, dat de ondervinding reeds heeft geleerd, dat de werkzaamheden der provinciale vertegenwoordigers de propaganda ten goede zijn gekomen en vooral er toe zullen meewerken de propaganda zoo planmatig mogelijk te doen zijn.

Deze opmerking dient echter reeds nu gedaan te worden dat een der provinciale vertegenwoordigers zich ernstig heeft moeten beklagen over de geringe samenwerking, die hij van eenige afdelingen heeft ondervonden.

Laten wij aannemen, dat deze klacht op zich zelf zal blijven staan.

Het partijbestuur bestond uit: Henri Polak, W. P. G. Helsdingen en Jos. Loopuit als dagelijksch bestuur, benevens Cornélie Huygens, G. W. Melchers, J. H. Schaper en P. J. Troelstra. Het par-

bestuur⁷⁷ benoemde volgens congresbesluit tot bezoldigd secretaris-penningmeester, tevens belast met den brochurenhandel, J. G. van Kuijkhof, die den 15den Juni in functie trad.

Het secretariaat der partij werd gevestigd: De Genestetstraat 16, Amsterdam.

Door de benoeming van W. P. G. Helsdingen tot propagandist voor Gelderland en Twenthe moest door de afdeling Amsterdam in diens plaats een nieuw lid van het dagelijksch bestuur gekozen worden. De afdeling verkoos daartoe J. W. Sleef.

Tengevolge van het ontslag nemen van J. A. Fortuijn als directeur van *Het Volk*, moest door het partijbestuur een nieuwe functionaris worden benoemd. Op voordracht van de commissie van beheer werd door het partijbestuur benoemd M. Fillman, die den 1en September in functie trad.

In den loop van het jaar ontstond er een conflict tusschen J. W. Gerhard en de redactie. Door het partijbestuur werden A. H. Gerhard, Jan van Zutphen en G. Goedhard allen te Amsterdam, uitgenoodigd een commissie van arbitrage te vormen. Tot op dit oogenblik heeft deze commissie nog geen rapport uitgebracht over deze kwestie; we vertrouwen echter, dat dit spoedig zal verschijnen.

Zooals reeds boven vermeld, werd tot propagandist voor Gelderland en Twenthe W. P. G. Helsdingen aangesteld. Het partijbestuur werd hiertoe, gedeeltelijk althans, in staat gesteld door den financieelen steun van een groot aantal partijgenooten uit Gelderland.

Door de subsidie aan de vereeniging „Arm Friesland” bleef de propaganda in Friesland krachtig gesteund, daar hierdoor G. W. Melchers zijn functie als redacteur van *De Volksstrijd* kon blijven vervullen en tevens voor de propaganda voornamelijk in Friesland beschikbaar was.

Meerdere vaste propagandisten aan te stellen lieten de finantiën niet toe; het eenige wat nog gedaan kon worden was een subsidie te verleen aan S. P. Baart voor diens propaganda in Limburg.

De partij bleef aangesloten aan het Landelijk Onderwijscomité en nam deel aan het Onderwijscongres, afgevaardigden waren W. P. G. Helsdingen en Jos. Loopuit. Een lid van het partijbestuur P. J. Troelstra is tevens lid van het bestuur van het Onderwijscomité, terwijl Van Kuijkhof door het partijbestuur is aangewezen als gedelegeerde bij het L. O. C.

De partij bleef ook deel uitmaken van het Ned. Comité voor Alg. Kiesrecht. Als vertegenwoordiger der partij nam in het Uitvoerend Comité zitting, eerst P. J. Troelstra, vervolgens Van Kuijkhof.

Dat onze partij krachtig steun verleende zooveel

zij kon aan het Landelijk Comité in zake de Ongevallenwet, is duidelijk. Op de groote landelijke betooging in Den Haag was de partij vertegenwoordigd door Jos. Loopuit.

Bij het Centraal Bureau voor Sociale Adviezen bleef de partij aangesloten. Onze partijgenoot P. L. Tak werd tot bestuurslid gekozen in dit Bureau.

Konden op het congres te Rotterdam de voorbereidende stappen worden medegedeeld, die zouden voeren tot samensmelting van den Soc. Bond met de S. D. A. P. In het afgelopen jaar werd deze samensmelting een feit. Den 24en Juni 1900 had te Amsterdam het vereenigingcongres plaats en bestonden er tot dien dag twee fracties, die feitelijk hetzelfde wilden en bedoelden, nu zou dit niet meer zoo zijn: er bestond nu in ons land slechts één soc. dem. partij, onder den naam Soc. Dem. Arbeiderspartij.

Propaganda en Verkiezingen.

Even als voorafgaande jaren werd de propaganda ook nu weder met kracht en energie gevoerd in zeer vele streken van het land. Zijn er ook plaatsen, die tot nog toe weinig of niet bedeed konden worden, dan is dit toe te schrijven aan gebrek aan de noodige middelen, die niet toelaten op meer plaatsen propagandisten te vestigen.

Hoewel in mindere mate dan vroeger kwam het toch nog menigmaal voor, dat onze partijgenooten in de propaganda openlijk werden tegengewerkt en verhinderd; zooals door het niet beschikbaar stellen van zalen of het vragen van een buitensporige huur enz.

Over geheime en bedekte tegenwerking spreken wij maar niet, daaraan zijn wij al te zeer gewoond.

Dat de gelegenheid, die zich bij de verkiezingen voordoet om alle kringen van het volk te bereiken, nooit ongebruikt is gelaten, is te begrijpen.

Voor de Tweede Kamerverkiezing werd deelgenomen door de partijgenooten te Haarlem. Onze candidaat was Modoo, die 686 van de 3397 uitgebrachte stemmen op zich vereenigde.

Tengevolge van het overlijden van den afgevaardigde van district III te Amsterdam ontstond voor dat district een vacature. Van onze zijde werd gesteld Henri Polak, die 1026 stemmen verkreeg tegenover Van den Berg (Vrijz. Dem.) met 777 en Den Hertogh (Lib.) met 923. Bij de herstemming werden op Polak 1573 stemmen uitgebracht; zijn tegenstander werd met 1886 stemmen gekozen.

Een feit van beteekenis is het, dat door Dr. A. Kuiper het parool gegeven is liever den conservatief-liberaal dan den sociaaldemocraat; deze moet voor alles geweerd worden.

Aan de verkiezing voor de Provinciale Staten werd onzerzijds deelgenomen in het district Oude-Pekela; de sociaaldemocratische candidaat Kenther behaalde 264 van de 2369 stemmen.

In verschillende gemeenten werd door de partijgenooten deelgenomen aan de tusschentijdsche gemeenteraadsverkiezingen, zooals te Hilversum, Haarlem, Dordt, Utrecht enz. In laatstgenoemde plaats werd Oudegeest gekozen.

De Pers.

In de sociaaldemocratische pers kwam dit jaar geen verandering. Het dagblad *Het Volk* en het weekblad *De Volksstrijd* verdedigden onze beginselen. Het maandschrift *De Nieuwe Tijd* ging

voort met de noodige gegevens te verzamelen voor onze propagandisten.

Door de partij werden uitgegeven „Het Arbeidersjaarboekje 1901” en „Het Schuldregister der Regeering”, terwijl eenige nieuwe propagandaschriften op dit oogenblik in bewerking zijn.

Van buitenlandschen bodem werd Berstein en Kautsky's geschrift over de grondslagen der soc. beginselen overgebracht door de vertaling van Ankersmit, en tevens gaf deze litteratuur aanleiding tot het verschijnen van „Darwin-Marx-Bernstein als bestrijder van een Natuurphilosophische Leer” van de hand van Cornelia Huijgens. Alle partijgenooten zijn hierdoor in staat gesteld zich op de hoogte te stellen van de diepere opvattingen omtrent de theorie van het socialisme.

Neemt men hierbij ook nog in aanmerking, dat een Hollandsch bewerking van een gedeelte van Marx Kapital en van het Erfurter Program binnen korten tijd zullen verschijnen, dan mag daaruit afgeleid worden, dat de belangstelling in de soc. litteratuur in zeer sterke mate toenemend is.

Vakbeweging.

Bestond er ten vorige jare nog aanleiding om in ons verslag met een zeker optimisme over de vakbeweging te spreken, het overige gedeelte van het jaar 1900 en het eerste kwartaal van 1901 heeft de zwakheid en verwarring, die nog altijd in de Nederlandsche vakbeweging heerschen, duidelijk doen uitkomen.

Het gaat niet om alle loonbewegingen, stakingen en nitsluitingen afzonderlijk te vermelden, we wijzen slechts op die der schilders en typografen te Amsterdam, de bootwerkers te Rotterdam, de machinisten- en stokers te Rotterdam en Dordrecht.

De beide laatsten zijn vooral gekenmerkt door het brutaal optreden van het gewapend geweld in den vorm van marine, infanterie, cavallerie en koloniale reserve; al het geweld, waarover de bourgeoisie te beschikken heeft werd te hulp geroepen om „de vrijheid van arbeid” te beschermen, zooals het genoemd wordt, „om het kapitaal te beschermen tegen den arbeid” zooals het inderdaad is.

Onder de groote stakingen dient ook nog genoemd te worden, die der diamantbewerkers te Amsterdam. Een strijd, die daarom zoo merkwaardig was, omdat deze arbeiders na tijden van ontzettende werkloosheid, gevolg van den Zuid-Afrikaanschen oorlog, gedwongen werden zich te verzetten ten einde niet te werken voor loonen beneden peil.

In dezen strijd werd getoond wat eene krachtige organisatie vermag, die te midden van een crisis, genoeg overwicht heeft om de arbeidsvoorwaarden niet te zien dalen.

Ten slotte herinneren wij aan de zoo jammerlijk mislukte staking der zwogers van de Westersuikerraffinaderij te Amsterdam.

Betreuren wij het, dat zooveel leed en ellende geleden is door een deel der arbeidende klasse zonder dikwijls ook maar eenig resultaat te hebben opgeleverd; het zijn voor ons toch uitingen tegen den druk van het kapitalisme, tegen de heerschzucht van kapitalistische tyrannie en als zoodanig zijn het voor ons teekenen van ontwakend bewustzijn, van een streven naar een toestand van minder slavernij.

Met innig verlangen zien wij den tijd tegemoet, dat deze vorm van verzet gesteund door krachtige

organisaties, geleid in meer regelmatigere banen niet alleen moedeloosheid en desorganisatie doch overwinningen zal opleveren voor het strijdende proletariaat.

Dat allerlei aanvallen op het vereenigingsrecht door de kapitalisten werden beproefd, spreekt in een jaar van zooveel worsteling op economisch gebied van zelf. De groote uitsluiting der sigarenmakers te Groningen, die een half jaar lang zoo moedig en met zooveel zelfopoffering hun vereenigingsrecht verdedigden, eindigde dit jaar met een totale overwinning der patroons op de arbeiders.

Aan de brouwerij „De Amstel” te Amsterdam werden in Juni vijf arbeiders ontslagen omdat zij deel uitmaakten van een in 1899 opgerichte brouwersgezellenvereeniging.

De drukkersfirma W. H. Klene te Hilversum ontsloeg in den aanvang van Juli haar geheele personeel, omdat reeds herhaaldelijk blijk van misnoegen was gegeven over de toestanden op de werkplaats en omdat de meesten lid waren van den Alg. Ned. Typografenbond. Ja, de brutaliteit van de patroons ging zelfs zoover, dat hier en daar arbeiders, die gekozen waren in de Kamers van Arbeid, in de uitoefening van hun wettige functie werden bemoeielijkt. Zoo werd b. v. de chocoladebewerker Stemmerik om dit feit ontslagen.

Teekenend is ook het ontslag van den arbeiderswisselwachter der H. S. M. te Apeldoorn E. Mouw. Het gold hier geen aanval op het vereenigingsrecht maar eigenlijk een bestraffing voor gehoorzaamheid aan de wet. Mouw had n.l. geweigerd een bevel op te volgen om na afloop van den wettelijken arbeidsdag te blijven doorwerken.

Te midden van dezen fellen strijd naar buiten moest in de vakbeweging bij steeds meerderen het bewustzijn van de gebrekkige organisatie doordringen en steeds duidelijker werd het velen, hoe groot de behoefte vooral in Nederland is aan samenwerking tusschen de sociaaldemocratie en de vakbeweging. De z.g. anti-politiekers bleken echter niets uit de feiten te hebben geleerd en zij gingen voort het opkomende politieke bewustzijn bij vele vakvereenigingsmensen te bekampen.

Zoo werd op de verschillende congressen in het afgelopen jaar heftig gestreden, vooral naar aanleiding van die punten op de dagorde, die in direct of indirect verband stonden met de erkenning van de noodzakelijkheid eener zelfstandige arbeiderspolitiek ook voor de vakvereeniging. In de meer voorname bonden, zooals den Sigarenmakersbond, den Typografenbond, den Timmerliedenbond, enz. bleek de strooming, die ook den direkten invloed op de wetgeving wilde, vrij sterk.

Op de jongste jaarvergadering van den A. N. D. B. in December gehouden, werd in dit opzicht een belangrijk besluit genomen, door een zoodanige wijziging van art. 2 der statuten, dat voortaan de bond ook in staat wordt gesteld om de organisatie der vakgenooten door het medewerken aan de algemeene politieke beweging der arbeidersklasse te bevorden.

Bij de voorbereiding van ons a. s. Verkiezingscongres blijkt me, dat de vrees voor besmetting met den politieke baccil in geruststellende mate afneemt.

Van de Hoofdbesturen van belangrijke vakbonden ontving ik toch de mededeeling, dat zij aan het Verkiezingscongres zullen deelnemen.

In dit jaar werd tevens de strijd ter reorganisatie van het N. A. S., de centrale organisatie onzer Nederlandsche vakbeweging, gevoerd.

Herhaaldelijk was reeds de gebrekkige organisatie van het N. A. S. gebleken. Een commissie werd benoemd die een viertal conclusies opstelde, waarvan de vierde, die feitelijk den bestaanden toestand handhaaft, ten slotte werd aangenomen.

Uit dit alles blijkt voldoende, dat de organisatie der arbeidende klasse noch veel te wenschen overlaat. Den sociaaldemocraten kan niet ontzegd worden, dat zij niet willen trachten om helderheid te brengen, waar nog duisternis, eenheid van handelen waar tweedracht bestaat. De agenda van het a. s. congres, het optreden van partijgenooten in de laatste tijden in openbare vergaderingen, verschillende artikelen van de zijde onzer partijgenooten, dat alles wijst er op, dat gezocht wordt niet naar wat ons kan verdeelen, doch naar wat ons kan en moet vereenigen. Mogen de besprekingen op het a. s. congres er toe bijdragen de eenheid tusschen vakbeweging en politieke partij te versterken.

Al propageeren de soc.-democraten nu reeds eenige jaren, dat de coöperatie niet moet zijn het middel om kleine bezitters te maken, doch dat de coöperatie haar winsten althans gedeeltelijk moet afstaan voor den strijd der arbeiders, toch dringt slechts langzaam dit beginsel door. Met voldoening vermelden wij echter de daad van de coöperatieve vereeniging Exceisior te Leeuwarden, die f 200 afstand aan de kas der S. D. A. P.

Het aantal coöperaties, dat in den een of anderen vorm de arbeiders steunt, neemt echter gaandeweg toe en wij vrouwen, dat ook op dit gebied langzaam maar zeker onze beginselen zullen inwerken.

Politieke beweging.

Het meest belangrijke feit ten opzichte der beweging voor grondwetsherziening, is in het afgelopen jaar zeker wel het besluit der Liberale Unie om de grondwetsherziening niet urgent te verklaren en als gevolg daarvan het zich afscheiden van een groep liberalen en de vereeniging van dezen met de radicalen tot een nieuwe groep, n.l. die der vrijzinnige democraten.

Dit is een stap op den weg, die de verschillende partijen alle zullen moeten doen, de splitsing in conservatieven en democraten; ook de kerkelijke partijen zijn en zullen aan die noodzakelijk niet ontkomen, al gaat het langzaam en aarzelend, al stribbelen zij tegen, zij zullen gedwongen worden. Dit proces te bevorderen, te verhaasten is de naastliggende taak der sociaaldemocraten.

Onze partijgenooten in de Tweede Kamer hebben steeds, indien dit eenigszins kon, in die richting gestuurd en de laatste stap is gedaan door Troelstra door het indienen van zijn motie op 18 Maart 1900, luidende:

„De Kamer, overwegende dat definitieve regeling van het kiesrecht noodzakelijke voorwaarde „is voor voldoende sociale wetgeving en dat daarvoor herziening der grondwettelijke bepalingen „omtrent het kiesrecht den weg moet banen, gaat „over tot de orde van den dag.”

De behandeling dezer motie zal een uitstekend middel wezen om den a. s. strijd bij de stembus in te luiden.

Teekenend voor de toenemende macht der arbeidersklasse is zeker wel dit, dat een minister als Cort van der Linden het noodzakelijk acht een wetsontwerp in te dienen, waarbij de vrijheden, die de burgerklasse voor zich veroverd heeft, voor de arbeidersklasse voor een goed deel zullen wor-

den opgeheven. Wij vertrouwen, dat dit wetsontwerp denzelfden weg zal opgaan als het Duitsche tuchthuisontwerp, dat niettegenstaande de keizerlijke belofte aan de groot-industrieelen moest worden ingetrokken. Wil dat echter bereikt worden dan zullen ook hier de arbeiders, de politiek-zoo wel als de economisch georganiseerden, eendrachtig hun invloed moeten doen gelden.

Een overzicht te geven van de werkzaamheden onzer partijgenooten in de Tweede Kamer kan in een verslag als dit achterwege gelaten worden. De stof daarvoor is te omvangrijk om in een paar zinnen af te doen en te meer kan deze vrijheid genomen worden, daar binnen een paar weken een brochure zal verschijnen, die in hoofdzaak zal behandelen het optreden der sociaaldemocraten in de Tweede Kamer.

Internationale beweging.

Op het terrein van den internationalen strijd hadden onze partijgenooten bijna overal stelling te nemen tegen het voortwoekerende imperialisme. het streven der bourgeoisie om het terrein van haar uitbuiting door de gewelddadige onderwerping van vreemde volken uit te breiden. In Engeland waren het onze partijgenooten, die openlijk protesteerden tegen de regeerende klasse in haar aanval op de onafhankelijkheid van de Zuid-Afrikaansche Republieken. En toen de mogendheden China bezetten met het doel dit land tot onderwerping te brengen en het onderling te verdeelen, toen waren het alweder onze partijgenooten, vooral in Duitschland, die als de kampioenen voor beschaving en humaniteit de gruwelen door de verbonden legers bedreven, aan het licht brachten en aantoonde, waarom het den heeren kapitalisten eigenlijk te doen is.

In alle landen, waar de sociaaldemocratie van eenige beteekenis is, stonden onze partijgenooten op de bres om bestaande vrijheden te behouden tegen de aanvallen der reactionairen, om de vrijheid in woord en geschrift te verdedigen, de kunst te beschermen; men denke hierbij aan de behandeling van de Lex Heinze in den Duitschen Rijksdag.

Overal stonden onze partijgenooten pal om de poli-

tieke rechten te handhaven en om nieuwe te veroveren: de strijd voor het behoud van of om het algemeen kiesrecht wordt dan ook door vele onzer zusterpartijen gestreden.

Onze partij nam in het afgelopen jaar ook deel aan de internationale beweging. Het congres te Parijs werd door eenige onzer partijgenooten als gedelegeerden der partij bijgewoond en deze namen aan de werkzaamheden in geen geringe mate deel.

Het meest practisch resultaat van het Int. Congres was zeker wel de stichting van het Int. Bureau. Over de werking er van kan nog niet geoordeeld worden, doch we vertrouwen, dat het veel zal bijdragen de arbeiders der verschillende landen te brengen tot eendrachtig optreden bij verschillende gelegenheden. Tot vertegenwoordigers onzer partij in het Int. Bureau werden door het Partijbestuur gekozen Van Kol en Troelstra.

De Internationale Sociaaldemocratie en de Duitse partij in het bijzonder werd in het afgelopen jaar zwaar getroffen door den dood van den veteran Wilhelm Liebknecht; zijn begrafenis was een imposante manifestatie voor de sociaaldemocratie; duizenden bij duizenden arbeiders vergezelden hun ouden makker op zijn laatsten tocht; vertegenwoordigers der partij uit alle streken der aarde huldigden door hunne aanwezigheid de verdiensten van Liebknecht voor de internationale sociaaldemocratie. Onze partij was vertegenwoordigd door Troelstra en Van Kol.

Slot.

Met vertrouwen en opgewektheid treedt onze partij het nieuwe jaar in.

Veel zal het komende jaar vragen van de werkkraacht, toewijding en ijver van onze partijgenooten doch wij zijn er van overtuigd, dat ieder zijn plicht zal doen, omdat hij weet dat allen medewerken aan het groote doel:

de bevrijding der arbeidende klasse uit den toestand der slavernij;

de verdwijning van den klassenstaat met zijn afschuwelijke tegenstellingen;

de bevrijding der menschheid uit de boeien van het kapitalisme.

FINANCIEEL VERSLAG DER S. D. A. P.

over het jaar 1900.

A. Staat van Ontvangsten en Uitgaven.

ONTVANGSTEN.	
Aan saldo van het vorig boekjaar . . .	f 199.73½
„ contributie	„ 802.21½
„ één-uur-loon	„ 342.02
„ verkoop diploma's, statuten en beginselverklaringen	„ 63.15½
„ vrijwillige bijdragen	„ 5911.48
„ restitutie onkosten oprichting <i>Het Volk</i> van de Dagblad-Com- missie	„ 358.15
„ terug voorschot Brochurenhandel . . .	„ 175.—
„ bijdragen voor werkstakers en uigesloten	„ 727.26½
„ opbrengst lijsten Congres 1900 . . .	„ 67.15
„ „ collecten	„ 137.58
„ diversen	„ 107.10
Totaal	<u>f 8890.84</u>

UITGAVEN.	
Aan vergaderingen van het P. B. . . .	f 404.10
„ onkosten Congres-Rotterdam . . .	„ 473.82
„ steun werkstakers en uitge- slotenen	„ 1806.86½
„ bureaunkosten	„ 165.—
„ drukwerken	„ 225.82
„ uitgaven voor archief	„ 26.40
„ huur kantoor enz.	„ 117.86
„ salarissen	„ 1336.80
„ propaganda	„ 1306.17
„ contributies, benevens subsidies aan vereenigingen en personen . . .	„ 649.90
„ verkiezingen	„ 517.75½
„ administratie <i>S. D.</i>	„ 350.—
„ onkosten Int. Congres Parijs. . . .	„ 155.62
„ inventaris	„ 95.05
„ voorschot Brochurenhandel . . .	„ 261.56
„ diversen	„ 30.97½
„ saldo in kas	„ 967.14½
Totaal	<u>f 8890.84</u>

Nagezien en accoord bevonden door de Commissie van Contrôle uit de afdeelingen Amsterdam, Bussum en Utrecht.

LOUIS DIKKER.
E. WEITINGA.
H. TOMBRINK.

Toelichting:

Zooals uit bovenstaande cijfers blijkt, heeft het afgelopen jaar een vrij goede stijging gegeven van de contributie; toch zijn er nog altijd eenige afdeelingen en kiesvereenigingen, voor wie het onmogelijk bleek te zijn de contributie te voldoen. Ook zijn er, die op 31 Dec. haar contributie over het toen afgelopen jaar nog niet voidaan hadden, waarvan er echter vele in het nieuwe boekjaar haar schuld hebben aangezuiverd.

Voegt men de opbrengst der contributie bij die

van het gestorte één-uur loon, dan verkrijgt men een bedrag van f 1144.23½ door de leden als verplichte contributie gestort. Dit wijst op een goeden vooruitgang.

Uit den aard der zaak zal het bedrag der vrijwillige bijdragen voor een partij als de onze vrij groot moeten zijn; doch hoe kleiner de verhouding wordt der gestorte contributie tegenover de vrijwillige bijdragen des te beter is het.

De overige posten behoeven geen nadere toelichting.

B. BALANS

op 31 December 1900 van den Brochurenhandel der S. D. A. P.

Bezittingen:	
Ontvangsten	f 1657.81 ¹ / ₂
Uitgaven	„ 1657.81 ¹ / ₂
Kassaldo	Nihil.
Te vorderen.	f 1090.52
Inventaris:	
Brochures	f 1450.—
Meubilair	„ 63.80
	f 1513.80
	f 2604.32

Schulden:	
Aan leveranciers	f 1226.32
„ Partijbestuur	„ 261.56
	f 1487.89
Winst tot op 31 Dec. 1900	„ 1116.43
	f 2604.32

Nagezien en accoord bevonden door de Contrôle-Commissie uit de afdeelingen Amsterdam, Bussum en Utrecht der S. D. A. P.

LOUIS DIKKER.
E. WEITINGA.
H. TOMBRINK.

Amsterdam, 20 Maart 1901.

Toelichting:

Vergelijkt men deze balans met die over het tijdvak 1 April '99—31 Dec. '99, dan bemerkt men, dat het bedrag aan ontvangsten en uitgaven aanzienlijk is gestegen. Dit wijst dus op een grooteren omzet en inderdaad is het aantal der verkochte brochures en boeken aanzienlijk toenomen.

Niettegenstaande dit, is het bedrag van de winst slechts f 126.68 tegenover ruim f 600 in de voorgaande negen maanden, volgens voorgaande balans. Ieder zal toegen, dat een winstcijfer van f 600 in 9 maanden, d. i. f 66 ruim per maand op een ontvangst van ruim f 100 per maand, bijzonder groot is te noemen en velen zou doen watertanden een dergelijk bedrijf uit te oefenen.

Laten we even nagaan, niet wat de oorzaak is van het hooge winstcijfer in de 9 maanden van '99, doch van het lage in de 12 maanden van 1900. We vinden dan deze twee oorzaken.

In de eerste plaats is een bedrag van ± f 175 dat nog steeds geboekt stond als in te vorderen, als **niet in te vorderen** afgeschreven. Dit bedrag was verdeeld over de jaren '97, '98, en '99.

In de tweede plaats zijn een groote hoeveelheid brochures van verschillende soort tegen **zeer lage inventaris-prijzen** berekend. Het is duidelijk, indien voortgegaan was den aanwezigen voorraad tegen verkoopprijs of zelfs tegen inkoopprijs te taxeren, op die wijze het winstcijfer ook een aanzienlijke hoogte zou hebben bereikt. Het komt ons echter voor, dat de wijze, die nu gevolgd is aan het einde van het nu loopende jaar ons beter antwoord zal geven in hoeverre de brochurenhandel, naast de **groote propagandistische**

waarde, ook geldelijk voordeel voor de Partij oplevert.

Wij hebben het volste vertrouwen, dat dit in het nu loopende jaar goed zal vooruitgaan.

De ondervinding met de nieuwe wijze van exploitatie van het Jaarboekje 1901 en de pas verschenen brochure „Het Schuldregister” opgedaan, geven alle aanleiding om met gerustheid op dezen weg voort te gaan. Indien ieder partijgenoot het zijn plicht rekent, van elke nieuwe brochure er minstens één aan te schaffen, dan zal de brochurenhandel zijn taak: in de eerste plaats de propaganda krachtig te steunen en in de tweede plaats de partijkas niet te verzwaren, goed kunnen vervullen.

C. Staat van Ontvangsten en Uitgaven

van De Sociaal-Democraat 1 Januari—31 Maart 1900.

Ontvangsten	f 2464.31
Uitgaven	„ 2444.31
Saldo	f 20.—

Tegenover dit bedrag van f 20, dat zal voortkomen in de ontvangsten van het nu loopende partijjaar, staat echter een bedrag van f 150.42, dat door de Partij nog te betalen is voor nagekomen rekeningen ten laste van de S. D.

De Partijsekretaris
VAN KUIJKHOF.

Amsterdam, Maart 1901.

BESCHRIJVINGSBRIEF VOOR HET PARTIJ-CONGRES.

1. Opening door den Voorzitter van het Partijbestuur.
2. Benoeming van het Congres-Bureau (Art. 12 der Statuten.)
3. Benoeming van een commissie van Arbitrage (Art. 12 der Statuten.)
4. Bepaling der plaats voor het volgende Congres (Art. 14 der Statuten.)
5. Aanwijzing der afdeeling, die de Controleurs moet benoemen (Art 16 der Statuten.)
6. Jaarverslag van den Partijsecretaris. Rapport over het beheer van de Partijkas en den Brochurenhandel.
7. Verkiezing van vier leden van het Partijbestuur en van de afdeeling, die uit haar midden het Dagelijksch Bestuur moet kiezen. (Art. 14 der Statuten.) Candidaten zijn: J. A. BERGMELJER, H. W. PH. E. VAN DEN BERH VAN EISINGHA, H. GORTER, W. P. G. HELSDINGEN, CORNÉLIE HUYGENS, F. W. N. HUGENHOLTZ JR., H. KENTER, G. W. MELCHERS, J. OUDEGEEST, S. PRIJES, H. ROLAND HOLST, J. H. SCHAPER, H. SPIEKMAN, P. J. TROELSTRA.

ORGANISATIE.

8. Verkiezing van twee vertegenwoordigers der S. D. A. P. in het Internationaal Bureau.

9. Afd. Groningen

Het Congres besluit, dat de huishoudelijke zaken betrekking hebbende op de inwendige organisatie, door een of meer commissies zullen worden voorbereid en het geheele Congres slechts stemt, zonder discussie, na de rapporten der commissies gehoord te hebben.

AMENDEMENTEN.

De afd. **Kampen** stelt voor na de woorden: „zullen worden voorbereid” te vervolgen: *dat de conclusies dier commissie(s) zullen worden opgenomen in den definitieven beschrijvingsbrief* en het geheele congres slechts stemt zonder discussie, na de eventueele uitvoeriger rapporten der commissies gehoord te hebben.

De afd. **Haarlem** stelt voor dit punt te lezen als volgt:

„Het congres besluit dat huishoudelijke zaken, betrekking hebbende op de inwendige organisatie door een of meer commissies zullen worden voorbereid, en dat het partijbestuur bij elk punt op de agenda geplaatst, van preadvies dient.”

10. Afd. Den Haag.

De afdeelingen dragen voortaan in plaats van één cent **twee cent** per lid en per week af aan het Partijbestuur, opdat het P. B. niet weer zooals het vorig jaar op allerlei middelen moet zinnen om aan geld te komen en zelfs genoodzaakt is bij niet-partijgenooten aan te kloppen.

AMENDEMENTEN.

Afd. **Groningen** stelt voor:

„In plaats van één cent twee cent per lid en per week af” te vervangen door „*behalve één cent per lid en per week tweemaal per jaar één uur loon van elk lid*”...

Toelichting:

De afdeeling Groningen is van oordeel, dat de contributie niet verhoogd kan worden en van de thans geheven contributie niet meer aan 't Partijbestuur kan worden afgedragen. Ze vindt bovendien billijker, dat de leden voor de partijkas bijdragen in verhouding tot hun inkomsten.

Afd. **Kampen** stelt voor het eerste deel van het voorstel te lezen als volgt:

„Het Partijbestuur stelle, voor de meer gegoeden in de afdeelingen, naast de zegeltjes van 1 cent, beschikbaar duurdere zegels, bijv. van 2 en 5 cent, opdat”, enz.

11. Afd. Den Haag.

De Partijsecretaris geve geen zegels meer af dan na overmaking van het bedrag daarvoor aan het P. B. verschuldigd.

Toelichting.

De afdeelingen kunnen dan niet weer, zooals thans herhaaldelijk geschiedt, weken en zelfs maanden lang hun contributie aan het P. B. schuldig blijven.

12. Afd. Middelburg.

Het Congres besluit, dat niet meer dan één soc-dem. Kamerlid zitting mag hebben in het Partijbestuur.

Toelichting.

Overwegende, dat naarmate de partij grooter wordt, meerdere soc-dem. zitting zullen krijgen in de Tweede Kamer, is het gewenscht, dat deze een Kamerfractie vormen. Nu wil de afdeeling wel toelaten, dat een van hen zitting neemt in het Partijbestuur, doch acht meerderen ongewenscht, opdat het P. B. de te vormen S. D. Kamergroep met succes kan controleren.

AMENDEMENT.

Afd. **Charlois** stelt voor aan het voorstel toe te voegen de woorden: doch de eenmaal gekozen partijbestuurders zullen, al worden zij in die periode Kamerlid, zitting blijven nemen in 't Partijbestuur.

13. Afd. Kampen.

Het Congres besluit, dat hoogstens de kleine minderheid, dus 3 leden, van het P. B. gelijktijdig leden der Tweede Kamer mogen zijn.

Toelichting.

De mogelijkheid moet niet blijven bestaan, dat alle leden van het P. B. gelijktijdig lid der Tweede

Kamer kunnen zijn, omdat in dat geval te veel aan eenzelfde lichaam uitvoering en contrôle der politieke vertegenwoordiging van de Partij zou zijn opgedragen. Daar echter bij het P. B. de politieke hoofdleiding van de Partij berust, is het wenschelijk, dat direct verband bestaat tusschen P. B. en Afgevaardigden. Met het oog op onderling adviseeren is daarbij het getal van hoogstens 3 Partijbestuurders-Kamerleden te verkiezen boven één.

14. Volkskiesvereeniging Winschoten.

Van de partijgenooten-Kamerleden kan slechts één als lid van het Partijbestuur fungeeren.

15. Afd. St. Anna-Parochie.

De kosten van het Congres worden omgeslagen over het aantal leden. (Pondpondsgewijze).

Toelichting.

Op deze wijze wordt het aan kleine afdeelingen ook mogelijk gemaakt zonder te groote opoffering het Congres te bezoeken.

AMENDEMENTEN.

Afd. Naarden-Bussum en Volkskiesv. te Enschedé stellen voor dit punt te lezen als volgt:

De reiskosten der afgevaardigden naar het congres worden omgeslagen over het aantal leden.

Volkskiesv. te Drachten stelt voor:

„Onder kosten van het congres worden verstaan reis- en verblijfskosten tijdens den duur van het congres volgens een tarief, door het congres vast te stellen.”

16. Afd. Haarlem.

Het P. B. worde opgedragen, een commissie saam te stellen, welke zal trachten een fonds te stichten om arbeiders-coöperaties te steunen.

17. Afd. Meppel.

Kamerleden-partijgenooten storten jaarlijks honderd gulden in het verkiezingsfonds.

18. Arb.-Kiesver. te Leeuwarden.

Leden der Partij, Kamerlid zijnde, storten jaarlijks f 100 voor de propaganda.

Toelichting.

Met het oog op de groote behoefte aan geld, is het noodig, dat van zekere inkomens jaarlijks een bedrag ten goede komt aan de propaganda.

19. Volkskiesver. te Winschoten.

Het volgende Congres wordt te Groningen gehouden.

AMENDEMENTEN.

Afd. Haarlem stelt voor in plaats van Groningen te lezen: Haarlem.

Afd. Schiedam stelt voor:

’t Volgende Congres wordt te Breda gehouden.

Toelichting.

Uit een propagandistisch oogpunt lijkt het de afdeeling gewenscht het congres te houden in een der plaatsen van het „donkere zuiden”, die toch voor ’t meerendeel der partijgenooten tamelijk goed te bereiken is.

20. Afd. Groningen.

Het congres legt aan de afdeelingen en aangesloten vereenigingen de verplichting op, hun secretaris in de maand October te doen verkiezen

Toelichting.

De afdeeling Groningen meent, dat het noodzakelijk is, om gedurende een geheel jaar vaste adressen van secretarissen te hebben voor het Jaarboekje.

21. Afd. Amsterdam.

In plaats van diplomokaarten worden weer diplomaboekjes, zooals vroeger gebruikelijk, gebezigd.

Toelichting.

Bij de kaarten worden nu los bijgevoegd de statuten enz., die veel gemakkelijker bijeen in een boekje zijn te drukken; bovendien hechten de zegeltjes op de kaarten slecht.

22. Afd. Meppel.

Elke afdeeling heeft eens per jaar recht op een spreekbeurt van een der Kamerleden.

23. Afd. Meppel.

De congresverslagen worden zoo goedkoop mogelijk verkrijgbaar gesteld.

24. Afd. Nelder.

Het congres draagt het Partijbestuur op zoodra mogelijk voor de prov. N.-Holland een tweede Prov. vertegenwoordiger te benoemen, en het zoodanig te regelen, dat er één voor het Noorden en één voor het Zuiden der provincie gesteld wordt.

Toelichting.

Reeds vroeger werd door onze afdeeling de noodzakelijkheid ingezien en aan het P. B. gemeld van het benoemen van 2 Prov. vertegenwoordigers voor N.-Holland, aangezien zij wist dat door de eigenaardige ligging en uitgestrektheid der provincie de behoefte weldra zou worden gevoeld.

Zij acht het zeer noodzakelijk, alsnog een Prov. vertegenwoordiger te benoemen, speciaal ten dienste van het Noordelijk deel der provincie.

25. Afd. Leeuwarden.

Het Congres besluit, dat de volgende Congressen drie dagen zullen duren.

Toelichting.

Het is gebleken, dat telken jare het Congres gesloten wordt zonder alle punten te hebben afgehandeld. En daar onze Partij zoowel in afdeelingen al in ledental toeneemt, dringt de noodzakelijkheid van een drie-daagsch Congres meer en meer op den voorgrend, teneinde alle actueele punten met vrucht te kunnen afhandelen.

AMENDEMENT.

Afd. Amersfoort stelt voor de woorden „zoo noodig” in te voegen.

STATUTENWIJZIGING.

26. Afd. Amsterdam.

Bij art. 10 der statuten wordt een nieuw lid gevoegd luidende: „Voorstellen door een afdeeling verworpen, kunnen op het congres worden behandeld, mits zij door de minderheid, binnen 3 dagen na de verwerping, schriftelijk bij den partijsecretaris zijn ingediend en op de gemelde wijze worden ondersteund. De minderheid heeft het recht zich

door één afgevaardigde op kosten der afdeeling te doen vertegenwoordigen."

Toelichting:

Het kan voorkomen en is reeds voorgekomen dat belangrijke voorstellen door de meerderheid eener afdeeling worden verworpen; er is *nu* geen middel om deze aan het oordeel der partij te onderwerpen en er blijft voor den voorsteller of de minderheid geen anderen weg dan die der (meestal vruchteloze) openbaarmaking over.

Bovendien is het onbillijk dat één enkel verspreid lid meer recht heeft dan de soms aanzienlijke minderheid eener afdeeling.

Tegen noodloos, gepraat waakt het voorschrift dat ook deze voorstellen behoorlijk moeten worden ondersteund.

AMENDEMENTEN.

Afd. **Amsterdam** wenscht achter de woorden „door de minderheid” in te voegen: „Minstens een vierde van de ter vergadering aanwezige leden bedragende.”

Afd. **Groningen** wenscht het laatste gedeelte n.l.: „De minderheid heeft het recht zich door een afgevaardigde op kosten der afdeeling te doen vertegenwoordigen” te laten vervallen.

Toelichting.

De afd. Groningen meent, dat een dergelijk voorstel voldoende kan worden verdedigd door de afgevaardigden van die afdeelingen of vereenigingen, welke dat voorstel steunen.

PROPAGANDA.

27. Afd. Leeuwarden.

Het Congres machtigt het Partijbestuur eene subsidie te verleenen aan de vereeniging „Arm Friesland”, ten behoeve der propaganda in Friesland.

28. Hoofdbestuur S. D. O. V.

’t Congres der S. D. A. P. draagt ’t Partijbestuur op een gelijkijldige adresbeweging der afdeelingen en aangesloten vereenigingen op touw te zetten, tot verkrijging van gemeentelijke subsidie voor kiedervroeding en -kleeding.

AMENDEMENT.

Afd. Haarlem.

Aan dit punt worde toegevoegd: „in samenwerking met onderwijzersvereenigingen.”

29. Volkskiesv. Winschoten.

Het Congres draagt aan het Partijbestuur op, tegen en in den tijd dat het zoogenaamde Tucht-huis-ontwerp in de Kamer in behandeling komt, een krachtige agitatie tegen deze beknotting van burgerrechten op touw te zetten.

30. Afd. Amsterdam.

De brochure „Wat willen de soc. dem., antwoord op 5 vragen enz.” door Troelstra wordt herdrukt; het „Kommunistisch manifest” en de brochure van Engels „Het socialisme van Utopie tot Wetenschap” worden door de partij uitgegeven.

Toelichting.

Aan deze geschriften bestaat groote behoefte.

AMENDEMENTEN.

Afd. Groningen stelt voor:

Achter de woorden „door Troelstra” te voegen:

„en Hoe de bezitters den staat exploiteeren door W. H. Vliegen.”

Toelichting.

Ook aan deze brochure bestaat groote behoefte.

Afd. **Middelburg** wenscht het Partijbestuur de opdracht te geven een liederenbundel met muziek voor mannen- en vrouwenkoren uit te geven.

Toelichting;

De behoefte aan degelijke zangstukken doet zich in arbeidersvereenigingen meer en meer gevoelen.

De **Zangvereeniging „Aurora”** stelt voor:

Het Partijbestuur krijgt de opdracht een commissie te benoemen voor de samenstelling van een socialistischen liederenbundel.

Toelichting:

In de laatste twee jaren zijn er verscheidene socialistische zangvereenigingen opgericht, wien het moeite kostte, socialistische liederen, geschikt voor de propaganda, te krijgen, zoodat het allicht gebeurt, dat geschikte en minder geschikte op het repertoire komen.

Waar de S. D. A. P. de arbeidersorganisatie der toekomst is, moet er voor gezorgd worden, dat de socialistische liederen ook de beginselen der S. D. A. P. terug geven, in elk geval niet het tegenovergestelde, en daarvoor is het noodig, dat ook om eenheid te krijgen, de samenstelling van zulk een bundel geschiedt onder contrôle van het partijbestuur.

Volkskiesvereeniging Enschedé stelt hierbij voor in verband met punt 42:

Het congres besluit tot de uitgave in brochuren-vorm van de artikelen van v. Til, voorkomende in eenige nummers van *Het Volk*.

Afd. **Amersfoort** wenscht toegevoegd te zien de woorden:

„verder geeft de Partij goedkoope, gemakkelijk leesbare geschriften uit.”

Afd. **Rotterdam** stelt voor dit punt aan te vullen met:

„tevens spreke het Congres de noodzakelijkheid uit, dat het Partijbestuur zoo spoedig mogelijk uitgeeft een brochure over de politieke geschiedenis van Nederland na 1848, zulks met het oog op de a. s. algemeene verkiezingen, opdat den kiezers duidelijk worde gemaakt, dat de hervormingen, door de liberalen ingevoerd en waarmee ze vooral in den verkiezingsstrijd paradeeren, slechts maatregelen waren in het belang der regeerende klasse.”

31. Afd. Helder.

Het congres draagt het P.-B. op een propagandist te benoemen voor N.-Holland. Standplaats Helder.

Toelichting:

Reeds het vorige jaar werd ook voor Den Helder toezegging gedaan, doch om financiële redenen uitgesteld.

AMENDEMENT op 31 en 33.

Afd. **Groningen** stelt voor aan deze voorstellen toe te voegen:

„nadat in de provincie Groningen een propagandist is aangesteld.”

Toelichting:

De geïsoleerde ligging van Groningen en het groote gebrek aan propagandisten in 't Noorden, doet de kosten voor openbare vergaderingen hier altijd zeer hoog worden, waardoor de provincie niet voldoende kan worden bewerkt. Wij meenen, dat, met het oog op het gunstige arbeidsveld, dat Groningen oplevert, deze provincie moet voorgaan bij Den Helder en Zuid-Holland die veel gemakkelijker dan wij propagandisten kunnen laten overkomen.

32. Arbeiderskiesver. Leeuwarden.

Het congres machtigt het P. B. de verleende subsidie aan de vereeniging „Arm Friesland” ook voor het volgend partijjaar toe te staan.

33. Afd. Gouda.

Het congres draagt het P. B. op een *propagandist* aan te stellen voor Zuid-Holland.

Toelichting:

Onze afd. is van oordeel, dat Gouda met haar groote fabrieksbevolking een vruchtbaar veld is voor onze beginselen. Aangezien de loonen te Gouda echter bedroevend laag zijn en de arbeiders over 't algemeen totaal gedemoraliseerd, is 't voor de leden onzer afd., die ook bijna allen een langen werkdag hebben, onmogelijk voldoende beweging in die massa te brengen. Om deze redenen dringt onze afd. er ten sterkste op aan, wanneer 't congres bovengenoemd voorstel mocht goedkeuren, Gouda aan te wijzen als woonplaats voor den propagandist.

34. Afd. Tilburg.

Het Congres machtigt het Partijbestuur in Noord-Brabant een propagandist aan te stellen, of een som gelds daarvoor uit te trekken.

VERKIEZINGEN.

35. Partijbestuur.

Het Congres der S. D. A. P.; overwegende, dat de verkiezingen een der midelen zijn, om de organisatie der arbeiders in den klassenstrijd en tot verbetering van hun maatschappelijken toestand te bevorderen en dat de verovering van het Algemeen Kiesrecht een noodzakelijke voorwaarde is, om dit doel te bereiken, besluit, dat de Partij bij de aanstaande verkiezingen zelfstandig zal optreden, de Grondwetsherziening om te komen tot Algemeen Kiesrecht op den voorgrond zal stellen en waar zij bij herstemming te kiezen heeft tusschen voor- en tegenstanders der urgentie van Grondwetsherziening haar steun aan de voorstanders zal verleenen.

Afwijkingen van dezen regel kunnen slechts plaats vinden in overleg met het Partijbestuur.

AMENDEMENTEN.

Volkskiesv. te Drachten stelt voor de laatste alinea: „Afwijkingen-Partijbestuur” te schrappen.

Afd. Groningen wil deze alinea lezen als volgt: **Afwijkingen** van dezen regel kunnen in geen geval plaats vinden.

Toelichting:

De afd. Groningen meent, dat we bij eerste stemming of met een eigen, of met geen candidaat moeten komen.

36. Afd. Zwolle.

Het congres bepaalt, of het Partijbestuur dan wel de afdeelingen in laatste instantie, te beslissen hebben bij eventuele geschillen omtrent eenige candidatuur voor de Tweede Kamer.

37. Volkskiesv. te Huizum.

Het congres neemt geen bindende besluiten aangaande samenwerking met andere partijen bij de verkiezingen.

Toelichting:

Daar onze vereeniging bij de verkiezingen voor den Gemeenteraad, Provinciale Staten en Tweede Kamer nog niet met eigen kandidaten kan opireden, is het noodzakelijk de kiezers in dezen vrij te laten.

AMENDEMENT.

Volkskiesv. te Winschoten stelt voor toe te voegen: „uitsluitend voor provinciale staten en gemeenteraden.”

38. Arbeiderskiesv. te Drachten.

Het Partijbestuur stelt in de maand December invullings-formulieren beschikbaar, om nieuwe kiezers te kweken.

Toelichting:

In verschillende gemeenten zijn deze formulieren niet te bekomen, of men moet ze zelf laten drukken. De partij zou ze voor een minimum-prijs beschikbaar kunnen stellen.

VAKBEWEGING.

39. Afd. Naarden-Bussum.

Het Congres der S. D. A. P. het aan het beleid van het P. B. en leden overlatend te beslissen, wanneer aan of in de vakvereenigingen en coöperaties voorstellen kunnen worden gedaan; overtuigd dat de moeilijkheden waarmee de Nederlandsche arbeidersbeweging te kampen heeft, slechts kunnen overwonnen worden door zoo groot mogelijke samenwerking tusschen vakvereenigingen, coöperaties en politieke partij, draagt de pers, het P. B. en de leden der S. D. A. P. op te propageeren voor het tot stand komen van een federatief verband tusschen vakvereenigingen (of een centraal lichaam van vakvereenigingen), coöperaties (of een centraal lichaam van coöperaties), en de S. D. A. P., op dezen grondslag:

volkomen autonomie der drie onderdeelen;
ondersteuning van vakvereenigingen en coöperaties door de pers en de leden der S. D. A. P., verdediging harer belangen in de Kamer en gemeenteraden;

erkenning, door de vakvereenigingen, van de S. D. A. P. als haar vertegenwoordigster in het Parlement in den strijd om algemeen kiesrecht en arbeidswetgeving;

verplichting der coöperaties minstens $\frac{1}{3}$ hunner winst te bestemmen voor de Nederl. arbeidersbeweging en van dit $\frac{1}{3}$ minstens de helft voor de vakbeweging.

Toelichting.

Het doel van deze resolutie is in de S. D. A. P. eenheid van propaganda te verkrijgen.

AMENDEMENT.

De **Arnh. Arb. Kiesv.** en de afd. **Arnhem** stellen voor de voorlaatste alinea te vervangen door:

„Erkenning door de vakvereenigingen van haar plicht, de soc. dem. kamerleden te steunen in hun strijd in het parlement om algemeen kiesrecht en arbeidswetgeving.”

Toelichting.

„Erkenning van de S. D. A. P. als haar vertegenwoordigster in het Parlement” is *een woord*, vraagt direct nog geen *dad*en. Bij aanneming van 't amendement-Arnhem weten de vakvereenigingen hoe ze de S. D. A. P. kunnen erkennen als haar vertegenwoordigster in 't parlement, nl. door de soc. dem. kamerleden te steunen (adresbeweging, meetings enz.)

40. Afd. Zwolle.

Het congres neemt een beslissing over de aan te nemen houding van partijgenooten in de vakvereenigingen, wel en niet aangesloten bij het N. A. S.

41. Hoofdbestuur S. D. O. V.

Het congres van de S. D. A. P. overwegende, dat het belang van de arbeidersbeweging eischt een goede verstandhouding en nauwe samenwerking tusschen vakbeweging en politieke arbeiderspartij,

dat met 't oog op de geschiedenis en den tegenwoordigen stand van de vakbeweging in ons land geen algemeene regelen zijn te geven voor de verschillende vakvereenigingen, volgens welke in die vereenigingen voor dat doel op de beste manier gewerkt kan worden,

is van oordeel, dat in elke vakvereeniging de soc.-democraten 't best onderling kunnen beslissen, hoe in hun vereeniging gewerkt moet worden,

dat 't daarom aanbeveling verdient, in de vakvereenigingen de soc.-dem. te organiseren in een club, die de taktiek en propaganda regelt,

en spreekt als zijn meening uit, dat in 't algemeen het de plicht is van elk soc.-dem. zich te onderwerpen aan de meening van deze club, volgens regelen, door haar zelve vast te stellen,

spoort diensvolgens de partijgenooten, die lid zijn van een vakvereeniging, aan, zich in dien geest te organiseren.

MILITAIRISME.

42. Afd. Hilversum.

agen het benoemen eene
l hebben, overeenko
nt. Congres van Pa
n organisatie der ie
litairistische

Toelichting.

De anti-milit. propaganda onder de jeugd door het Parijsche Congresbesluit tot plicht De anti-mil. gezindheid van een groot ons volk, het gebruik door de overheid en landmacht gemaakt bij de Dordtsche e damsche staking; de toenemende ontevredenheid onder de marine; de a.s. behandeling va wetten, die, worden zij aangenomen, weer offers zullen vergen; de onbetrouwbaarheid v alle burgerlijke partijen op dit punt, zoodat o in ons land de arbeiderspartij de eenige is, die de strijd tegen het militarisme in ernst voert, — di zijn allen omstandigheden, die een flinke anti-mil propaganda noodig maken en in de hand werken. De benoeming eener commissie beoogt een voudig deze propaganda systematisch te doen plaas vinden zonder 't P. B. met nieuwen arbeid te belasten.

43. Afd. Helder.

Het Congres draagt het Partijbestuur op : zoodra mogelijk een commissie te benoemen, die eerstens zal onderzoeken in hoeverre en met welke middelen, direct den strijd tegen het Militarisme kan worden aangeboden; tweedens alle klachten van militairen zal in ontvangst nemen, ten einde de afvoer van de stof noodig voor de komende propaganda te kunnen putten.

Toelichting:

Door onze afdeeling wordt noodig geacht, dat er meer dan tot dusverre door de Partij geschiedde, zal worden geageerd tegen het Militarisme.

De teekenen zijn aanwezig — de feiten zu wij op het Congres geven — dat ook de militairen zoowel persoonlijk als in bestaande of te vormen vereenigingen, zullen moeten partij kiezen in de grootten economischen strijd van het heden en toekomst. Zij zullen en mogen ook niet blijven onderworpen, de willooze volgelingen der thabovendrijvende partij.

Naar onze meening zal het mogelijk zijn, heerschende ontevredenheid, zich nu slechts individueel, dus vaak ontactisch uitende te vervormen in een stelselmatige agitatie, volgens een vastelij in een richting, die sociaal-demokratisch kan en zal zijn.

ONDERWIJS.

44. S. D. O. V. afd. Rotterdam.

Het Congres besluit, dat de kwestie de Vrije school, dit jaar in de afd. en Ver. ter sprake zal worden gebracht

(De tijd wanneer, d. w. z. van de zings, wordt 't Congres

ig.
tg
dee
van
n Rc
den
n le

iet de p
s, waar
wor

AMENDEMENT.

De **Arnh. Arb. Kiesv.** en de afd. **Arnhem** stellen voor de voorlaatste alinea te vervangen door:

„erkenning door de vakverenigingen van haar plicht, de soc. dem. kamerleden te steunen in hun strijd in het parlement om algemeen kiesrecht en arbeidswetgeving.”

Toelichting.

„Erkenning van de S. D. A. P. als haar vertegenwoordigster in het Parlement” is een woord, vraagt direct nog geen daden. Bij aanneming van 't amendement-Arnhem weten de vakverenigingen hoe ze de S. D. A. P. kunnen erkennen als haar vertegenwoordigster in 't parlement, nl. door de soc. dem. kamerleden te steunen (adresbeweging, meetings enz.)

40. Afd. Zwolle.

Het congres neemt een beslissing over de aan te nemen houding van partijgenooten in de vakverenigingen, wel en niet aangesloten bij het N. A. S.

41. Hoofdbestuur S. D. O. V.

Het congres van de S. D. A. P. overwegende, dat het belang van de arbeidersbeweging eischt een goede verstandhouding en nauwe samenwerking tusschen vakbeweging en politieke arbeiderspartij,

dat met 't oog op de geschiedenis en den tegenwoordigen stand van de vakbeweging in ons land een algemeene regelen zijn te geven voor de verschillende vakverenigingen, volgens welke in die verenigingen voor dat doel op de beste manier gewerkt kan worden,

is van oordeel, dat in elke vakvereniging de soc.-democraten 't best onderling kunnen beslissen, hoe in hun vereniging gewerkt moet worden,

dat 't daarom aanbeveling verdient, in de vakverenigingen de soc.-dem. te organiseeren in een club, die de taktiek en propaganda regelt,

en spreekt als zijn meening uit, dat in 't algemeen het de plicht is van elk soc.-dem. zich te onderwerpen aan de meening van deze club, volgens regelen, door haar zelve vast te stellen,

spoort diensvolgens de partijgenooten, die lid zijn van een vakvereniging, aan, zich in dien geest te organiseeren.

MILITAIRISME.

42. Afd. Hilversum.

agen het benoemen eene l hebben, overeenkom nt. Congres van Pa n organisatie der ie- litairistische

ig.
tg
dee
van
n Rc
den.
n le
gr

Toelichting.

De anti-milit. propaganda onder de jet door het Parijsche Congresbesluit tot plich De anti-mil. gezindheid van een groot ons volk, het gebruik door de overheid en landmacht gemaakt bij de Dordtsche e damsche stakingen; de toenemende ontve onder de marine; de a.s. behandeling va wetten, die, worden zij aangenomen, weer offers zullen vergen; de onbetrouwbaarheid v alle burgerlijke partijen op dit punt, zoodat o in ons land de arbeiderspartij de eenige is, die de strijd tegen het militarisme in ernst voert, — di zijn allen omstandigheden, die een flinke anti-mil propaganda noodig maken en in de hand werken. De benoeming eener commissie beoogt een voudig deze propaganda systematisch te doen plaats vin den zonder 't P. B. met nieuwen arbeid te belasten.

43. Afd. Helder.

Het Congres draagt het Partijbestuur op zoodra mogelijk een commissie te benoemen, die eerstens zal onderzoeken in hoeverre en met welke midde len, direct den strijd tegen het Militarisme kan worden aangebonden; tweedens alle klachten van militairen zal in ontvangst nemen, ten einde daaruit de stof noodig voor de komende propaganda te kunnen putten.

Toelichting:

Door onze afdeeling wordt noodig geacht, dat er meer dan tot dusverre door de Partij geschiedde, zal worden geageerd tegen het Militarisme.

De teekenen zijn aanwezig — de feiten zullen wij op het Congres geven — dat ook de militairen, zoowel persoonlijk als in bestaande of te vormen vereenigingen, zullen moeten partij kiezen in den grooten economischen strijd van het heden en de toekomst. Zij zullen en mogen ook niet blijven da onderworpen, de willooze volgelingen der tha bovendrijvende partij.

Naar onze meening zal het mogelijk zijn, heerschende ontevredenheid, zich nu slechts indiduel, dus vaak ontactisch uitende te vervorme in een stelselmatige agitatie, volgens een vaste lij in een richting, die sociaal-demokratisch kan e zal zijn.

ONDERWIJS.

44. S. D. O. V. afd. Rotterdam.

Het Congres besluit, dat de kwestie de Vrije school, dit jaar in de afd. en Ver. ter sprake zal worden gebracht

(De tijd wanneer, d. w. z. vaa zings. wordt aan 't Congres

te
geven in
zelfde moet zijn
ter Partij op het
vdracht krijgen
een, opdat de
hemoer

besdoud

OLONIALE POLITIEK.

1. Kampen.

ongres draagt het P. B. op zoo spoedig een program van koloniale politiek te maken.

toelichting.

het ontwerp worde opgemaakt naar aanleiding van het artikel van Van Kol in *Het Volk* van Februari j.l.

PARLEMENTAIRE ACTIE.

48. Afd. Helder.

Het Congres spreke de wenschelijkheid uit, dat bij ontstentenis van een onzer Kamerleden, de zaken die door dat lid zouden worden behandeld aan een der aanwezigen worden overgedragen.

Toelichting.

Het is gebleken, dat tijdens de zitting in de Tweede Kamer, toen Hoofdstuk Marine werd behandeld, en Troelstra door ziekte verhinderd was die zitting bij te wonen, er niemand van onze Kamerleden, de zeker belangrijke zaken, betreffende de behandeling van personeel etc. bij de Marine, voorstond, doch dit werd overgelaten aan andere erdenkenden.

49. Afd. Middelburg.

Het congres noodigt de soc.-dem. Kamerleden uit ter gelegener tijd bij de Regeering aan te dringen op strenge keuring van voedingsmiddelen.

Toelichting.

De afdeeling is van meening, dat onder de tegenwoordige kapitalistische productiewijze op het gebied van voedingsmiddelen, de volksgezondheid geheel en al wordt ondermijnd.

PARTIJORGaan.

50. Afd. Meppel.

Het congres besluit het partijorgaan zoodanig in te richten, dat één nummer geheel aan de propaganda wordt gewijd en met het oog daarop zoo nodig mogelijk wordt geschreven.

toelichting.

Het Volk bijna geheel een nieuwsblad inhoudt geen directe propaganda de afdeeling gaarne één nummer wijden.

K

Af
t C
lijk
verp.

T

o

mogelijk worde geschreven. Tevens wordt de gelegenheid opengesteld tot abonnement op die afzonderlijke propagandabladen.

51. Volkskiesv. te EnkhuiZEN.

Het congres besluit, dat de ruimte voor de verslagen van het verhandelde in de 2e Kamer in *Het Volk* meer gelijkmatig over alle sprekers in de Kamer wordt verdeeld, en dat de redactie naar behoefte een beschouwing over het verhandelde geeft in den vorm van een hoofdartikel.

Toelichting:

Tot heden zijn de verslagen o. i. te eenzijdig, daar wij van sprekers der tegenpartijen te weinig kunnen lezen, wil het ons mogelijk zijn een goed oordeel te vellen over het gesprokene. Door aan neming van ons voorstel zou hierin verandering komen.

Afd. **Schiedam** stelt voor dit punt te lezen als volgt:

Het congres besluit dat naast de Kamerkroniek in *Het Volk* ook wordt opgenomen een zakelijk verslag van de Kamerzittingen.

Toelichting:

De afdeeling, erkennende de bezwaren door de Volkskiesvereniging te EnkhuiZEN aangevoerd, zou het toch betreuren indien de Kamerkroniek zou vervallen, en stelt dus deze wijziging voor.

52. Afd. Sneek.

Het congres acht het noodzakelijk, dat de gelegenheid wordt opengesteld zich voor drie bladen per week op *Het Volk* te kunnen abonneeren.

Toelichting.

De afdeeling Sneek acht deze wijze van handelen nuttig om de arbeiders op die wijze er toe te brengen het abonnement op de driemaal per week verschijnende locale bladen te doen vervangen door een amendement op *Het Volk*.

53. Volkskiesvereen. te Winkhoten.

Daar in *Het Volk* nog altijd te veel vreemde woorden voorkomen, dringt onze vereeniging er op aan dit zooveel mogelijk te vermijden, en waar dit niet mogelijk is, de Nederlandsche vertaling er bij te geven.

54. Afd. Nieuwenhoorn.

Het congres besluit dat iedere drie maanden een Inhoudsopgave van *Het Volk* wordt uitgegeven.

INTERNATIO

55. Afd. Middelburg.

Het Congres, overwe
te lagere sch
geven de moed
afde moet zijn,
partij op het
der Pa krijgen
ndracht de
oen, opda
demoer

op naast de
een ander